

ISSN 0857-0086

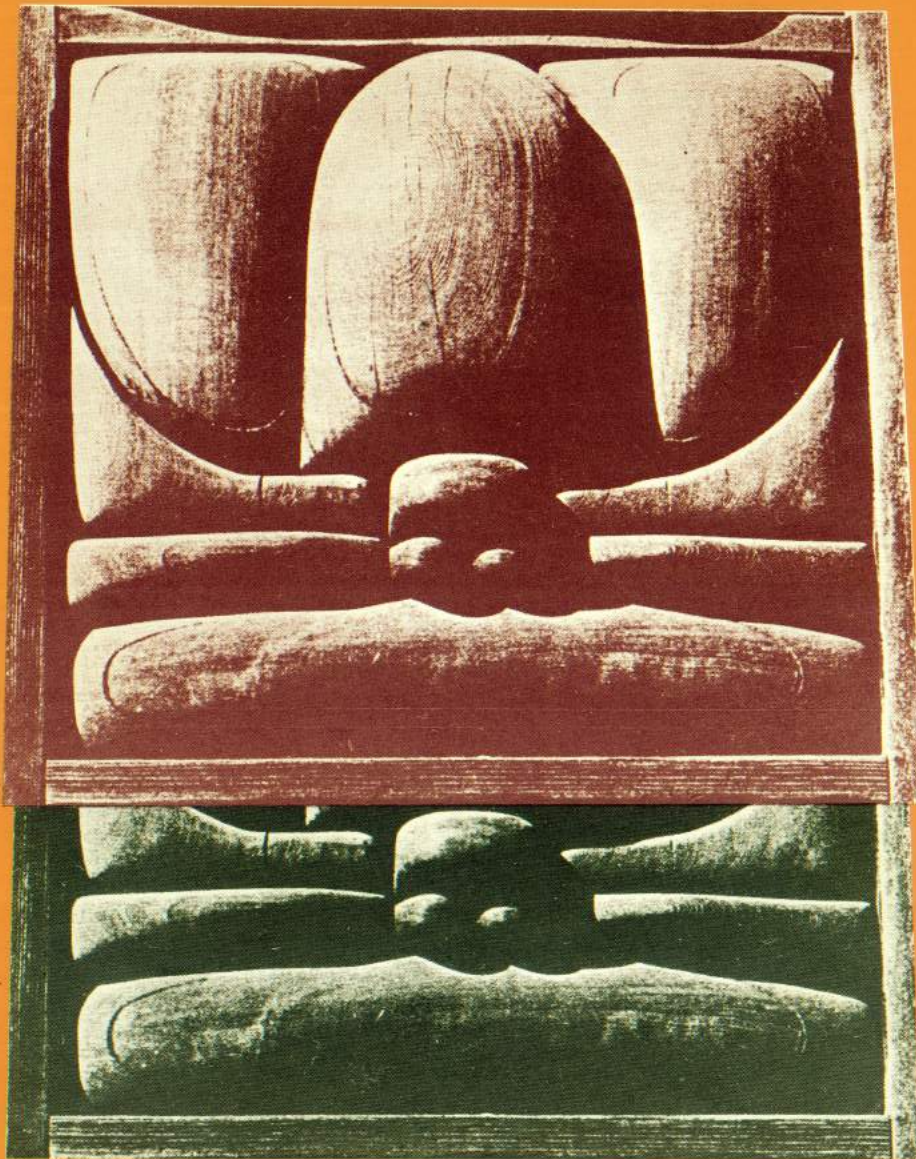
วารสาร
ห้องสมุด

T.L.A. Bulletin ๑

ปีที่ ๓๔ ฉบับที่ ๔ ตุลาคม - ธันวาคม ๒๕๓๓

ฉบับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

รายนามคณะกรรมการบริหารประจำปี พ.ศ. ๒๕๓๒-๒๕๓๓

คุณหญิงกุลทรัพย์ เกษแม่นกิจ

ม.ล.จ้อย นันทวิจิตรนทร์

ร.อ.หญิงประนอม ปัญญางาม

นางนงลักษณ์ สุวรรณกิจ

นางสิริมา ศรีสมวงศ์

นางสาวสุภัทรา ฉัตรเงิน

นางสาวประดิษฐา ศิริพันธ์

นางวิภาวรรณ มนุษย์ปิฎ

นางมาเรีย เหล่าสุนทร

นายเต็มใจ สุวรรณทัต

นางสาวทัศนีย์ หาญพล

นายชัชชัย ลีชะวณิช

นางสาวเรืองศรี จุลละจินดา

นางจุฑามาศ สุวรรณโคตร

นางอัมพร ปันศรี

นางเรณู เปี้ยชื่อ

นางบุญหา วิศวไพศาล

คุณหญิงแมนมาส ขวลิต

นางผ่องพันธ์ รัตนภูษิต

นางสาวรสา วงศ์ยังอยู่

นางสาวไข่มุกด์ มิลินทะเลข

นายจุมพจน์ วณิชกุล

นางสาวกานต์มณี ศักดิ์เจริญ

นางธราภา กนกมณี

นายกสมาคม

อุปนายก คนที่ ๑

อุปนายก คนที่ ๒

เหรัญญิก คนที่ ๑

เหรัญญิก คนที่ ๒

บรรณารักษ์

ปฏิคม

นายทะเบียน

ประธานแผนกวิเทศสัมพันธ์

ประธานแผนกวิชาการ

ประธานแผนกประชาสัมพันธ์

ประธานแผนกจัดทำวารสาร

ประธานแผนกจัดพิมพ์

ประธานแผนกหาทุน

ประธานแผนกวิจัยและพัฒนา

ประธานแผนกและเปลี่ยนหนังสือ และสิ่งพิมพ์

ประธานแผนกมาตรฐานห้องสมุด

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการ

กรรมการและเลขานุการ คนที่ ๑

กรรมการและเลขานุการ คนที่ ๒

นางวรรณ ศรีน้ำเงิน

เลขานุการบริหาร

วารสาร ห้องสมุด

วารสารวิชาการรายสามเดือน ของ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

วัตถุประสงค์

1. ส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้ ความคิดในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ สารนิเทศศาสตร์และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
2. เผยแพร่ผลการทดลอง การค้นคว้า และการวิจัยของสถาบันที่เกี่ยวข้อง
3. เป็นสื่อกลางในการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นของสมาชิกและผู้สนใจ

กำหนดออก

ปีละ 4 ฉบับ(มกราคม-มีนาคม, เมษายน-มิถุนายน, กรกฎาคม-กันยายน, ตุลาคม-ธันวาคม)

อัตราค่าสมาชิก

จำหน่ายปลีกฉบับละ 20 บาท สมาชิกประจำปีละ 70 บาท ให้เปล่าสำหรับสมาชิกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ติดต่อบอกรับ และสมัครเป็นสมาชิก ได้ที่นางวรรณ ศรีน้ำเงิน สำนักงานสมาคม

สมาชิกและผู้สนใจต้องการเผยแพร่ความรู้ หรือแสดงความคิดเห็น โปรดส่งเรื่อง ที่นายชลิศ ลิ้มวณิช ห้องสมุดฯ ศูนย์รังสิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ อ.คลองหลวง ปทุมธานี 12121 โทร. 5292068

วารสารห้องสมุดยินดีรับบทความจากผู้อ่านทุกท่าน

การส่งบทความมาตีพิมพ์ โปรดแจ้งประวัติการศึกษาตำแหน่งหน้าที่การงานของผู้เขียนพร้อมทั้งชื่อตัว นามสกุล ชื่อบทความเป็นภาษาอังกฤษ และสถานที่ทำงาน หรือที่อยู่ติดต่อได้ ความยาวของบทความประมาณ 10-15 หน้า มีการอ้างอิงตามหลักวิชาการ บทความที่มีภาพประกอบขอให้ส่งภาพที่ชัดเจนมาด้วย และโปรดเก็บสำเนาต้นฉบับเอาไว้ด้วย คณะผู้จัดทำจะไม่ส่งคืนต้นฉบับให้ผู้เขียน

ข้อคิดเห็นที่ปรากฏในวารสารนี้ เป็นของผู้เขียนแต่ละท่านซึ่งไม่จำเป็นต้องตรงกับความเห็นของสมาคมฯ และคณะผู้จัดทำ

การนำบทความไปตีพิมพ์ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากบรรณาธิการ

ที่ปรึกษา

คณะกรรมการบริหารสมาคมฯ

บรรณาธิการบริหาร

ชลิศ ลิ้มวณิช

บรรณาธิการประจำฉบับ

ชุดิมา สังขานันท์

บรรณาธิการผู้ช่วย

พันทิพา มีแต้ม

อภิวิชิต พุทธิสมวงศ์

ออกแบบปก

สมिता บุญวาศ

ภาพประกอบ

สารีพันธ์์ คุณารวม

บรรณาธิการผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

วรรณ ศรีน้ำเงิน

สำนักงาน

273, 275 เริงสะพานลอยสุทธิสาร

ถนนวิภาวดีรังสิต พญาไท

กทม. 10400

โทร. 2712084, 2710291

พิมพ์ที่

พิศิษฐ์การพิมพ์

127 ซอยบัณฑิตพัฒนา

(เจริญสนิทวงศ์ 11)

ถนนเจริญสนิทวงศ์

แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่

กรุงเทพฯ 10600

โทร. 4312038

Executive Board of the Thai Library Association 1989-1990

Mrs. Kullasap Gesmankit
M.L. Joy Nandhivajrin
Mrs. Pranom Panya-Ngam
Mrs. Nonglak Suvarnakich
Mrs. Sirima Srisomwong
Miss Supatra Chatngain
Miss Praditta Siripan
Mrs. Vibhawarn Manunapichu
Mrs. Maria Laosunthara
Mr. Temchai Suvarnadat
Miss Tassana Hanpol
Mr. Shalash Liyavanija
Miss Ruangsri Jullajinda
Mrs. Chuthamart Suwanakroth
Mrs. Knid Tantavirat
Mrs. Amporn Punsri
Mrs. Renoo Piaseu
Mrs. Renoo Piaseu
Mrs. Boonta Wissawapaisai
Mrs. Maenmas Chavalit
Mrs. Pongpan Rattanabusit
Miss Rasa Wongyoungyu
Miss Kaimook Milinthalaka
Mr. Chumpot Wanichakul
Miss Karnmanee Suckcharoen
Mrs. Thara Kanakamani

President
Vice President I
Vice President II
Treasurer I
Treasurer II
Librarian
Chairman of Hospitality
Chairman of Membership
Chairman of Foreign Relations
Chairman of Continuing Education
Chairman of Public Relations
Chairman of the T.L.A. Bulletin
Chairman of Publications
Chairman of Library Supervision
Chairman of Fund Raising
Chairman of Research Projects
Chairman of Gift and Exchange
Chairman of Gift and Exchange
Chairman of Library Standard
Member
Member
Member
Member
Member
Secretary I
Secretary II

THAI LIBRARY ASSOCIATION

273-275 Viphavadee Rangsit Road, Phayathai, Bangkok 10400

Tel. 2712084, 2710291

วารสาร ห้องสมุด

T.L.A. Bulletin

ISSN 0857-0086

ปีที่ 34 ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม 2533

ส ล ร บ ญ

บทความวิชาการ

ชุตินา สัจจามันท์

นโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ

1

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

พัฒนาการของงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

14

ประภาวดี สืบสนธิ์

วิจัยวิจัยในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของสถาบันอุดมศึกษา
ในประเทศไทย

32

ชุตินา สัจจามันท์

การใช้คอมพิวเตอร์กับการทำงานวิจัย

39

จินตนา พร้อมพันธ์

แหล่งทุนวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

51

สิดา สอนศรี

แนวโน้มการทำวิจัยของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

63

ชุตินา สัจจามันท์

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการและการแสวงหาสารนิเทศ

72

พิมพ์วิภา ไพ ปรามสมิทธิ์

ระเบียบวิธีวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์: แนะนำหนังสือ

80

สุนทร ศุภวงศ์

รายงานการวิจัยการสำรวจความต้องการของสังคมภาคเหนือต่อการเปิดหลักสูตรบรรณารักษ
ศาสตร์มหาบัณฑิต

87

ครุณี ณ ลำปาง, รัตนา ณ ลำพูน

งานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย	94
อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมมิต	
ศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษานแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ	100
อรนุช หลิมประเสริฐ	
วิธีการประเมินผลระบบสารสนเทศ	104
หิมพัร่า ไพ เปรมสมิทธิ์	
ปัญหา คำถาม ความคิด คำตอบ	108
เพ็ญศรี ก๊วยสุวรรณ	

T.L.A. Bulletin

ISSN 0857-0086

'TLA. BULLETIN' Volume 34 number 4 October-December 1990

C O N T E N T S

Editorial

Chutima Sacchanand

Policies and Guidelines for Research and Development of the Nation 1

The National Commission for Research

Development of Research in Library and Information Science in Thailand 14

Prapavadee Suebson

Research in the Library and Information Science Curriculum of Library Schools in Thailand 32

Chutima Sacchanand

Computers and Research 39

Chintana Pormparn

Funds for Research in Library and Information Science 51

Sida Jetee

Trends of Research by College and University Librarians 63

Chutima Sacchanand

Research about Information Need and Seeking 72

Pimrampai Premsamitr

Research Methodologies in Library and Information Science : Book Reviews 80

Suntaree Supawongse

A Survey of the Needs for a Master's Degree Program in Library Science of Northern Thailand 87

Darunee Na Lumpang

Ratana Na Lumpoon

Research in Mass Communications in Thailand 94

Ubonwarn Pitipatanakositkul

Methods of Information System Evaluation 100

Pimrampai Premsamitr

Educational Information Center 104

Oranuj Limprasert

Question and Answers 108

Pensri Kuosuwarn

บทบรรณาธิการ

ในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา อาจกล่าวได้ว่าวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย มีความตื่นตัวและให้ความสนใจต่อการวิจัยอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น จากการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ซึ่งเดิมค่อนข้างจำกัดเฉพาะในมหาวิทยาลัย และเป็นผลงานอันเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทหรือปริญญาเอกตามหลักสูตร และสารนิเทศศาสตร์ ปัจจุบันขยายแวดวงสู่อาจารย์ในสถาบันการศึกษา ผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ คือ บรรณารักษ์ นักเอกสาร

สนเทศ รวมทั้งตำแหน่งที่มีชื่อเรียกอื่น ๆ แนวโน้มของการทำวิจัยซึ่งจะเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งปริมาณและคุณภาพ นับเป็นนิมิตหมายที่ดีต่อวงวิชาการ และวิชาชีพ เพราะการวิจัยทำให้เกิดการพัฒนาวิชาการ และนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์โดยรวม

ผู้ประกอบวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จึงควรแสดงบทบาทอย่างเด่นชัด นอกจากในฐานะผู้สนับสนุนการวิจัย ผู้ประสานงานการวิจัย และผู้นำผลการวิจัยไปใช้แล้วนับถึงเวลานี้แล้ว ที่ทุกท่านก็ต้องแสดงบทบาทในฐานะผู้ทำการศึกษา หรือ นักวิจัย ด้วย

หุติมา สัจจานันท์

บรรณาธิการประจำฉบับ

นโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ

บทนำ

สุภาววิจัยแห่งชาติ ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2499 โดยมีหน้าที่ส่วนใหญ่ในการกำหนดนโยบายและการให้การสนับสนุนการวิจัย นอกจากนี้ยังมีหน้าที่ในการวิจัยเรื่องที่เป็นปัญหาสำคัญและเร่งด่วนของประเทศชาติ เพื่อเสนอต่อรัฐบาลในการวางมาตรการแก้ไขต่อไป

ปัจจุบัน ได้มีหน่วยงานวิจัยทั้งภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่ทำการวิจัยเพื่อสนองต่อความต้องการของหน่วยงานของตนมากขึ้น ทำให้เกิดความซ้ำซ้อนและขาดการประสานประโยชน์ในหน่วยงานวิจัย และเกิดความสับสนเปลี่ยนแปลงทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ กำลังคน ดังนั้น สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในฐานะที่เป็นหน่วยงาน

ในการกำหนดนโยบาย และจากมติคณะรัฐมนตรีที่เห็นชอบให้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ และสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ร่วมกันวางนโยบายและแผนการวิจัยโดยส่วนรวม เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เพื่อเป็นแนวทางให้หน่วยงานต่าง ๆ ได้ใช้ในการกำหนดการวิจัยให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และสอดคล้องกับความต้องการของประเทศชาติสืบไป

1. นโยบายและแผนการวิจัยของชาติ

ฉบับที่ 1, 2 และ 3

นโยบายและแผนการวิจัยของชาติที่ได้จัดทำมาแล้ว 2 ฉบับ คือ นโยบายและแผนการวิจัยของชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2520-2524) เน้นการวิจัยตาม

หมายเหตุ : พิมพ์เผยแพร่ครั้งแรกใน ข่าวสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปีที่ 30 ฉบับที่ 325 กรกฎาคม 2532 และได้รับอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติให้พิมพ์เผยแพร่ในวารสาร ห้องสมุดฉบับนี้ ตามหนังสือที่ วพ 0408/8723 ลงวันที่ 12 ตุลาคม 2532

สาขาวิชาการ 10 สาขาของสภาวิจัยแห่งชาติ ได้แก่ สาขาวิทยาศาสตร์กายภาพและคณิตศาสตร์ สาขาวิทยาศาสตร์การแพทย์ สาขาวิทยาศาสตร์เคมีและเภสัช สาขาเกษตรศาสตร์และชีววิทยา สาขาวิศวกรรมศาสตร์และอุตสาหกรรมวิจัย สาขาปรัชญา สาขานิติศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาเศรษฐศาสตร์ และสาขาสังคมวิทยานโยบายและแผนการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2525-2529) เน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อความมั่นคงของชาติ เป็นนโยบายและแผนการวิจัยที่มุ่งเสริมสร้างการพัฒนาประเทศให้ก้าวหน้า ประกอบด้วย การวิจัยใน 10 สาขาวิชาการของสภาวิจัยแห่งชาติ ดังกล่าว รวมถึงการวิจัยทางด้านความมั่นคงและการป้องกันประเทศ ตลอดจนการวิจัยเฉพาะกิจที่สำคัญอีกด้วย ส่วนนโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติฉบับที่ 3 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ยึดแนวทางจากเอกสาร "ปัญหาที่สำคัญของชาติและแนวทางการวิจัยเพื่อการพัฒนา" ซึ่งเป็นผลจากการประชุมปรึกษา และเปลี่ยนความคิดเห็น ของคณะกรรมการบริหาร และคณะกรรมการสาขาวิชาการสภาวิจัยแห่งชาติ เกี่ยวกับปัญหาที่สำคัญของชาติ ตลอดจนแนวทางในการแก้ไข โดยเฉพาะปัญหาของประเทศที่จำเป็นจะต้องแก้ไขด้วยการวิจัย ทั้งที่เป็นปัญหาเร่งด่วน ปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาระยะยาว

นโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ ฉบับที่ 3 เน้นการวิจัยที่ส่งผลในทางตรงและทางอ้อมต่อเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การบริหารและการป้องกันประเทศโดยเน้นการพัฒนาปัจจัยที่สำคัญที่เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศได้แก่ คุณภาพคน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กฎหมายและการจัดการ

เพื่อนำประเทศให้ก้าวไปสู่การพึ่งตนเองได้มากยิ่งขึ้น สามารถแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเสริมสร้างการพัฒนาประเทศ ให้ก้าวหน้าไปรวดเร็วยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์

นโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ ฉบับที่ 3 ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. เป็นแนวทางในการส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยและพัฒนาของประเทศให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6

2. เป็นการวิจัยและพัฒนาที่จะนำไปสู่การพัฒนาประเทศทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง การบริหาร และการป้องกันประเทศ

3. เป็นการวิจัยและพัฒนาที่เกิดจากความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานวิจัยต่าง ๆ ทั้งภาครัฐบาล รัฐวิสาหกิจ และเอกชน

3. การดำเนินงาน

นโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติ ฉบับที่ 3 ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 จัดทำขึ้นโดยคณะกรรมการ 2 ชุด คือ คณะอนุกรรมการประสานงานนโยบายและแผนการวิจัยของชาติ เป็นผู้วางกรอบนโยบายเป้าหมาย ตลอดจนให้แนวความคิดในการจัดทำแผน และคณะอนุกรรมการจัดทำร่างนโยบายและแผนการวิจัยของชาติ ฉบับที่ 3 เป็นผู้รวบรวมข้อมูลและยกร่างนโยบายและแนวทางการวิจัยของชาติ โดยอาศัยข้อมูลจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แผนจากกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการวิจัย เอกสารการสัมมนา การประชุม โดยเฉพาะเอกสารสำคัญจากการประชุมสภาวิจัยแห่งชาติเรื่อง "ปัญหาที่สำคัญ

ของชาติและแนวทางการวิจัยเพื่อการพัฒนา” และได้ทำการศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำปัญหาต่าง ๆ มาจัดทำนโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาและจัดรวบรวมสรุปเป็นนโยบายและแนวทางการวิจัยและพัฒนาของชาติฉบับนี้ขึ้น

แนวทางการวิจัยและพัฒนา

เพื่อให้การวิจัยของประเทศดำเนินไปสู่เป้าหมายของการพัฒนาตามนโยบายการวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศ จำเป็นต้องมีแนวทางการวิจัยและพัฒนาเพื่อให้หน่วยงานวิจัยทั้งภาครัฐและเอกชนได้ใช้ประกอบการพิจารณาในการดำเนินการวิจัยในหน่วยงานต่อไป

1. แนวทางการวิจัยรวม

- 1.1 การวิจัยเพื่อเร่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน
- 1.2 การวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเร่งด่วนที่สำคัญของชาติ
- 1.3 การวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อเป็นฐานในการพัฒนาประเทศ
- 1.4 การวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับเพิ่มพูนความรู้พื้นฐานที่มีประโยชน์แก่การวิจัยเพื่อการพัฒนา
- 1.5 การวิจัยแบบครบวงจร

2. แนวทางการวิจัยและพัฒนา

เฉพาะด้าน

2.1 แนวทางการวิจัยและพัฒนาเศรษฐกิจ

2.1.1 ด้านการเกษตร เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องการเกษตรในเขตเกษตรล้าหลัง โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องการผลิตเพื่อการบริโภค การปรับปรุงโครงสร้างการผลิตทางการเกษตร โดยเน้น

การวิจัยและพัฒนาในเรื่องการปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิตเพื่ออุตสาหกรรม, การกระจายการผลิตในไร่นา, และการปรับปรุงคุณภาพสินค้าเกษตร; วิทยาการเกษตร โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องระบบการผลิต, สินค้าเกษตรใหม่, พืชสมุนไพร, และสินค้าเกษตรดั้งเดิม; การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตร โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องป่าเสื่อมโทรม และป่าต้นน้ำลำธาร, และดินที่มีปัญหาและดินเสื่อมโทรม

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ทบวงมหาวิทยาลัย, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.2 ด้านอุตสาหกรรม เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง การแปรรูปวัตถุดิบในประเทศเพื่อการอุตสาหกรรม, เทคโนโลยีภายในประเทศ การถ่ายทอดเทคโนโลยี ตลอดจนการนำเทคโนโลยีจากต่างประเทศมาปรับใช้, มาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์ อุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก, ระบบการผลิต และการจัดการในอุตสาหกรรมขั้นพื้นฐานและอุตสาหกรรมต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น ระบบการขนส่ง และการบรรจุหีบห่อ, ชิ้นส่วนอุปกรณ์ และเครื่องจักรกลต่าง ๆ, เทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการพัฒนาชนบท, และขีดความสามารถของผู้ประกอบการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, กระทรวงพาณิชย์, ทบวงมหาวิทยาลัย, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.3 ด้านการพลังงาน เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง เชื้อเพลิงจากลิกไนต์, การผลิตและการใช้พลังงานนอกแบบ, การผลิตและการใช้พลังงานในชนบทในรูปแบบที่เหมาะสม, กรรมวิธีการผลิต

การใช้เชื้อเพลิงพลังงาน, การใช้ประโยชน์จากความร้อนเหลือทิ้งจากระบบปรับอากาศ จากขบวนการผลิตของ อุตสาหกรรม และความร้อนใต้พิภพ, และกรรมวิธีการผลิต การใช้อุปกรณ์ เพื่อการประหยัดพลังงานในการคมนาคมขนส่ง อุตสาหกรรม และอาคาร

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, ทบวงมหาวิทยาลัย, รัฐวิสาหกิจ, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.4 ด้านเศรษฐกิจ การพาณิชย์ และการบริการ เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง ปัญหาทางเศรษฐกิจ ฐานะการเงิน และการคลังของประเทศ การปรับโครงสร้างการผลิตเพื่อการส่งออก, การตลาด และการพยากรณ์ตลาด, ธุรกิจการบริการ และการส่งเสริมการท่องเที่ยว, การบริการพื้นฐาน ได้แก่ บริการด้านสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การขนส่ง การสื่อสาร และกิจการพลังงาน, การดำเนินงานของรัฐวิสาหกิจ, กฎหมาย และระเบียบในการดำเนินธุรกิจและบทบาทของภาคเอกชน กับการพัฒนาประเทศ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงการคลัง, กระทรวงพาณิชย์, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงอุตสาหกรรม, กระทรวงคมนาคม, กระทรวงมหาดไทย, ทบวงมหาวิทยาลัย, สำนักนายกรัฐมนตรี, รัฐวิสาหกิจ, ธนาคารแห่งประเทศไทย, ธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินที่เกี่ยวข้อง, หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.1.5 ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง การหมุนเวียนการใช้ประโยชน์ของเสียจากพาณิชยกรรม ที่อยู่อาศัย อุตสาหกรรม และเกษตรกรรม, เศรษฐศาสตร์ของการหมุนเวียนการใช้ประโยชน์ของเสีย

เพื่อนำสู่การผลิตในระดับพาณิชยกรรม, เทคโนโลยีในการจัดการ และควบคุมภาวะมลพิษต่าง ๆ อันเนื่องจากการประกอบการอุตสาหกรรม ชุมชน และเกษตรกรรม, การกำหนดตัวชี้สภาวะแวดล้อมของชุมชนเมืองและเกษตรกรรม (Community Environment Indicators), และการจัดการทางสาขารักษาจากอุตสาหกรรม เกษตรกรรมและชุมชน (ทางด้านแหล่งกำเนิด การผลิต การขนส่ง การใช้ และการทำงาน)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, กระทรวงอุตสาหกรรม, กระทรวงสาธารณสุข, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กระทรวงคมนาคม, ทบวงมหาวิทยาลัย, หน่วยงานเอกชนและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 แนวทางการวิจัยและพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.2.1 ด้านสังคม

(1) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับระบบพฤติกรรมไทย และปัญหาสังคมในเมืองและชนบท โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง การว่างงาน, ระบบพฤติกรรมไทย, ปัญหาชุมชนแออัด, สุขภาพจิต, ยาเสพติดให้โทษ, โสเภณี, อาชญากรรม, ผังเมือง, การจราจร, และอุบัติเหตุ

(2) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับปัญหาประชากร โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องการย้ายถิ่น และความสัมพันธ์ระหว่างการพัฒนาเปลี่ยนแปลงด้านประชากรกับการพัฒนาด้านต่าง ๆ

(3) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับรัฐสวัสดิการ โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาในเรื่อง การประกันสังคม, แรงงานและสวัสดิการแรงงาน, สตรี, เด็กและเยาวชน, ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน, คนชราพิการและทุพพลภาพ, และการประชาสัมพันธ์ในด้านรัฐสวัสดิการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงมหาดไทย, สำนักนายกรัฐมนตรี, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, ทบวงมหาวิทยาลัย, หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.2 ด้านการแพทย์และสาธารณสุข

(1) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการบริหารสาธารณสุข โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องแบบการประกันสุขภาพโดยความสมัครใจ, รูปแบบการบังคับใช้กฎหมายและการคุ้มครองผู้บริโภคด้านสาธารณสุข, สังคมพฤติกรรมอนามัยและเศรษฐศาสตร์สาธารณสุข, ระบบข้อมูลข่าวสารสาธารณสุข, และรูปแบบการกระจายอำนาจการบริหารงานสาธารณสุขไปสู่ส่วนภูมิภาค และท้องถิ่น

(2) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับระบบการให้บริการสาธารณสุข โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องการจัดระบบและปรับปรุงรูปแบบวิธีการจัดสวัสดิการด้านรักษาพยาบาลและการประกันสุขภาพให้เหมาะสม, เกสซ์เคมีภัณฑ์และยา, การควบคุมคุณภาพชีวิตวัตถุ, การสนับสนุนการบริการสาธารณสุขที่จัดให้แก่แม่และเด็ก การสนับสนุนการวินิจฉัย ควบคุมและป้องกันโรคติดต่อ, การส่งเสริมสุขภาพและคุ้มครองผู้บริโภคเกี่ยวกับวัตถุเจือปนในอาหาร เครื่องดื่ม น้ำ ของเล่นเด็ก, และการแพทย์แผนโบราณ

(3) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับเทคโนโลยีเพื่อการควบคุม ป้องกันโรค การรักษาและการส่งเสริมสุขภาพ โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง วิธีการคุมกำเนิดที่เหมาะสม, การศึกษารูปแบบการให้บริการและการเผยแพร่ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย, การศึกษารูปแบบการให้สิ่งจูงใจและการผสมผสานงานวางแผนครอบครัวกับงานพัฒนาด้านสาธารณสุขและด้านอื่น ๆ, การประเมิน

ผลงานและการบริหารงานวางแผนครอบครัว, การประยุกต์ใช้และถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม, การผลิตยา การจัดหา และการกระจายยา, วิทยาศาสตร์สาธารณสุข ระบาดวิทยา และอนามัยสิ่งแวดล้อม, การหาวิธีตรวจทางห้องปฏิบัติการอย่างง่าย ๆ, การประดิษฐ์เครื่องมือที่ใช้ทางการแพทย์ให้ได้ภายในประเทศโดยให้มีคุณภาพ และราคาประหยัด, และการวิเคราะห์ผลการใช้ยา วัสดุอุปกรณ์ กระบวนการหรือกรรมวิธีทางการแพทย์

(4) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสมุนไพร โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง การบริการสังคม และเศรษฐศาสตร์ ที่เกี่ยวกับสมุนไพร, และเภสัชวิทยา การนำสมุนไพรมาใช้เป็นยา และการควบคุมคุณภาพ

(5) การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับสาธารณสุขมูลฐาน โดยเน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง รูปแบบการสาธารณสุขมูลฐานเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในสาธารณสุขมูลฐานต่าง ๆ เช่น โครงการบัตรสุขภาพ กองทุนยา เป็นต้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงสาธารณสุข, ทบวงมหาวิทยาลัย, กระทรวงอุตสาหกรรม, กระทรวงศึกษาธิการ, กระทรวงมหาดไทย, หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2.3 ด้านการศึกษา และวัฒนธรรม

(1) การวิจัยเกี่ยวกับการปรับปรุงระบบการศึกษาไทย เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องนโยบายเพื่อพัฒนาการศึกษาทุกระดับชั้น, กฎหมายทางการศึกษา, การประเมินผลการจัดการศึกษาทุกระดับชั้น, และการใช้ทรัพยากรชุมชน เพื่อการศึกษา

(2) การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาการเรียนการสอน เน้นการวิจัยและพัฒนาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตร เนื้อหาสาระและวิธีดำเนินการ

เรียนการสอนด้านสังคมศาสตร์ และด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี, การพัฒนาการเรียนการสอนด้าน ศิลปะ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม, การพัฒนา การผลิตสื่อ และอุปกรณ์การเรียนการสอน, การ ศึกษารูปแบบการเผยแพร่ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีสำหรับประชาชน, และการพัฒนา งานวิจัยทางการศึกษา

(3) การวิจัยเกี่ยวกับ การพัฒนา ทรัพยากรบุคคลทางการศึกษา เน้นการวิจัยและ พัฒนาในเรื่องการใช้ทรัพยากรบุคคลทางการศึกษา, และรูปแบบการพัฒนาคุณภาพของบุคลากรทาง การศึกษา

(4) การวิจัยเกี่ยวกับการส่งเสริม ให้มีการปฏิบัติที่ดั่งามสอดคล้องกับวัฒนธรรมของ ชาติ เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องรูปแบบการ จัดการศึกษาเพื่อพัฒนาจริยธรรม คุณธรรม และ ความมีระเบียบ, วิธีการในการเสริมสร้างพฤติกรรม ออานามัย, รูปแบบ วิธีการรักษาพยาบาลพื้นบ้าน ต่าง ๆ, แนวทางส่งเสริมและฟื้นฟูจริยธรรมเกี่ยว กับสิ่งแวดล้อม, และอุดมการณ์ชาติ

(5) การวิจัยเกี่ยวกับการฟื้นฟูศิลปะ และวัฒนธรรมไทย เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง แนวทางการส่งเสริมการศึกษาคนดริ์แก่เยาวชน และประชาชน, ศิลปะ, แบบแผนประเพณีที่เหมาะสมกับสังคมไทย, และความเข้าใจเกี่ยวกับสังคมไทย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักนายกรัฐมนตรี, ทบวงมหาวิทยาลัย, สถาบัน การศึกษาเอกชน, และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.3 แนวทางการวิจัยและพัฒนากการเมือง

การปกครอง และการบริหาร

2.3.1 ด้านการเมือง การปกครอง

(1) การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาทาง การเมือง เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่องกฎหมาย

รัฐธรรมนูญ, การเสริมสร้างประชาธิปไตยในระดับ ท้องถิ่นและระดับประเทศ, พฤติกรรมทางการเมือง, และพรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์

(2) การวิจัยการปกครอง เน้นการวิจัย และพัฒนาในเรื่องการกระจายอำนาจการบริหาร

2.3.2 ด้านการบริหาร

(1) การวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาระบบ ราชการ เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง กฎ ระเบียบ บริหารราชการแผ่นดิน, ระบบบริหารราชการไทย, การบริหารงานบุคคล, และการพัฒนาคุณภาพข้าราชการและพนักงานของรัฐ

(2) การวิจัยเกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์ บังหลวง เน้นการวิจัยในเรื่องสาเหตุและปัญหา แห่งการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ, และการวางมาตรการป้องกันและปราบปรามการ ทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงมหาดไทย, สำนักนายกรัฐมนตรี, ทบวงมหาวิทยาลัย, หน่วยงาน เอกชน, และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.4 แนวทางการวิจัยและพัฒนาด้าน การป้องกันประเทศ

2.4.1 การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการ ปรับปรุงอำนาจการยิง เน้นการวิจัยและพัฒนาใน เรื่อง ระบบอาวุธ กระสุน และวัตถุระเบิดชนิด ต่าง ๆ เช่น ดินระเบิด ดินขับหวัรบ จรวด และลูก ระเบิดต่าง ๆ, ระบบควบคุมการยิงและนำวิถีรวมทั้ง ระบบต่อต้านอำนาจกำลังยิงของข้าศึก, และระบบ การค้นหา ตรวจจับ และติดตามเป้าหมายด้วยเทคโนโลยีต่าง ๆ

2.4.2 การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการ ปรับปรุงความคล่องแคล่วในการเคลื่อนที่เน้นการ วิจัยและพัฒนาในเรื่องระบบการลดอันตรายของ ทหารในการเคลื่อนที่ทั้งภาคพื้นดินและพื้นน้ำ,

ยานรบ ยานช่วยรบ รวมทั้งยานฝึกให้เหมาะสมกับหลักนิยมการรบ, การสงครามทุ่นระเบิด, ระบบการส่งกำลังบำรุงและการส่งกลับสายแพทย์, และการศึกษาข้อมูลสิ่งแวดล้อม เพื่อการสนับสนุนการเคลื่อนที่

2.4.3 การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการปรับปรุงการควบคุมบังคับบัญชา การติดต่อสื่อสาร และการข่าวกรองทางทหาร เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง ระบบข่าวสารข้อมูลเพื่อการตกลงใจ ระบบการควบคุมบังคับบัญชา การติดต่อสื่อสารทางยุทธวิธีด้วยดาวเทียมและอิเล็กทรอนิกส์, ด้านไฟโรเทคนิคส์, เครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ระดับใช้งานทั่วไป, และเครื่องมือทางด้านการสงครามอิเล็กทรอนิกส์

2.4.4 การวิจัยและพัฒนาการปรับปรุงการกำลังพล เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง ขวัญและกำลังใจของทหารในการสู้รบ, ระบบกำลังสำรอง, การสวัสดิการของทหารและกำลังกึ่งทหาร, และระบบการป้องกันโรค รวมทั้งภัยจากการสงครามนิวเคลียร์ชีวเคมี (นชค.)

2.4.5 การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการปรับปรุงหลักนิยมทางการทหาร ยุทธวิธีการจัดการฝึก รวมทั้งแนวความคิดวิธีการและระบบทางทหาร เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง ระบบการต่อสู้ระยะไกล ระบบการป้องกันและต่อสู้ภัยทางอากาศ และระบบการป้องกันการปฏิบัติการอย่างจู่โจม ด้วยกำลังขนาดใหญ่ของข้าศึก, การฝึก ศึกษา ระบบการรวบรวมอาวุธนำวิถีการสงครามอิเล็กทรอนิกส์ และการสงครามนิวเคลียร์ชีวเคมี (นชค.), การจัดหน่วยและการฝึกให้มีประสิทธิภาพ, สนามฝึกทางยุทธวิธี และสนามทดสอบอาวุธ, ระบบการจำลองยุทธ, และระบบการรบนอกแบบ

2.4.6 การวิจัยและพัฒนาเกี่ยวกับการ

ต่อสู้เบ็ดเสร็จ เน้นการวิจัยและพัฒนาในเรื่อง แนวทางการปลูกฝังอุดมการณ์ในการป้องกันประเทศ, หมู่บ้านยุทธศาสตร์, และหลักนิยมในการต่อสู้เบ็ดเสร็จของกองทัพ

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง : กระทรวงกลาโหม, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน, กระทรวงมหาดไทย, ทบวงมหาวิทยาลัย, หน่วยงานเอกชน และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

การบริหารการวิจัย

1. สภาพการดำเนินงานวิจัยในประเทศไทย

โดยที่มีความจำเป็นต้องอาศัยความรู้ในการพัฒนางานด้านต่าง ๆ ในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานในภาครัฐบาล แต่มหาวิทยาลัยในประเทศซึ่งมีข้อจำกัดทั้งในเชิงแนวความคิดและด้านอื่น ๆ ไม่สามารถตอบสนองได้เต็มที่ หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐที่เป็นหน่วยงานปฏิบัติและต้องดำเนินการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ตามหน้าที่ของหน่วยงาน คือ กระทรวงและกรมต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องสร้างความสามารถขึ้นเอง ทำให้เกิดมีหน่วยงานวิชาการควบคู่กับหน่วยปฏิบัติเป็นกรมวิชาการหรือกรมกองที่เรียกชื่ออื่น แต่มีหน้าที่ในการค้นคว้าหาความรู้ทั้งจากที่นำเข้ามาจากต่างประเทศและที่ต้องค้นคว้าวิจัยขึ้นเอง บางแห่งก็เกิดเป็นศูนย์ที่ทำหน้าที่วิจัยโดยตรง นักวิชาการจำนวนไม่น้อยจึงเกิดขึ้นและปฏิบัติงานอยู่ในกระทรวงหรือกรมต่าง ๆ และโดยที่เป็นหน่วยงานหรือบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับการใช้วิชาการในทางปฏิบัติโดยตรง ช่องว่างระหว่างการวิจัยกับการใช้ผลงานวิจัยจึงมีน้อย นับว่าเป็นการพัฒนาที่ได้ผลดีตามสมควร

เมื่อเกิดมีหน่วยงานในการวางนโยบายของรัฐขึ้น ทั้งในส่วนกลางของรัฐบาลและในกระทรวงต่าง ๆ เช่นสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ

เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนโยบายและแผนมหาดไทย กองแผนงานของสำนักงานปลัดกระทรวงต่าง ๆ เป็นต้น ความจำเป็นต้องการค้นคว้าวิจัย และการใช้ความรู้ต่าง ๆ ก็มีมากขึ้นเพราะการกำหนดนโยบายและการวางแผนงานต้องอาศัยข้อมูลที่ถูกต้องเหมาะสม การวิจัยและการศึกษาทางวิชาการก็มีขึ้นในหน่วยงานวางแผนเหล่านั้น ในบางด้านก็มีการประสานงานกับมหาวิทยาลัยและหน่วยวิชาการในกระทรวงและกรมต่าง ๆ เพื่อการศึกษาวิจัยในปัญหาเฉพาะเรื่อง แต่ในบางด้านก็มีการวิจัยหรือการเก็บข้อมูลขึ้นในหน่วยงานวางแผนนั่นเอง

นอกจากนี้ สถาบันวิจัยบางแห่งได้มีการพัฒนาสถานะของหน่วยงานเป็นต้นว่า สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย ซึ่งเปลี่ยนชื่อมาจากสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์ประยุกต์แห่งประเทศไทย ได้พัฒนารูปแบบองค์กรจนเป็นรัฐวิสาหกิจ

หน่วยงานเอกชนที่เป็นกิจการใหญ่ เช่น ธนาคารหรือบริษัทอุตสาหกรรมขนาดใหญ่บางแห่งได้มีการสร้างงานหรือหน่วยงานย่อยที่มีหน้าที่วิจัยหรือพัฒนาขึ้น เพื่อสนองความจำเป็นของกิจการนั้น ๆ นับว่าเป็นการเสริมสร้างทางวิชาการอีกด้านหนึ่ง แต่ก็ยังอยู่ในขอบเขตจำกัดมาก

โดยที่ความเคลื่อนไหวและความต้องการการวิจัยเพิ่มมากขึ้นในสังคม แต่มหาวิทยาลัยและหน่วยงานที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการวิจัยยังมีปัญหาอีกมาก ความไม่คล่องตัวในระบบราชการ ทำให้ไม่สามารถสนองความจำเป็นทางวิชาการในงานและโครงการพัฒนาต่าง ๆ ได้ จึงจำเป็นต้องจ้างผู้เชี่ยวชาญหรือบริษัทที่ปรึกษาจากต่างประเทศเข้ามาทำการศึกษาค้นคว้าหรือวิจัย ขณะเดียวกันความเชื่อถือในฝีมือนักวิชาการไทยยังอยู่ในขีดจำกัด ทั้งจากตัวอย่างที่

ไม่ดีที่เคยมีมาในอดีตและจากการหลงเชื่อถือความสามารถของชาวต่างประเทศ ประกอบกับโครงการช่วยเหลือและโครงการเงินกู้จากต่างประเทศมักมีข้อกำหนดให้ต้องจ้างชาวต่างประเทศหรือบริษัทนานาชาติเข้ามาทำการศึกษาหรือประเมินโครงการพัฒนา โดยข้อเท็จจริงแล้วมีอยู่บ่อยครั้งที่ที่ปรึกษาหรือนักวิจัยต่างประเทศต้องมาหาข้อมูลจากนักวิชาการไทยบางคนที่ได้ทำการศึกษาริวิจัยไว้ หรือจ้างนักวิชาการไทยเข้าร่วมในโครงการวิจัยบางโครงการ

อนึ่ง ได้มีนักวิชาการจำนวนหนึ่งลาออกจากราชการไปดำเนินการรับทำการศึกษาริวิจัย โดยจัดทำเป็นส่วนบุคคลหรือจัดตั้งเป็นบริษัทที่ปรึกษามีแนวโน้มว่าจะมีมากขึ้น แต่การขยายตัวของกิจการนี้ก็ยังมีผลลบมาก เพราะการเห็นคุณค่าของงานวิจัยภายในประเทศยังมีจำกัด ความหวังที่จะได้แหล่งทุนจากกิจการภายในประเทศยังไม่แจ่มใสนัก การทำการวิจัยหรือประมูลแข่งขันกับหน่วยราชการ ซึ่งมีข้อได้เปรียบหลายประการ ยังเป็นอุปสรรคของบริษัทที่ปรึกษาอยู่ไม่น้อย

จะเห็นได้ชัดว่าจากพัฒนาการของงานวิชาการหรืองานวิจัย ตลอดจนบุคลากร นักวิชาการหรือนักวิจัยในระดับสูงที่สามารถบุกเบิกและสร้างสรรค์ทางวิชาการในประเทศไทยนั้น ได้ก้าวหน้าไปมากพอควร แต่ก็ยังห่างไกลจากสภาพอันพึงประสงค์หรือสภาพที่เราจะสามารถพึ่งตนเองทางวิชาการให้หลุดพ้นจากความเป็นทาสทางปัญญาได้อย่างเต็มที่ในการสนองความจำเป็นทางวิชาการของประเทศเพื่อการเผชิญปัญหาทางวิชาการในการพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และระบบข้อมูลพร้อมกันไปซึ่งจะเป็นสภาพที่ประเทศจะต้องเผชิญในอนาคตอันใกล้นี้ หากเราต้องการจะก้าวกระโดดไปข้างหน้าพัฒนาระบบข้อมูลเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาให้สังคมสามารถนำหน้าประเทศอื่น ๆ ได้ด้วยแล้ว

เราจึงจะต้องพัฒนาต่อไปอีกมาก

2. สภาพปัญหาในการบริหารการวิจัย

การบริหารการวิจัยเป็นหน้าที่โดยตรงของ สภาวิจัยแห่งชาติ งานดังกล่าวครอบคลุมถึงการ ประสานงานการวิจัยกับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจน การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิจัยอีกด้วย

การบริหารการวิจัยในปัจจุบันพบว่ามีปัญหา ดังนี้:-

2.1 การกำหนดแนวทางการวิจัย การวางแผน การวิจัยยังขาดแนวทางแผนที่จะสามารถมองเห็นภาพ ทั่วไปได้อย่างกว้างขวาง ในทุกระดับ อีกทั้งการวิจัยเพื่อ การพัฒนาประเทศในปัจจุบันยังมีน้อย โดยเฉพาะ อย่างยิ่งการวิจัยและพัฒนาทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับด้านอุตสาหกรรม

2.2 บุคลากรการวิจัย จำนวนนักวิจัยทั้งด้านวิ-
ทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์มีอยู่น้อยมากเพียง 5,000-
6,000 คน หรือ ประมาณ 2.24-2.68 คนต่อแรงงาน
หนึ่งหมื่นคนเท่านั้น อีกทั้งนักวิจัยจะทำงานวิจัย
จริง ๆ สามารถทำงานเต็มเวลาในลักษณะที่เป็น
นักวิชาการประจำก็มีอยู่น้อย และมีข้อจำกัดเกี่ยว
กับการเพิ่มอัตราค่าจ้างของส่วนราชการซึ่งกำหนด
ไว้ไม่เกินร้อยละ 2 ต่อปี สำหรับนักวิจัยที่เข้าไปสู่
ภาคเอกชนส่วนใหญ่ก็จะไม่ได้ทำงานวิจัย เพราะ
การส่งเสริมการวิจัยในภาคเอกชนยังมีน้อย จึงทำ
ให้เกิดการสูญเปล่าทางปัญญาด้านการวิจัย สำหรับ
การวางแผนการผลิตนักวิจัยสาขาต่าง ๆ เช่น วิศวกร
เศรษฐกร แพทย์ นักเกษตร ก็ไม่สัมพันธ์กับความ
เติบโตหรือความต้องการของตลาดแรงงานและ
เป้าหมายการพัฒนาประเทศ จึงมีปัญหาการว่างงาน
เกิดขึ้นในบางสาขา ในขณะที่บางสาขายังขาดแคลน
บุคลากร

2.3 ใช้จ่ายเพื่อการวิจัย อาจกล่าวได้ว่าการใ้
จ่ายเพื่อการวิจัยและพัฒนาของประเทศไทยมีอัตรา
ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของเป้าหมายที่กำหนดไว้ในแผน
พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 หรือ
ร้อยละ 0.5 ของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ หรือ
ร้อยละ 2 ของงบประมาณแผ่นดิน ส่วนการใช้จ่าย
เพื่อการวิจัยและพัฒนาในภาคเอกชนและรัฐวิสาหกิจ
มีมูลค่าน้อยจนไม่มีความหมาย จะมีผลอยู่บ้างก็
เฉพาะเงินอุดหนุนการวิจัยจากต่างประเทศ ซึ่งมี
มูลค่าประมาณร้อยละ 20-30 ของงบประมาณการ
วิจัยรวมของประเทศ

2.4 องค์กรการวิจัย สถาบันที่ปฏิบัติงานวิจัย
และพัฒนาในลักษณะครบวงจรยังมีน้อย และที่ยัง
ขาดอยู่มากก็คือ สถาบันวิจัยด้านอุตสาหกรรม
สถาบันระดับอุดมศึกษาส่วนใหญ่ยังมีหน่วยงานวิจัย
ที่ทำการวิจัยครบวงจรน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบัน
อุดมศึกษาภาคเอกชนแทบไม่มีเลย

2.5 สถานที่และอุปกรณ์การวิจัย องค์กรหรือ
สถาบันวิจัยส่วนใหญ่มีสถานที่คับแคบ ขาดแคลน
อาคารห้องปฏิบัติการ และอุปกรณ์การวิจัย แม้แต่
มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นแหล่งผลิตนักวิจัยและผลงาน
แหล่งใหญ่ที่สุด ยังขาดแคลนในสิ่งเหล่านี้

2.6 การประสานการวิจัย ขาดการประสาน
การวิจัยในทุกระดับ ทั้งที่เป็นการประสานงาน
ระหว่างหน่วยงานวิจัย การประสานงานระหว่าง
หน่วยงานวิจัยกับนักวิจัย การประสานงานระหว่าง
นักวิจัยและนักวิจัยด้วยกัน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้การ
วิจัยอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ งานวิจัยในลักษณะ
สหวิทยาการจึงเกิดขึ้นน้อย ขาดการประเมินผล
การวิจัยทั้งก่อนและหลังการดำเนินการ จึงทำให้ไม่
สามารถเห็นภาพรวมของงานวิจัยที่ชัดเจนได้

2.7 การนำผลการวิจัยไปใช้ ขาดกลไกเชื่อม

โยงระหว่างหน่วยงานวิจัยกับหน่วยที่จะใช้ผลงานวิจัย จึงไม่มีการนำผลงานวิจัยไปใช้เท่าที่ควร ผลงานวิจัยส่วนใหญ่ไม่เป็นงานวิจัยเพื่อพัฒนา และอ่านเข้าใจยาก การเผยแพร่ผลงานวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ยังไม่เป็นไปโดยทั่วถึง ขาดเป้าหมายที่แน่นอนของการถ่ายทอดเทคโนโลยีและวิชาการประสานงานด้านการถ่ายทอดเทคโนโลยี

2.8 สิ่งจูงใจ ระบบเกี่ยวกับค่าใช้จ่ายทางการเงินยังเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงานวิจัย ไม่จูงใจให้ผู้มีความรู้ ความสามารถทำการวิจัยที่ได้คุณภาพ และเกิดประโยชน์อย่างแท้จริง กฎและข้อบังคับบางอย่างของทางราชการ เช่น การเข้า-ออกสถานที่วิจัย หรือสถานที่ราชการในและนอกเวลาราชการ ไม่เอื้ออำนวยให้ทำการวิจัย การสร้างบรรยากาศในการวิจัยยังมีน้อย

2.9 เทคโนโลยี การพัฒนาเทคโนโลยีในบ้านเรา ไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร เนื่องจากปัจจัยหลายประการ ประการหนึ่งก็คือ หลักสูตรการเรียนยังสอนเน้นในทางทฤษฎีมากกว่าการปฏิบัติ เพิ่งจะเริ่มมีสถาบันที่ก่อตั้งขึ้นใหม่บางแห่งที่เริ่มแก้ไขจุดอ่อนดังกล่าว โดยมุ่งผลิตบุคลากรที่รอบรู้ในด้านการปฏิบัติมากขึ้น

2.10 จรรยาบรรณและจริยธรรมในการวิจัย ความซื่อสัตย์เป็นหลักพื้นฐานของวิชาชีพทุกวงการวิจัยก็เช่นเดียวกัน นักวิจัยพยายามที่จะผลิตผลงานให้เกิดผลทางบวก แต่บางทีก็มีความกดดันต่าง ๆ ที่เป็นเหตุให้นักวิจัยเอนเอียงไปในทางที่ไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเองได้ เช่น การสร้างข้อมูลเท็จ การทดลองที่ไม่เคยมีการทำจริง การแปลความโดยเลือกข้อมูลเฉพาะอย่างที่เป็นประโยชน์ การลอกเลียนวิธีการหรือความคิดของผู้อื่นโดยไม่มีการอ้างอิง การอ้างชื่อบุคคลเป็นที่ปรึกษาโดยหวังผลจากการได้รับทุน ทั้ง ๆ ที่บุคคลนั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือเห็นด้วยเป็นต้น นอกจากความซื่อสัตย์แล้ว ผู้วิจัยยัง

ต้องมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผลงาน ต่อผู้เกี่ยวข้องและต่อสังคมด้วย ซึ่งบ่อยครั้งจะเกิดปัญหาในเรื่องของการแบ่งผลประโยชน์อย่างไม่ยุติธรรมแก่ผู้ร่วมงาน ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ในเรื่องการเงิน ค่าตอบแทน หรือเครดิตที่ทุกคนควรได้รับ และการวิจัยเน้นเรื่องงานวิจัยมากเกินไปจนลืมนึกถึงหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เช่น การทดลองทางการแพทย์ในคน การสอบถามเรื่องเพศในเด็กนักเรียน เป็นต้น

2.11 สภาวิจัยแห่งชาติ บทบาทของสภาวิจัยแห่งชาติเท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้เน้นหนักเฉพาะการให้ทุนอุดหนุนการวิจัยเท่านั้น ซึ่งเป็นบทบาทที่ยังไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบัน ส่วนการดำเนินงานของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติยังมีปัญหาและอุปสรรคในเรื่องบุคลากร งบประมาณ เครื่องมือเครื่องใช้ และอาคารสถานที่อยู่มาก

3. นโยบายและมาตรการในการบริหารการวิจัย

การบริหารการวิจัยของประเทศจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จำเป็นที่รัฐจะต้องกำหนดแนวนโยบายการบริหารการวิจัยในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

3.1 แนวทางการวิจัย รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนการวิจัยที่มุ่งเน้นการวิจัยเพื่อพัฒนา หรือการวิจัยเป็นระบบครบวงจร เพื่อแก้ไขปัญหาสำคัญที่ประเทศกำลังประสบอยู่และการพัฒนาเทคโนโลยีของตนเอง เพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการวิจัยขั้นพื้นฐานรัฐควรให้การสนับสนุนต่อไป เพื่อให้ประเทศเรามีพื้นฐานทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้มแข็ง

3.2 บุคลากรทางการวิจัย

3.2.1 เพื่อแก้ไขปัญหาเร่งด่วนเฉพาะหน้า เรื่องอัตรากำลังคนทางการวิจัยและพัฒนาที่มีน้อย

รัฐจึงควรสนับสนุนการจัดฝึกอบรมบุคลากรทางการวิจัยให้มีมากขึ้น โดยเฉพาะการเพิ่มขีดความสามารถผู้ที่ทำงานวิจัยเป็นครั้งคราวให้สามารถทำงานวิจัยปัญหาสำคัญ ๆ ได้และทำการวิจัยเต็มเวลา

3.2.2 ในระยะยาวรัฐควรวางแผนกำลังคนทางการวิจัยและพัฒนาให้มีความรู้ความสามารถทาง Technological Know How มากกว่าทางทฤษฎี โดยให้สอดคล้องกับเป้าหมายของแผนการผลิตกำลังคน เพื่อการวิจัยและพัฒนาในแผนพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในช่วงแผนพัฒนา ฉบับที่ 6

3.3 รายจ่ายเพื่อการวิจัย รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อสนับสนุนการวิจัยให้ใกล้เคียงร้อยละ 2 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปีของประเทศ หรือร้อยละ 0.5 ของผลผลิตมวลรวมประชาชาติ โดยสอดคล้องกับแผนและแนวทางการวิจัยเพื่อพัฒนาความพร้อมและความสำคัญของโครงการที่จะดำเนินการ รวมทั้งการนำไปใช้ ตลอดจนส่งเสริมให้ภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการวิจัยมากขึ้นเช่น การยกเว้นภาษีสำหรับเงินบริจาคเพื่อการวิจัย และยกเว้นหรือลดหย่อนภาษีแก่เอกชนที่ทำการวิจัยเอง รวมทั้งเครื่องมือและอุปกรณ์การวิจัยและให้หักค่าเสื่อมราคาของอุปกรณ์ได้ในอัตราที่สูง

สนับสนุนการจัดตั้งกองทุนวิจัยโดยสภาวิจัยแห่งชาติเป็นผู้รับผิดชอบและสนับสนุนการหาทุนจากต่างประเทศมาใช้เพื่อการวิจัย

3.4 องค์การการวิจัย รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดตั้งองค์กรที่รับผิดชอบการวิจัยเฉพาะแต่ละด้านให้มากขึ้น ทั้งในลักษณะที่เป็นองค์กรของรัฐและองค์กรอิสระโดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรวิจัยและพัฒนาด้านอุตสาหกรรมนั้น สมควรจัดตั้งสถาบันหรือหน่วยงานวิจัยในสถาบันระดับอุดมศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชน ทั้งนี้เพื่อให้สถาบันระดับอุดมศึกษาเหล่านั้นเป็นแหล่งวิชาการ และ

เป็นศูนย์กลางการวิจัยและพัฒนาอย่างแท้จริง

3.5 สถานที่และอุปกรณ์การวิจัย รัฐพึงส่งเสริมการปรับปรุงองค์การการวิจัยหรือสถาบันการวิจัยให้มีอาคารสถานที่ ห้องปฏิบัติการ ตลอดจนอุปกรณ์การวิจัยที่ทันสมัยและเพียงพอ โดย

3.5.1 จัดหาอุปกรณ์ที่จำเป็นให้ได้เพียงพอที่จะใช้ในการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติ โดยใช้เงินงบประมาณนอกเหนือจากค่าใช้จ่ายในการวิจัยร้อยละ 2 ของงบประมาณรายจ่ายประจำปี

3.5.2 สนับสนุนให้มีการวิจัยและพัฒนาการสร้างอุปกรณ์การวิจัยขึ้นใช้เอง

3.5.3 มุ่งใช้มาตรการทางกฎหมายสนับสนุนการเป็นเจ้าของผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมที่เป็นผลผลิตจากการวิจัยของนักวิจัยไทย

3.6 การประสานการวิจัย รัฐพึงส่งเสริมให้มีการประสานการวิจัยในทุกระดับ โดยการสร้างข่ายงานวิจัยระหว่างหน่วยงานที่ท้าวิจัยกับหน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ ในเรื่องของการกำหนดนโยบายการวิจัยร่วมกัน การทำงานวิจัยร่วมกันของนักวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ ส่งเสริมให้มีการจัดประชุมสัมมนาและการฝึกอบรมด้านการวิจัยให้มากขึ้น และให้มีการประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เพื่อให้มีมาตรการกำหนดให้ผู้มาลงทุนในประเทศไทยได้มีการวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีในผลิตภัณฑ์ที่มาลงทุนด้วย มิใช่เน้นการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว ทั้งนี้โดยมีสภาวิจัยแห่งชาติเป็นผู้ควบคุมเกี่ยวกับการวิจัย

3.7 การนำผลการวิจัยไปใช้ รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนให้หน่วยงานวิจัยของรัฐมีการติดต่อร่วมมือกับภาคเอกชน ส่งเสริมให้มีการวิเคราะห์วิจัยผลงานวิจัย โดยกำหนดแนวทางให้รายงานผลงานวิจัยเขียนเป็นภาษาไทยที่อ่านเข้าใจง่าย มีขนาดเล็ก ๆ กระทัดรัดที่ทำให้ประชาชนทั่วไปเกิด

ความสนใจ เผยแพร่ผลงานวิจัยไปสู่กลุ่มเป้าหมายให้ทั่วถึง ส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ เช่น ในการผลิต ปรับปรุงประสิทธิภาพการผลิต การตลาดและการพาณิชย์

3.8 สิ่งจูงใจ รัฐควรจัดให้มีระเบียบค่าใช้จ่ายเพื่อการวิจัยที่จะสนับสนุนและส่งเสริมให้นักวิจัยได้ทำการวิจัยที่คล่องตัว กฎ ระเบียบต่าง ๆ ควรมุ่งสนับสนุนให้นักวิจัยได้ปฏิบัติงานวิจัยในสถาบันหรือสถานที่ราชการได้อย่างอิสระทุกเวลา เสริมสร้างบรรยากาศในการวิจัยให้มีมากยิ่งขึ้น เช่น การเชิญวิทยากรหรือผู้เชี่ยวชาญจากต่างประเทศมาบรรยายเรื่องการวิจัย

นอกจากนี้ ควรส่งเสริมเวลาในการทำงานวิจัยโดย

3.8.1 ให้นักวิจัยมีอิสระในการทำงานเพื่อให้สามารถทุ่มเทเวลาให้แก่งานวิจัยที่จะแก้ไขปัญหาที่สำคัญของชาติได้โดยเต็มกำลังความสามารถ

3.8.2 ให้สิ่งจูงใจบางอย่าง เช่น เงินสมนาคุณหรือค่ามีนสมมองแก่นักวิจัยที่จะสละเวลาและมันสมองเพื่อทำงานวิจัยให้เป็นผลสำเร็จได้โดยไม่ต้องกังวล กับภาวะบีบคั้นเรื่องค่าครองชีพในสังคมปัจจุบัน

3.8.3 ในด้านความก้าวหน้าในหน้าที่การงานของนักวิจัยนั้น ควรจะได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างจริงจังที่จะทำให้ระบบดังกล่าวมีส่วนช่วยเสริมและสนับสนุน หรือเป็นกำลังใจแก่นักวิจัยที่ได้อุทิศตนเองที่จะทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาของชาติ

3.9 เทคโนโลยี รัฐควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาความรู้ โดย

3.9.1 ปรับปรุงหลักสูตรการสอนในระดับต่าง ๆ ให้นักวิจัยที่จะผลิตออกมา มีความรู้ทาง Technological Know How ในแต่ละสาขาให้สอดคล้องประสานกันกับการวางแผนการผลิตคนเพื่อการวิจัย

และพัฒนา

3.9.2 สนับสนุนการเรียนลัดด้วยการทำวิศวกรรมย้อนรอย (Reverse Engineering) เพื่อเร่งขบวนการพัฒนาเทคโนโลยีให้พึ่งตนเองได้เร็วขึ้น

3.10 จรรยาบรรณของนักวิจัย

รัฐพึงสนับสนุนให้นักวิจัยปฏิบัติตามจรรยาบรรณที่ดี โดย

3.10.1 กำหนดกฎควบคุมความซื่อสัตย์ และวินัยอย่างเคร่งครัดทั้งโดยหลักการและภาคปฏิบัติ ซึ่งผู้เกี่ยวข้องจะต้องปฏิบัติ ถ้าไม่ปฏิบัติก็จะได้รับการลงโทษหนักเบาตามเงื่อนไขที่ระบุ

3.10.2 สนับสนุนให้เกิดการปฏิบัติที่ถูกต้องด้วยกระบวนการวิชาการ

3.10.3 ส่งเสริมให้เกิดการสำนึกความรับผิดชอบในการที่จะต้องทำให้ถูกต้องตามหลักจรรยาบรรณ

3.10.4 จัดสรรความสะดวกแก่ผู้วิจัยด้วยการปรับสภาวะแวดล้อมให้อื้ออำนวยในการปฏิบัติตามจรรยาบรรณนักวิจัยที่ถูกต้อง

3.10.5 สนับสนุนนักวิจัยที่ประพฤติดีให้เป็นตัวอย่างแก่นักวิจัยรุ่นใหม่

3.11 สภาวิจัยแห่งชาติ รัฐพึงส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของสภาวิจัยแห่งชาติเพื่อให้สภาวิจัยแห่งชาติเป็นองค์กรกลางทางวิชาการ เพื่อพิจารณาหาทางแก้ปัญหาสำคัญของชาติ และชี้แนะแนวทางการพัฒนาประเทศโดยอาศัยความรู้ที่เกิดจากการวิจัยรวมทั้งส่งเสริมการวิจัยของชาติโดยส่วนรวมให้กว้างขวาง และมีคุณภาพสูงขึ้น โดย

3.11.1 ปรับปรุงกฎหมายของสภาวิจัยแห่งชาติ

3.11.2 ให้มีศูนย์ข้อมูลการวิจัยที่สภาวิจัยแห่งชาติ

3.11.3 ปรับปรุงคุณภาพและปริมาณ

ของเจ้าหน้าที่ในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

3.11.4 ให้มีอุปกรณ์ในการทำงานที่
ทันสมัย

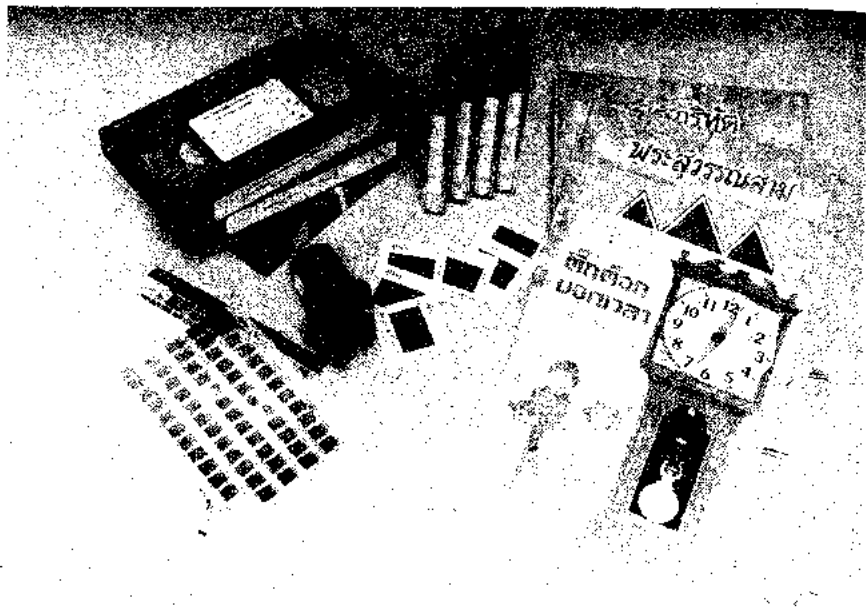
3.11.5 สมาชิกแห่งชาติควรให้กำลังใจ
แก่กลุ่มหรือสถาบันวิจัย

3.11.6 จัดให้มีนักวางแผนการวิจัยที่
สามารถมองเห็นภาพทั่วไปได้อย่างกว้างขวางเพื่อ
ลดขั้นตอนการพัฒนาให้สั้นลง นำประเทศไปสู่
ความเจริญก้าวหน้าที่เร็วขึ้น

พัฒนาการของงานวิจัย บรรณารักษศาสตร์ และ สารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

ประภาวดี สืบสนธิ์*

ความสนใจในการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ในประเทศไทยกล่าวได้ว่า เริ่มประมาณทศวรรษ 2500 เมื่อภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรบรรณารักษศาสตร์ในปี พ.ศ. 2494 การเรียนการสอนหลักสูตรดังกล่าวผู้เรียนจะเขียนรายงานการค้นคว้าซึ่งใช้เทคนิคต่าง ๆ ประกอบการเรียนรายวิชาเป็นส่วนใหญ่ ดังจะเห็นว่าผลงานของผู้เรียนในรูปแบบของการค้นคว้าเชิงประวัติศาสตร์และบรรณานุกรมทางบรรณารักษศาสตร์ ได้ตีพิมพ์ในเอกสารบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเป็นเอกสารชุดที่ภาควิชาจัดพิมพ์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 เป็นต้นมา

พัฒนาการของการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโท ตลอดจนหน่วยกิตของวิทยานิพนธ์สะท้อนให้เห็นถึงการเน้นความสำคัญของการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ พ.ศ. 2507 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เปิดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโท และสองปีต่อมามหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (มศว.) ประสานมิตร ได้เปิดหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ หลักสูตรของทั้ง 2 สถาบันได้แก้ไขปรับปรุงมาโดยลำดับและได้กำหนดให้วิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เป็นวิชาบังคับของทั้งสองหลักสูตร

*ประภาวดี สืบสนธิ์ อ.บ., อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) M.A. (A.I.S.E) Ph.D. (Library Science and Instruction System) รองศาสตราจารย์ประจำคณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หัวหน้าหน่วยจุฬารชนบท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2525 มศว. มหาสารคาม ได้เปิดหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ หลักสูตรนี้คล้ายคลึงกับของ มศว. ประสานมิตร พ.ศ. 2529 มศว. ประสานมิตรและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ได้เปิดหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ หลักสูตรเหล่านี้ได้กำหนดว่าผู้เรียนต้องเรียนวิชาการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์เช่นกัน

ในการศึกษาบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโทผู้เรียนจะต้องเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ประกอบเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา โดยจำนวนหน่วยกิตวิทยานิพนธ์ที่กำหนดแตกต่างกันไปตามหลักสูตรของแต่ละสถาบัน

งานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

งานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยที่ปรากฏขณะนี้สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. งานวิจัยในลักษณะวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษามหาบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาโท งานวิจัยในกลุ่มนี้กล่าวได้ว่าเป็นเป็นผลงานวิจัยส่วนใหญ่ที่ปรากฏ ในปีการศึกษาหนึ่ง ๆ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับนิสิตปริญญาโทสาขาบรรณารักษศาสตร์จำนวนประมาณ 30 คน ขณะที่ มศว. ประสานมิตร และ มศว. มหาสารคาม รับนักศึกษาระดับปริญญาโทสาขาวิชานี้ปีละประมาณ 20 คน และ 10 คนตามลำดับ เนื่องจาก มศว. ประสานมิตร มี 2 หลักสูตรในปีการศึกษา 2529 เป็นต้นไป รับนักศึกษารวมทั้งสิ้นปีละ 30 คน ขณะที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ซึ่งเพิ่งเปิดหลักสูตรนี้รับนักศึกษาระยะแรกปีละ 10 คน ดังนั้นจึงพอจะมองเห็นภาพปริมาณวิทยานิพนธ์ที่ได้เรียบเรียงในปีหนึ่ง ๆ ได้

2. งานวิจัยในลักษณะวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรีของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะศึกษาศาสตร์บัณฑิตหลักสูตร 2 ปี ผู้ที่จบประกาศนียบัตรวิชาครูจากสถาบันอื่นเมื่อศึกษาเพื่อให้ได้ปริญญาครุศาสตรบัณฑิตต่ออีก 2 ปี จะต้องเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ประกอบวิทยานิพนธ์ดังกล่าวมีมาตั้งแต่ปีการศึกษา 2521 และเป็นวิทยานิพนธ์ทางบรรณารักษศาสตร์รวม 41 เล่ม เท่านั้น ส่วนใหญ่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความสนใจและพฤติกรรมการอ่านของนักเรียน นักศึกษา วัสดุการอ่าน การใช้ทรัพยากรและห้องสมุด

นอกจากนี้ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509 นิสิตปริญญาโทสาขาวิชาอื่น ๆ ของคณะครุศาสตร์ยังได้เรียบเรียงวิทยานิพนธ์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบรรณารักษศาสตร์อีกประมาณ 50 เรื่อง โดยวิทยานิพนธ์เหล่านี้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการจัดตั้งศูนย์สื่อการศึกษา ความสนใจและพฤติกรรมการอ่านของนักเรียนและนักศึกษามหาวิทยาลัย อัตราการอ่านหนังสือออก และการส่งเสริมการอ่าน การวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์เพื่อศึกษาเรื่องทางด้านการศึกษาที่ลงพิมพ์การใช้ห้องสมุดและปัญหาที่ผู้ใช้ประสบ ตลอดจนหนังสือเด็กและภาพที่เด็กชอบ

นอกจากวิทยานิพนธ์ของคณะครุศาสตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับบรรณารักษศาสตร์แล้ว ยังมีวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาสาขาวิชาอื่น เช่น สถาปัตยกรรมศาสตร์ และคอมพิวเตอร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้อง เช่น การออกแบบและวางผังอาคารห้องสมุด การทดลองใช้คอมพิวเตอร์และการเขียนโปรแกรมสำหรับงานห้องสมุด แต่งานวิจัยในลักษณะดังกล่าวมีจำนวนน้อย

3. งานวิจัยโดยบรรณารักษ์และอาจารย์ผู้สอนบรรณารักษศาสตร์ งานวิจัย ในกลุ่มนี้

กล่าวได้ว่ามีน้อยเมื่อเทียบกับงานวิจัยที่มีอยู่ บรรณารักษ์และอาจารย์ทำงานวิจัยไม่มากนัก ขณะที่ห้องสมุดต่าง ๆ ก็ยังไม่เห็นความสำคัญของการวิจัย ดังจะเห็นจากการแบ่งฝ่ายงานของห้องสมุดที่แบ่งงานออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ บางแห่งมีถึง 8-9 ฝ่ายแต่ไม่มีห้องสมุดใดมีฝ่ายวิจัยและพัฒนาในห้องสมุดของตนเอง

ดังนั้นงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ ที่ปรากฏส่วนใหญ่ขณะนี้จึงเป็นผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษาที่เรียบเรียงเพื่อประกอบการศึกษาให้ครบตามหลักสูตร

จำนวนวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2509-2532 เป็นต้นมา วิทยานิพนธ์อันเป็นผลงานวิจัยของนิสิตปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีทั้งสิ้น 337 เรื่อง เฉลี่ยตลอดระยะเวลา 24 ปี นี้มีการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์ปีละ 14 เรื่อง สำหรับของ มศว. ประสานมิตร มีงานวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ตั้งแต่ปี 2512 เป็นต้นมา จนถึงปี พ.ศ. 2532 มีรวมทั้งหมด 231 เรื่อง และสำหรับช่วงเวลา 21 ปีนี้ ในปีหนึ่ง ๆ มีวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ออกเผยแพร่เฉลี่ย ปีละ 11 เรื่อง

เมื่อจำแนกวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ตามปีที่พิมพ์พบว่า ในช่วง 10 ปีแรก (พ.ศ. 2509-2518) จำนวนวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีไม่ถึงปีละ 10 เล่ม แต่ตั้งแต่ พ.ศ. 2519 เป็นต้นมา จำนวนวิทยานิพนธ์เพิ่มขึ้นจนถึงปี พ.ศ. 2531 ซึ่งเป็นปีที่มีวิทยานิพนธ์เผยแพร่มากที่สุดคือ 33 เล่ม

สำหรับ มศว. ประสานมิตร ในช่วง 2 ปีแรก คือ พ.ศ. 2512-2513 วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์

มีจำนวนน้อยมาก 2-3 เล่ม ซึ่งจะเห็นได้ว่าในระยะแรก ๆ ของการเปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์นั้น ทั้งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ มศว. ประสานมิตร มีวิทยานิพนธ์ทางสาขานี้ออกมาไม่มากนัก แต่ปีที่ 3 วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร เพิ่มขึ้นเป็น 14 เล่ม และมากที่สุดในปี พ.ศ. 2531 เช่นเดียวกับของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือ 23 เล่ม

จากข้อมูลที่ปรากฏเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่แล้วในแต่ละปีงานวิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยมีจำนวนมากกว่าของ มศว. ประสานมิตร ยกเว้นปี พ.ศ. 2514, 2516, 2518, 2519 และ 2525 ที่งานวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร มีปริมาณสูงกว่า

สำหรับจำนวนวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. มหาสารคามและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีจำนวนยังไม่มากนักทั้งนี้เนื่องจากทั้งสองสถาบันเพิ่งเปิดสอนหลักสูตรปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์

ขอบเขตของวิทยานิพนธ์

การดำเนินงานห้องสมุดเปรียบเสมือนการสื่อสาร ห้องสมุดและบรรณารักษ์เป็นสื่อกลางระหว่างข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ที่นักปราชญ์ นักวิชาการ นักวิจัย และบุคคลต่าง ๆ ผลิตขึ้นกับผู้ที่จะใช้ข้อมูลความรู้ที่มีการบันทึกไว้ ห้องสมุดกล่าวได้ว่าเป็นหน่วยงานบริการสารนิเทศบริการข้อมูลทางวิชาการในรูปแบบต่าง ๆ จากการที่ห้องสมุดเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศและผู้ผลิตกับผู้ใช้ จึงได้แบ่งขอบเขตวิทยานิพนธ์กว้าง ๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

สารนิเทศและผู้ผลิต ครอบคลุมถึงเอกสารสิ่งพิมพ์ประเภทต่าง ๆ อันถือได้ว่าเป็นทรัพยากร

สำคัญของงานห้องสมุด ในกลุ่มนี้รวมถึงนักเขียนและผู้ผลิตสารนิเทศด้วย ซึ่งถ้าไม่มีบุคคลกลุ่มนี้ก็จะไม่มีผลงานและวรรณกรรมออกสู่สังคม

ผลการวิเคราะห์สรุปได้ดังนี้

1. ขอบเขตของวิทยานิพนธ์ ปรากฏว่าเป็นวิทยานิพนธ์เกี่ยวข้องกับห้องสมุด การปฏิบัติงาน

ห้องสมุด

ห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์
ครอบคลุมถึงเรื่องราวเกี่ยวกับห้องสมุดในด้านต่าง ๆ รวมถึงหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับหนังสือและห้องสมุด ร้านเช่า ร้านจำหน่ายหนังสือ ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน ในกลุ่มนี้ยังรวมถึงการปฏิบัติงานของห้องสมุดในด้านต่าง ๆ ทั้งงานเทคนิค บริการ บริหาร และเรื่องราวที่เกี่ยวกับบรรณารักษ์

ผู้ใช้ ครอบคลุมถึงงานที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้ อันเป็นเป้าหมายปลายทางของการดำเนินงานห้องสมุด การใช้หนังสือ วัสดุและบริการที่ห้องสมุดจัดเตรียมไว้

นอกจากนี้ยังมีกลุ่มอื่น ๆ สำหรับวิทยานิพนธ์ที่ไม่สามารถจัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งดังกล่าวข้างต้น

และบรรณารักษ์ (ร้อยละ 37.33) รองลงมาเกี่ยวข้องกับผู้ใช้ห้องสมุด (ร้อยละ 32.29) และสารนิเทศและผู้ผลิต (ร้อยละ 21.01) มีวิทยานิพนธ์ร้อยละ 9.37 ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องอื่น ๆ อันได้แก่ การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ การสำรวจสภาพการทำงานของบัณฑิตสาขาบรรณารักษศาสตร์ การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรมและชุดการสอน การสอนวิชาใช้หนังสือและห้องสมุด ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ ประวัติศาสตร์ตำบลและหมู่บ้าน การเปรียบเทียบผลการเรียนโดยใช้กิจกรรมห้องสมุดกับการสอนปกติ สำหรับวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ ของ

ผู้เข้าห้องสมุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ มศว. ประสานมิตร มีขอบเขตที่สามารถจัดตามอันดับได้เหมือนกันดังนี้ ห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์ ผู้ใช้ สารนิเทศและผู้ผลิต และเรื่องอื่น ๆ แม้ว่าขอบเขต วิทยานิพนธ์ทั้งสองสถาบันเมื่อนำมาจัดลำดับขอบเขตจะเหมือนกันก็ตาม แต่จำนวนวิทยานิพนธ์ บรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีขอบเขตเกี่ยวกับห้องสมุด การปฏิบัติงานและ บรรณารักษ์ และผู้ใช้ มีจำนวนใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 36.50 และ 33.23) และวิทยานิพนธ์ที่มีขอบเขต เกี่ยวข้องกับสารนิเทศและผู้ผลิตมีจำนวนต่างออกไปมาก (ร้อยละ 21.66) ในขณะที่วิทยานิพนธ์-บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร มีเกี่ยวกับห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์มีจำนวน สูงกว่ากลุ่มอื่น (ร้อยละ 37.66)

2. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศ และผู้ผลิต

2.1 วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับสารนิเทศ และผู้ผลิตของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สามารถแยกย่อยลงไปดังนี้

1) หนังสือและวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ ในด้านวิวัฒนาการการผลิต การพิมพ์ และสถานภาพ เช่น หนังสืออ้างอิง หนังสือศาสนาอิสลาม หนังสือพุทธศาสนา หนังสือแปล หนังสือกฎหมาย หนังสือท่องเที่ยว หนังสือกลอนแปล หนังสือปกอ่อน หนังสือภาษาอังกฤษด้านสังคมศาสตร์ หนังสือตำราชั้นอุดมศึกษา หนังสือชุดองค์การคำครุสภา วารสาร งานเขียนเชิงชีวประวัติและนวนิยาย

2) แหล่งสารนิเทศ ได้แก่ แหล่งสารนิเทศทางเทคโนโลยีอุตสาหกรรม และสารนิเทศ การศึกษาท้องถิ่น วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งสารนิเทศเพิ่งเริ่มปรากฏตั้งแต่ปี 2530

3) การประเมินเอกสารสิ่งพิมพ์

ต่าง ๆ ได้แก่ การประเมินคุณค่าหนังสืออ้างอิง หนังสือชีวประวัติของคนไทย หนังสือตำราแพทย์ หนังสือหายากภาษาไทย หนังสือสาขาวิทยาศาสตร์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ไทย สิ่งพิมพ์เพื่อการวิจัย ทางด้านชนบรรมนิยมประเพณีไทย นวนิยายจีน กำลังภายใน วารสารไทยทางการแพทย์ วารสารไทย ที่ใช้ในการวิจัยด้านสังคมศาสตร์ บทความในวารสาร ห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

4) ชีวประวัติและผลงานของนักเขียน นักวาดภาพและบุคคลที่มีบทบาทต่อการพัฒนาห้องสมุด ได้แก่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพ พระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาสมมตอมรินทร์ หลวงวิจิตรวาทการ สันต์ ท.โกมลบุตร ประยูร จรรย์วณิช ยาชอบ (โชติ แพร่พันธุ์) ม.ล.ศรีฟ้า สดาลัย สด ฐรมะโรหิต และ มาลัย ชูพินิจ

5) การวิเคราะห์เอกสาร ได้แก่ การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์การอ้างอิง การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นการวิเคราะห์เนื้อหาเอกสารต่าง ๆ เอกสารที่งานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยวิเคราะห์ ได้แก่ หนังสือ หนังสือเด็ก วารสาร นิตยสารวัยรุ่น นิตยสารสตรี งานเขียนภาษาอังกฤษด้านห้องสมุดและบรรณารักษศาสตร์ คู่มือปฏิบัติงาน คู่มือการใช้ห้องสมุด รายงานประจำปีของห้องสมุดมหาวิทยาลัย และ วิทยานิพนธ์ตัวอย่างของหนังสือที่นำมาวิเคราะห์ เนื้อหา ได้แก่ หนังสือเรื่องพื้นความหลังของพระยาอนุমানราชธน สารสนสมเด็จ หนังสือชุดประชุมพงศาวดาร หนังสือท่องเที่ยวเมืองไทยเป็นต้น วารสารที่นำมาวิเคราะห์เนื้อหา ได้แก่ วารสารห้องสมุดของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย วารสาร อักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วารสาร ธรรมศาสตร์ วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ วารสาร

วัฒนธรรมไทย

สำหรับ การวิเคราะห์การอ้างอิง ส่วนใหญ่ เป็นการวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในผลงานวิชาการ วิทยานิพนธ์และงานวิจัยสาขาวิชาต่าง ๆ ได้แก่ บรรณารักษศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ เกษตรศาสตร์ ประชากรศาสตร์และเศรษฐศาสตร์ มีการวิเคราะห์การอ้างอิงที่ปรากฏในเอกสารอื่น ๆ เช่น บทความ ในวารสารสังคมศาสตร์และเอกสารการสอนชุดวิชา ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชบ้างแต่เป็น จำนวนน้อย

2.2 วิทยานิพนธ์ที่มีขอบเขตเกี่ยวกับสารนิเทศ และผู้ผลิต ของ มศว. ประสานมิตร สามารถจัดเป็นกลุ่มได้ดังนี้

1) วิทยานิพนธ์ แนวโน้มและสถานภาพของเอกสารและวรรณกรรมต่าง ๆ ได้แก่ แนวโน้มของบทความในวารสารวิทยาศาสตร์ของสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย อัตราการเพิ่มราคาของวารสารภาษาไทย มีการศึกษาเกี่ยวกับหนังสือวิทยาศาสตร์ หนังสืออ่านประกอบภาษาอังกฤษ หนังสืออนุสรณ์ในงานฉกฉกศพ นวนิยายเรื่องสั้น และไวยากรณ์จากวรรณคดีไทยประเภทร้อยกรอง กล่าวได้ว่า วรรณกรรมที่วิทยานิพนธ์ บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตรศึกษามี น้อยประเภทกว่าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2) การประเมินค่าเอกสารและสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ งานวิจัยในลักษณะของการประเมินค่ามีน้อยมากเพียง 3 เรื่องคือ การประเมินค่าหนังสือท่องเที่ยว หนังสือทางพลศึกษา และหนังสือแปลสำหรับเด็ก ขณะที่การประเมินค่าเอกสารที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์และการประเมินค่าวารสารไม่ปรากฏ

3) ขั้วประวัติและผลงานของนักเขียน ปรากฏว่ามีน้อยมากเมื่อเทียบกับของจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย คือ เพียง 2 เรื่องได้แก่ ม.ล.ปิ่น มาลากุล และพุทธทาสภิกขุ

4) การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์การอ้างอิง กล่าวได้ว่า งานวิจัยของ มศว. ประสานมิตร มีเป็นจำนวนมากกว่าของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร นิยมวิเคราะห์หนังสือเด็ก หนังสือวัยรุ่นและการ์ตูน เช่น การวิเคราะห์คุณธรรมและค่านิยมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาประเทศที่ปรากฏในวรรณกรรมดังกล่าว นอกจากนี้มีการวิเคราะห์เนื้อหาบทความในวารสารต่าง ๆ ได้แก่ วารสารทางบรรณารักษศาสตร์และวารสารภาษาไทยที่ตีพิมพ์ระหว่างปี พ.ศ. 2503 - 2512, 2513 - 2517 และ 2522 การวิเคราะห์เปรียบเทียบสังคหวัตถุ 4 ในวรรณกรรมไทย และการวิเคราะห์เนื้อหาสิ่งพิมพ์สาขาพืชสวน

สำหรับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์การอ้างอิง ของ มศว. ประสานมิตร ใช้คำว่าวิเคราะห์การอ้างอิง โดยมีงานลักษณะนี้ไม่มากนัก (3เรื่อง) งานที่ปรากฏ เป็นการวิเคราะห์การอ้างอิงวารสารของวิทยานิพนธ์การศึกษา การอ้างอิงในเอกสารการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช และเอกสารการวิจัยของนักศึกษาวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

5) การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียน หนังสือและบทความประกอบการเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม ในระดับโรงเรียนเป็นอีกแนวหนึ่งที่งานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ มศว. ประสานมิตร นิยมศึกษากันมาก โดยได้วิเคราะห์หนังสือลักษณะดังกล่าวในหมวดจริยศึกษา สังคมศึกษา ภาษาไทย และวิทยาศาสตร์

2.3 สำหรับวิทยานิพนธ์ของ มศว. มหาสารคาม และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ไม่มี

เรื่องใดศึกษาเกี่ยวกับสารนิเทศและผู้ผลิต

3. วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์

สำหรับวิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์ ซึ่งทั้งหมดนี้ ถือว่าเป็นสื่อกลางระหว่างสารนิเทศ ความรู้และผู้ใช้ นั่นจะขอแยกกล่าวทีละเรื่อง

3.1 ห้องสมุด

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นั้นมักเป็นการศึกษา สภาพ การดำเนินงานและปัญหาเป็นส่วนใหญ่ ห้องสมุดที่ศึกษากันมีหลายประเภท ได้แก่ ห้องสมุด โรงเรียนแพทย์ ห้องสมุดด้านการเกษตร ห้องสมุดด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ห้องสมุดปฏิบัติการ หลักสูตรในสถาบันฝึกหัดครู ห้องสมุดกระทรวงศึกษาธิการ ห้องสมุดสถาบันการศึกษาวิชาทหารหาขึ้นสูงของประเทศ ห้องสมุดวิทยาลัยเอกชน ห้องสมุดเสียง ห้องสมุดอาชีวศึกษา ห้องสมุดกฎหมาย ห้องสมุดวิทยาลัยเทคโนโลยีและกระทรวงมหาดไทย นอกจากนี้มีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดตั้งศูนย์วิชาการ ศูนย์สิ่งพิมพ์ของมหาวิทยาลัย ศูนย์สื่อการศึกษา และการศึกษานโยบายและแนวโน้มการพัฒนาห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดส่วนใหญ่ เป็นการศึกษาสถานภาพ การดำเนินงานและปัญหา เช่นกัน แต่ศึกษาน้นหนักห้องสมุดโรงเรียน โดยการเปรียบเทียบกับมาตรฐานของห้องสมุดโรงเรียนของคณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานห้องสมุดของกระทรวงศึกษาธิการ และมาตรฐานห้องสมุดร.ม.มัธยมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการงานที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดมี 1 เรื่อง คือ รูปแบบของการจัดหมู่ การทำบัตรรายการและการบริหารงาน

ที่ศึกษาห้องสมุดอื่นพอมิบ้าง ได้แก่ ห้องสมุดวิทยาลัยครู ห้องสมุดเรือนจำ ห้องสมุดประชาชน จังหวัด ศูนย์ข้อมูลการศึกษาเพื่ออาชีพและตลาดแรงงาน และการศึกษาการจัดตั้งศูนย์บริการทางเทคนิค ศูนย์จัดหาวัสดุห้องสมุด ห้องสมุดประจำวิชา นอกจากนี้มีการศึกษาประโยชน์และบทบาทของห้องสมุดต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การพัฒนาชุมชน การปฏิบัติราชการ และต่อการเรียนการสอน

สำหรับวิทยานิพนธ์ของ มศว. มหาสารคาม ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดมี 1 เรื่อง คือ รูปแบบของห้องสมุดวิทยาลัยครูในอนาคต

3.2 การปฏิบัติงาน

ทรัพยากรสารนิเทศกว่าที่จะถึงมือผู้ใช้ได้ จะต้องผ่านกระบวนการปฏิบัติงานต่าง ๆ นับตั้งแต่การจัดหา การจัดหมู่ การทำบัตรรายการ แล้วจึงนำออกให้บริการ ในการปฏิบัติงานเหล่านี้ การบริหารงานกล่าวได้ว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะทำให้การปฏิบัติงานดังกล่าวลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ

1) วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนั้นกล่าวได้ว่า มีปริมาณมากที่สุด ในกลุ่มห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์ มีวิทยานิพนธ์ 3 เรื่องที่ศึกษา การบริหาร และการดำเนินงานเทคนิค โดยในจำนวนนี้ 2 เรื่องศึกษาจะลึกถึงงานเทคนิคหนังสือตัวเขียน และหนังสือปกอ่อน นอกจากนี้มีการศึกษาการจัดการจัดหา การจัดหมู่ การทำบัตรรายการและการบริหารงาน

การจัดหานั้นศึกษาถึง การจัดหา หนังสือ และการคัดเลือกวารสารวิชาการ ความพอเพียงและความซ้ำซ้อนของทรัพยากร การจัดหมู่ศึกษาเกี่ยวกับระบบจัดหมู่ที่ใช้ การจัดสิ่งพิมพ์ที่เฉพาะประเภท

เช่น สิ่งพิมพ์รัฐบาลและการดำเนินงานหนังสือค้าง

ในด้าน การทำบัตรรายการ มีการศึกษา เลขผู้แต่ง การลงนามบรรดาศักดิ์ในรายการผู้แต่ง และหัวเรื่อง การผลิตบัตรรายการ ปัญหาการทำ บัตรรายการภาษาไทย การลงรายการ หนังสือชุด ภาษาไทย การทำบัตรรายการโสศกทัศน์วัสดุ การให้ หัวเรื่องภาษาไทย หัวเรื่องสาขาประมง สาขานิเทศศาสตร์ ตลอดจนการทำเครื่องหมายช่วยให้เข้าถึง พระบรมราโชวาทและพระราชดำรัส

สำหรับ บริการ นั้นปรากฏว่า มีการศึกษา เน้นหนักบริการอ้างอิง บริการตอบคำถามและช่วย การค้นคว้า มีทั้งการศึกษาในขอบเขตกว้างและศึกษา เจาะลึกบริการอ้างอิงเฉพาะประเภท เช่น การบริการ ทางบรรณานุกรม บริการตรวจชำระรายการ บริการสาระ สังเขป ตลอดจนการวิเคราะห์คำถามคำตอบของ บริการอ้างอิง นอกจากนี้มีการศึกษาบริการทั่ว ๆ ไปของห้องสมุดต่าง ๆ ที่จัดให้แก่ผู้ใช้ รวมถึงบริการ ยืมระหว่างห้องสมุด บริการจุลสารบริการเอกสาร โบราณ และมีการศึกษาบริการของหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ร้านเช่าหนังสือด้วย

บริการที่จัดให้แก่ผู้ใช้แน่นอนว่าย่อมก่อให้เกิดผลประการใดประการหนึ่ง จึงมีการศึกษาผล ของการเล่าเรื่องหนังสือและผลการแสดงหนังสือ ต่อการยืม

ด้าน การบริหารงาน กล่าวได้ว่า วิทยานิพนธ์ บรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาการบริหารงานโดยเฉพาะมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่มักศึกษากันในวงกว้าง โดยศึกษาเน้นหนัก ปัญหาการบริหารงานห้องสมุดเป็นหลัก มีบางเรื่อง ที่ศึกษาเจาะลึก เช่น การบริหารงานแบบรวมอำนาจ และกระจายอำนาจ นอกจากนี้มีการศึกษาการบริหาร งานจดหมายเหตุ การอนุรักษ์วัสดุ งานสำรวจหนังสือ งานแผนที่ กฎหมายห้องสมุด อาจารย์บรรณารักษ์

และนักเรียนช่วยงานห้องสมุด การฝึกงาน การเก็บ สถิติ การป้องกันหนังสือหาย และการประชาสัมพันธ์

งานวิจัยที่เกี่ยวกับ การใช้คอมพิวเตอร์และ เทคโนโลยีอื่น ๆ มีการศึกษากันบ้าง ได้แก่ การใช้ คอมพิวเตอร์ควบคุมวารสาร งานบริการจ่าย - รับ งานตรวจชำระวารสาร โครงการทดลองใช้คอมพิวเตอร์ จัดทำดัชนีจดหมายเหตุ และโครงการใช้โทรศัพท์ สำหรับห้องสมุดมหาวิทยาลัย

แนวโน้มสำคัญของงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับการ ปฏิบัติงาน คือ ในช่วงปี พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา มีงานวิจัยศึกษาพฤติกรรมและบทบาทของผู้บริหาร ต่อการดำเนินงานห้องสมุด เช่น บทบาทด้านห้อง-สมุดประชาชนของผู้บริหาร ศูนย์การศึกษา นอก โรงเรียนจังหวัด บทบาทของผู้บริหาร โรงเรียน วิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาต่อการดำเนินงาน ห้องสมุดสถาบันการศึกษา

2) วิทยานิพนธ์ของ มศว. ประสานมิตร ในด้านการปฏิบัติงาน นั้น ที่เกี่ยวข้องกับงาน เทคนิคมีการศึกษาการจัดหาวัสดุโดยเปรียบเทียบ แผนการจัดหากับความต้องการและการใช้ของผู้ใช้ การสร้างแบบจำลองประมาณการจัดหาหนังสือ ขึ้นต่ำในแต่ละปี และศึกษาการคัดเลือกหนังสือ ของผู้ใช้ ได้แก่ อาจารย์ นอกจากนี้ยังศึกษาถึงการ ดำเนินงานของหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ จัดหาของห้องสมุด ได้แก่ ร้านจำหน่ายหนังสือ เป็นต้น

ด้านการทำบัตรรายการ มีการศึกษาการลง รายการผู้แต่งที่เป็นนิติบุคคล ชนิดของรายการที่มี ผลต่อการค้นหาหนังสือและการศึกษาหัวเรื่องภาษาไทย ในสาขาพลศึกษา การศึกษาหมวดวิชาชีพ และหัว-เรื่องของหนังสือเกี่ยวกับประเทศไทย ตลอดจน หัวเรื่องภาษาไทยสำหรับห้องสมุดโรงเรียน และ การผลิตตรวจชำระนิเทศทางกฎหมาย

การให้บริการของห้องสมุด งานวิทยานิพนธ์ของ มศว. ประสานมิตร นิยมศึกษาผลของการบำบัดด้วยหนังสือกับเด็กพิการทางร่างกาย สุขภาพ ตติยาเสพติด มากกว่าที่จะศึกษาถึงการจัดให้บริการห้องสมุดโดยทั่วไปในลักษณะที่วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนิยมศึกษา

กัน การศึกษาเกี่ยวกับบริการอ้างอิงมีบ้างโดยเป็นการศึกษาเปรียบเทียบรูปแบบการบริการเลือกเผยแพร่สารนิเทศ และศึกษาประสิทธิภาพของบรรณารักษ์ในการให้บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้าด้านการบริหารงานกล่าวได้ว่า งานวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร มิได้ศึกษาปัญหาหรือเรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับการบริหารงานเช่นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่เป็นการศึกษาเจาะลึกลงไป เช่น ประสิทธิภาพการเป็นผู้นำพฤติกรรมผู้นำของผู้บริหารห้องสมุด ตัวแปรที่เกี่ยวกับการกำหนดงบประมาณ เป็นต้น นอกจากนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับการสำรวจหนังสือในห้องสมุด การคัดหนังสือออก การประชาสัมพันธ์ห้องสมุด การดำเนินงานสิ่งพิมพ์รัฐบาล

งานวิจัยเกี่ยวกับเทคโนโลยีสารนิเทศมีเพียง 1 เรื่อง ได้แก่ การสำรวจสภาพการใช้คอมพิวเตอร์ของห้องสมุดในประเทศไทย

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของ มศว. มหาสารคาม มี 2 เรื่อง ได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ทำบัตรรายการหนังสือ และการดำเนินงานห้องสมุดกลุ่มโรงเรียน

3.3 บรรณารักษ์

1) งานวิจัยเกี่ยวกับบรรณารักษ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นิยมศึกษา

ก. บทบาทของบรรณารักษ์ เช่น บทบาทของบรรณารักษ์ชาวต่างประเทศและบรรณารักษ์อาวุโสต่อการพัฒนาการด้านห้องสมุดและบรรณา-

รักษศาสตร์ บทบาทของบรรณารักษ์ในการออกแบบห้องสมุด

ข. ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่อง ของบรรณารักษ์กลุ่มต่าง ๆ เช่นบรรณารักษ์ห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดเฉพาะ ห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดมหาวิทยาลัย

ค. ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ของบรรณารักษ์ฝ่ายต่าง ๆ อาจารย์บรรณารักษ์และเจ้าหน้าที่ห้องสมุด

ง. ความต้องการ ความคาดหวัง และทัศนคติของบรรณารักษ์ ในด้านต่าง ๆ เช่น ความต้องการนิเทศงานห้องสมุด ความคาดหวังต่อบทบาทของสมาคมห้องสมุด ทัศนคติต่อเทคโนโลยีสารนิเทศ

จ. ผลงานของบรรณารักษ์ เช่น การผลิตผลงานทางวิชาการ

2) วิทยานิพนธ์ มศว. ประสานมิตร ที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษ์นั้นศึกษาถึง

ก. ขวัญ แรงจูงใจ ความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ของบรรณารักษ์ห้องสมุดต่าง ๆ โดยเฉพาะห้องสมุดโรงเรียน ตลอดจนความสำเร็จในการทำงาน สมรรถภาพการบริหารงานห้องสมุด

ข. ความต้องการ ความคิดเห็น ทัศนคติในเรื่องต่าง ๆ นับแต่ความต้องการเพิ่มพูนความรู้และรับทราบนิเทศของครูบรรณารักษ์ ความต้องการเกี่ยวกับศูนย์บริการงานเทคนิคห้องสมุดเกี่ยวกับคอลัมน์แนะนำวิจารณ์หนังสือในวารสารนิเทศสารและหนังสือพิมพ์ มีการศึกษาความคิดเห็นและทัศนคติที่เกี่ยวกับบทบาทด้านบริหารงานห้องสมุดโรงเรียนของหัวหน้าสถานศึกษา ทัศนคติต่ออาชีพบรรณารักษ์ เป็นต้น

นอกจากนี้มีการศึกษาเกี่ยวกับบรรณารักษ์

ในด้านอื่น ๆ เช่น บทบาทที่ปฏิบัติจริงของบรรณารักษ์ การคาดคะเนความต้องการบรรณารักษ์ พฤติกรรมการปฏิบัติงาน การติดตามผลการปฏิบัติงานของบรรณารักษ์ที่ได้รับการอบรม และลักษณะตำแหน่งงานของผู้ปฏิบัติงานด้านการจัดการสารนิเทศ

3) วิทยานิพนธ์ของ มศว. มหาสารคาม ที่เกี่ยวข้องกับบรรณารักษ์จะศึกษาความพึงพอใจ ปัญหา และสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานห้องสมุดของบรรณารักษ์เป็นหลัก โดยศึกษาจากบรรณารักษ์ห้องสมุดโรงเรียนมัธยมศึกษาและสถาบันอุดมศึกษาเอกชน

3.4 วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้

1) วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้สามารถจำแนกได้ดังนี้

ก. การศึกษาการใช้ห้องสมุด และทรัพยากรห้องสมุด เพื่อประกอบการสอน การวิจัยและการเขียนงานวิชาการของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ โดยนอกจากจะศึกษากันในวงกว้าง ๆ เช่นนี้แล้วก็มี การศึกษาเจาะลึกถึงการใช้อาคารแต่ละประเภทของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ การใช้หนังสือชุดภาษาไทย วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ สิ่งพิมพ์รัฐบาล หนังสืออ้างอิง วารสารสาระสังเขปและดรรชนี วารสารวิชาการ วารสารวิชาการต่างประเทศและวารสารภาษาต่างประเทศ วารสารธุรกิจ นอกจากนี้ก็มีการศึกษาการใช้บัตรรายการ บัญชีสำรวจเอกสาร และเครื่องถ่ายเอกสาร ตลอดจนความสำเร็จและความล้มเหลวในการค้นหาทรัพยากร

ข. ปัญหาในการใช้หนังสือและวัสดุ เพื่อประกอบการศึกษา การวิจัย การเขียนงานวิชาการของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ

ค. การให้บริการ ปัญหาและความต้องการใช้บริการ ของอาจารย์ นักศึกษา

และผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ โดยมีการศึกษาการใช้บริการในวงกว้างทั่ว ๆ ไป และศึกษาเจาะลึกเฉพาะบริการบางประเภท ได้แก่ บริการหนังสือสารรอง บริการตอบคำถาม บริการจ่ายรับนอกจากนี้ก็มีงานวิจัยชุดสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อบริการห้องสมุดประชาชนในระดับจังหวัดในภาคต่าง ๆ

ง. การอ่าน ความสนใจ และความต้องการในการอ่าน โดยเน้นหนักการอ่านของนักเรียน นิสิตนักศึกษาและผู้ใช้ห้องสมุด งานวิจัยการอ่านมีทั้งศึกษาการอ่าน โดยไม่จำกัดประเภทของสิ่งที่อ่านและงานที่ศึกษาการอ่านเฉพาะเรื่อง เรื่อง การอ่านวรรณกรรมสังคมศาสตร์ไทย หนังสือพิมพ์รายวันภาษาไทย ภาษาอังกฤษ วารสารบรรณารักษศาสตร์ มีเพียง 1 เรื่องที่ศึกษาการอ่านของชาวชนบท อำเภอมือง จังหวัดขอนแก่น

นอกจากเรื่องการอ่านแล้วก็มีการศึกษาถึงอิทธิพลของรายการโทรทัศน์และครอบครัวต่อการอ่าน การเลือกซื้อหนังสือของผู้ปกครอง ความคิดเห็นของครู นักเรียนต่อหนังสือสำหรับเด็กและนิตยสารการ์ตูน ความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อวัสดุการอ่าน ลักษณะของผู้ใช้ห้องสมุดประชาชนกับการอ่าน

จ. ความต้องการสารนิเทศของผู้ใช้ ในปัจจุบันงานวิจัยได้หันมาสนใจศึกษาความต้องการสารนิเทศแทนความต้องใช้ห้องสมุดและบริการ งานวิจัยทำนองนี้เชื่อว่าจะเพิ่มจำนวนขึ้นในแต่ละปี ในขณะนี้มีการศึกษาความต้องการสารนิเทศของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ เช่น อาจารย์ศูนย์วิทยาศาสตร์สุขภาพ มหาวิทยาลัยขอนแก่น อาจารย์สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าวิทยาเขตเจ้าคุณทหารลาดกระบัง อาจารย์โรงเรียนเตรียมทหาร พนักงานต้อนรับบนเครื่องบิน จะเห็นว่าการศึกษาความต้องการสารนิเทศนั้นเน้นเฉพาะผู้ใช้ในสถานการศึกษาเท่านั้น ยังไม่มีการขยายวงไปยังผู้ใช้กลุ่มอื่น ๆ

ฉ. พฤติกรรมสารนิเทศของผู้ใช้

ได้แก่ พฤติกรรมการแสวงหาสารนิเทศ การรับทราบข่าวสารของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ เพื่อจุดประสงค์ต่าง ๆ กัน เช่น การแสวงหาสารนิเทศเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ของนักศึกษามหาวิทยาลัย ตลอดจนพฤติกรรมการอ้างอิงอันแสดงถึงการใช้สารนิเทศอีกด้วย

งานวิจัยเกี่ยวกับผู้ใช้ นอกจากที่กล่าวแล้วก็มี การศึกษาผู้ใช้ในด้านอื่น ๆ เช่น ผู้ใช้และไม่ใช้ห้องสมุดประชาชน และการเข้าร่วมกิจกรรมของผู้ใช้หอสมุดแห่งชาติ การเลือกซื้อหนังสืออ่าน การให้การศึกษาแก่ผู้ใช้

2) งานวิจัยผู้ใช้ของ มศว. ประสานมิตร เน้นหนักเรื่อง

ก. ความสนใจและแนวการอ่านหนังสือ ของนักเรียนอายุ 13 - 18 ปี ในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดต่าง ๆ ซึ่งมีทั้งหมด 9 เรื่องงานวิจัยชุดนี้ต่างกันแต่โรงเรียนที่ศึกษาเท่านั้น

งานวิจัยการอ่านของ มศว. ประสานมิตรมีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากงานของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยคือ นอกจากจะศึกษาสภาพและความสนใจในการอ่านของนักเรียน นักศึกษาแล้วยังศึกษาการอ่านของประชาชนและกรรมกรในชุมชนต่าง ๆ เช่น สุพรรณบุรี ชุมพรและสมุทรปราการ มีการศึกษาบทบาทของผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่าน ศึกษาตัวแปรทางการอ่าน เช่น การแนะนำการอ่านต่อพฤติกรรมการอ่าน การมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านต่อความสามารถในการอ่านอย่างมีวิจารณ์ญาณ เป็นต้น

ข. การใช้ทรัพยากรและใช้ประโยชน์ห้องสมุด โดยการศึกษาในแนวนี้นั้นส่วนใหญ่จะศึกษาเจาะลึกประเภทของทรัพยากร เช่น การใช้หนังสืออ้างอิง วารสารสาขาการศึกษา วิทยานิพนธ์ และผลการวิจัย สิ่งพิมพ์รัฐบาลและบัตรรายการ

นอกจากนี้ยังมีการศึกษาปัญหาและความต้องการใช้บริการและกิจกรรม ความคาดหวังของผู้ใช้ ได้แก่ พระภิกษุสามเณรที่มีต่อห้องสมุด การศึกษาความต้องการสารนิเทศมีเพียงเรื่องเดียวคือ ความต้องการสารสนเทศทางการศึกษาของผู้บริหารและอาจารย์ คณะวิทยาศาสตร์ วิทยาลัยครู

ก. งานศึกษาผู้ใช้ของ มศว. ประสานมิตรอีกแนวหนึ่งคือ ศึกษา ผลอันเกิดจากความรู้ความเข้าใจ ความสามารถในการใช้ห้องสมุดของนักเรียน นักศึกษากลุ่มต่าง ๆ กับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งงานวิจัยเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่าความรู้ความเข้าใจเรื่องห้องสมุดสัมพันธ์และมีผลต่อการเรียนวิชาการต่าง ๆ เป็นอย่างยิ่ง

ง. ความต้องการสารนิเทศของผู้ใช้กลุ่มต่าง ๆ ได้แก่ นักเรียนมัธยมศึกษา อาจารย์วิทยาลัยเทคนิค

จ. พฤติกรรมสารนิเทศ ได้แก่ แหล่งสารนิเทศที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ต่าง ๆ เพื่อการศึกษาของนักเรียนพยาบาล ของบัณฑิตมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช การสอนของครูวิชาภาษาไทย ตลอดจนการรับข่าวสารของกลุ่มต่าง ๆ เช่น การรับข่าวสารเกี่ยวกับตำแหน่งงานว่างของโรงงานโรงงานอุตสาหกรรม

3) วิทยานิพนธ์ของ มศว. มหาสารคาม ที่ศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้มี 2 เรื่อง คือการใช้ทรัพยากรห้องสมุดในการทำวิทยานิพนธ์และการใช้บริการห้องสมุด ในขณะที่ยังของ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มี 1 เรื่องคือ ความพึงพอใจของผู้ใช้ต่อผลการสืบค้นสารนิเทศจากฐานข้อมูล

3.5 วิทยานิพนธ์เกี่ยวกับเรื่องอื่น ๆ

1) วิทยานิพนธ์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีได้มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับแหล่งสารนิเทศ

ห้องสมุด การปฏิบัติงาน บรรณารักษ์และผู้ใช้ จะถูกจัดไว้ในเรื่องอื่น ๆ ปรากฏว่าประกอบด้วยงานที่ศึกษาเกี่ยวกับ การสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ในด้านต่าง ๆ เช่นรายวิชาการจัดหมู่และทำบัตรรายการที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี ประสิทธิภาพของหลักสูตรและการฝึกงานต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต การประเมินผลการสอนและการอบรมบรรณารักษ์ ห้องสมุดโรงเรียนและห้องสมุดเฉพาะ วิธีการวัดผลการสอน งานนิเทศห้องสมุดโรงเรียน และมีการศึกษาสถานภาพการทำงานของผู้จบการศึกษาสาขาบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งเป็นผลผลิตของโรงเรียนบรรณารักษศาสตร์

นอกจากศึกษาการสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์แล้ว ยังมีการศึกษาการสอนวิชาการใช้หนังสือและห้องสมุดในสถาบันต่าง ๆ การสอนวิชาการศึกษา ค้นคว้าเบื้องต้น (ทอ81) การสร้างบทเรียนแบบโปรแกรม เทปแผ่นโปร่งใส สไลด์เทปเกี่ยวกับวิธีการใช้ห้องสมุด และทดสอบประสิทธิภาพของสื่อการสอนเหล่านี้ต่อผลสัมฤทธิ์ในการเรียน

นอกจากนี้ยังมีการวิจัยที่มีได้เกี่ยวข้องกับ การเรียนการสอนอีกเล็กน้อย ได้แก่ ความต้องการในการศึกษาต่อเนื่องของอาจารย์ผู้สอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และการประเมินผลโครงการทอดผ้าป่าหนังสือ

2) วิทยานิพนธ์เรื่องอื่น ๆ ของ มศว. ประสานมิตร นอกจากจะเป็นการประเมินผลหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์ในระดับต่าง ๆ ของสถาบันต่าง ๆ แล้วยังมีการติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้จบการศึกษา ผู้ผ่านการอบรมวิชาบรรณารักษศาสตร์อีกด้วย นอกจากนี้มีการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของผู้ที่เรียนวิชาการใช้ห้องสมุดในลักษณะต่าง ๆ เช่น การสอนตามปกติ การใช้บทเรียนโปรแกรม การใช้

บทเรียนโปรแกรมการค้นคว้าและการใช้หนังสือการค้นคว้าตลอดจนการสอนวิชา ทอ81 ลักษณะที่แตกต่างไปจากวิทยานิพนธ์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ มีการศึกษาประวัติชื่อตำบลและหมู่บ้านในเขตอำเภอต่าง ๆ ได้แก่ อำเภอเมือง จังหวัดแพร่ จังหวัดขอนแก่น จังหวัดนครศรีธรรมราช และอำเภอพรรณานิคม จังหวัดสกลนคร

จากการจำแนกวิทยานิพนธ์ ตามขอบเขต 3 ด้านใหญ่ ๆ และจำแนกตามช่วง 5 ปี คือ พ.ศ. 2509-2513, 2514-2518, 2519-2523, 2524-2528 และ 2529-2532 ได้ข้อสรุปดังนี้

1. ในช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ. 2509-2513) นั้น วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ เน้นหนักห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์ เป็นอันดับแรก

2. ช่วง 5 ปีที่สอง (พ.ศ. 2514-2518) และช่วง 5 ปีที่สาม (พ.ศ. 2519-2523) แม้ว่าเรื่องห้องสมุด การปฏิบัติงานและบรรณารักษ์ ยังคงเป็นเรื่องที่นิยมศึกษากันเป็นอันดับแรกก็ตาม แต่ก็มีเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นในช่วงเวลานี้คือ งานวิจัยได้หันมาศึกษาเกี่ยวกับผู้ใช้เป็นอันดับที่ 2 แทนการศึกษาสารนิเทศและผู้ผลิตและความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับสารนิเทศ และผู้ผลิตมาเป็นอันดับ 3 หลังจากปี 2514 เป็นต้นมา และคาดได้ว่าจะเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยให้ความสนใจน้อยลงในอนาคตด้วย เพราะจำนวนวิทยานิพนธ์ปี พ.ศ. 2529 ยืนยันความเปลี่ยนแปลงนี้

3. ห้องสมุด การปฏิบัติงาน และบรรณารักษ์ เป็นเรื่องที่นิยมศึกษาเป็นอันดับแรกมาตลอดระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ. 2509-2523) แต่พอในช่วง 5 ปีสุดท้ายได้ลดความสำคัญเป็นอันดับ 2 และเรื่องที่งานวิจัยหันมานิยมศึกษากันมากเป็นอันดับแรกคือ เรื่องผู้ใช้นักกล่าวได้ว่านิยมศึกษากันน้อยในระยะ 5 ปีแรก (พ.ศ. 2509-2513) แต่ 10 ปีหลังจากนั้น (พ.ศ. 2514-2523) ได้เป็นเรื่องที่ได้รับความสนใจ

มากขึ้นจนกระทั่งในช่วง 5 ปีสุดท้าย (พ.ศ. 2524-2528) เป็นเรื่องที่ได้รับการสนใจศึกษาสูงสุด

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์

เมื่อพิจารณาเนื้อหาของงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์โดยแบ่งเนื้อหาย่อยลงไปตามวิทยานิพนธ์ที่มีอยู่ปรากฏว่า วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์มีเนื้อหา 12 กลุ่มดังรายละเอียดต่อไปนี้

ตารางแสดงเนื้อหาแยกย่อยของวิทยานิพนธ์จำแนกตามสถาบัน

เนื้อหาของวิทยานิพนธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (N = 332)	มศว (N = 231)	มศว (N = 7)	มหาวิทยาลัย รามคำแหง (N = 4)	รวม (N = 576)
ห้องสมุดและบรรณารักษ์	16	19	2	—	37
งานเทคนิค (โดยไม่แยกเฉพาะ)	6	5	—	—	11
งานจัดหา	5	8	—	—	13
งานจัดหา	6	—	—	—	6
ทำบัตรรายการ	5	2	—	—	7
หัวเรื่อง	4	6	—	—	10
การควบคุมและคัดเลือกวารสาร	4	1	—	—	5
การอนุรักษ์	1	—	—	—	1
การสำรวจหนังสือ	1	—	—	—	1
การทำดัชนี	1	1	—	—	2
การติดหนังสือออก	—	1	—	—	1
ชีวประวัติและผลงาน	9	2	—	—	11
การศึกษามรรณวักษศาสตร์					
หลักสูตร	3	5	—	—	8
การสอน/การฝึกงาน	6	3	—	—	9
การสนับสนุนการใช้ห้องสมุด (ท 081)	3	1	—	—	4
การสร้างแบบเรียนชุดการสอน	8	2	—	—	10
สถานภาพในการทำงาน	4	5	—	—	9
ความต้องการในการศึกษา	5	4	—	—	10

เนื้อหาวิทยานิพนธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (N = 337)	มศว. (N = 231)	มศว. (N = 7)	มหาวิทยาลัย พระสมณนิคม มหาสารคาม ธรรมศาสตร์ (N = 1)	รวม (N = 576)
การดำเนินงาน บริหารงานการนิเทศงาน และช่วยงานห้องสมุด	39	23	3	—	65
ความร่วมมือระหว่างห้องสมุด	3	1	—	—	4
การอ่านและความสนใจในการอ่าน					
ของเด็ก	3	17	—	—	20
ของนักศึกษา	8	4	—	—	12
กลุ่มอื่น (อาจารย์ ชาวบ้าน ผู้ต้องขัง ภิกษุ)	7	7	—	—	14
การเลือกซื้อหนังสือ	2	—	—	—	2
การส่งเสริมการอ่าน	—	5	—	—	5
การใช้ห้องสมุดและทรัพยากรประเภทต่าง ๆ					
ห้องสมุด หนังสือ หนังสือพิมพ์					
สิ่งพิมพ์รัฐบาล	29	13	1	—	43
วิทยานิพนธ์	1	2	—	—	3
วารสาร นิตยสาร	9	2	—	—	11
บริการ	7	—	1	1	9
บัตรรายการ	5	2	—	—	7
สารนิเทศ, แหล่งสารนิเทศ	3	3	—	—	6
ผลการใช้ห้องสมุดต่อการเรียน	—	10	—	—	10
การศึกษาผู้ใช้	3	2	—	—	5
ความต้องการสารนิเทศ	4	3	—	—	7
พฤติกรรมแสวงหาสารนิเทศ	1	—	—	—	1
พฤติกรรมการอ้างอิง	1	1	—	—	2
การรับข่าวสาร	2	—	—	—	2
บริการ					
บริการที่ห้องสมุดจัด	23	10	—	—	33
บริการที่ผู้ใช้ต้องการและปัญหา	21	4	—	—	25

เนื้อหาวิทยานิพนธ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	มศว.	มศว. ประสานมิตร	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม	รวม
	(N = 937)	(N = 231)	(N = 7)	(N = 1)	(N = 576)
ทรัพยากร					
ประเภท ปริมาณ การผลิต	13	6	—	—	19
หนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบ	1	8	—	—	9
หนังสือเด็ก	2	2	—	—	4
วารสาร นิตยสาร	2	2	—	—	4
การประเมินค่าเอกสาร	13	3	—	—	16
การวิเคราะห์เอกสาร (วารสาร นิตยสาร คู่มือปฏิบัติงาน คู่มือห้องสมุด งานเขียน หนังสือเด็ก รายงานประจำปี วิทยานิพนธ์)	21	20	—	—	41
การวิเคราะห์การอ้างอิง	9	4	—	—	13
โสตทัศน	2	—	—	—	2
ภาพประกอบ	2	—	—	—	2
อื่น ๆ (หนังสือปกอ่อน หนังสือชั่วคราว)	2	2	—	—	4
เทคโนโลยีสารสนเทศ	3	1	—	—	4
แหล่งสารนิเทศ	1	1	—	—	2
เบ็ดเตล็ด	7	8	—	—	15

จากข้อมูลในตารางข้างต้น ความแตกต่างที่ปรากฏสำหรับเนื้อหาวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของทั้งสองสถาบันมีดังนี้ คือ

1. **งานจัดหมู่** วิทยานิพนธ์ของ มศว. ประสานมิตร ไม่มีการศึกษาเรื่องงานจัดหมู่ ขณะที่ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศึกษางานจัดหมู่ 6 เรื่อง

2. **การศึกษาบรรณารักษศาสตร์ วิทยานิพนธ์** ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนิยมศึกษาเรื่องการสอนการใช้ห้องสมุดโดยการสร้างแบบเรียนชุดการสอนและการสร้างสื่อการสอนประเภทต่าง ๆ เช่น แผ่นโปร่งใส โปรแกรมการเรียน สไลด์เทป มากกว่าของ มศว. ประสานมิตร ทั้ง ๆ ที่วิทยานิพนธ์ของ มศว. ประสานมิตร ส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับการสอน

และการศึกษาแต่กลับศึกษาเรื่องสื่อการสอนกับการสอนการใช้ห้องสมุดในปริมาณน้อย

3. การอ่านและความสนใจในการอ่าน
วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตร สนใจศึกษาการอ่านหนังสือของเด็กนักเรียนวัยต่าง ๆ โดยเฉพาะวัยรุ่น (13-18 ปี) นอกจากนี้ยังสนใจศึกษาเรื่องการส่งเสริมการอ่านด้วย ซึ่งไม่ปรากฏว่ามีวิทยานิพนธ์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยศึกษาเรื่องนี้

4. การใช้ห้องสมุดและทรัพยากรต่างๆ
วิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสนใจศึกษาการใช้บริการของห้องสมุด เช่น บริการหนังสือสารอง บริการเครื่องถ่ายเอกสารและบริการโดยทั่วไป ขณะที่ของ มศว. ประสานมิตรไม่ศึกษา วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของ มศว. ประสานมิตรกล่าวได้ว่าประยุกต์เข้ากับวิชาการทางการศึกษาดังนั้นจึงได้ศึกษาผลของการสอนโดยการใช้ห้องสมุดกับการสอนตามปกติต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

5. ทรัพยากรวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์
ของ มศว. ประสานมิตร สนใจศึกษาเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียน หนังสืออ่านประกอบการเรียนหมวดวิชาต่าง ๆ มากกว่าของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขณะที่วิทยานิพนธ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยนิยมศึกษาการประเมินค่าเอกสารมากกว่าของ มศว. ประสานมิตร และศึกษาเกี่ยวกับสื่อดิจิทัลและภาพประกอบซึ่งวิทยานิพนธ์ของ มศว. ประสานมิตรไม่ปรากฏว่าศึกษาเรื่องนี้

เพื่อพิจารณาแนวโน้มของเนื้อหาวิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ของทั้งสองสถาบันจึงได้จำแนกเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ตามช่วงเวลา 5 ปี คือ ระหว่างปี พ.ศ. 2509-2513, 2514-2518, 2519-2523, 2524-2528 และ 2529-2532

แนวโน้มของเนื้อหางานวิจัยบรรณารักษศาสตร์หรือแนวโน้มเรื่องทั้งงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์สนใจศึกษา พอสรุปได้ดังนี้

1. ในช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ. 2509-2513) นั้นเนื่องจากงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์มีจำนวนน้อยงานวิจัยจึงกระจายศึกษาเรื่องต่าง ๆ กันในปริมาณ 1-2 เล่ม งานวิจัยในช่วงนี้ศึกษาเกี่ยวกับการบริหารงานมากที่สุด (4 เล่ม) การบริหารงานที่ศึกษาเป็นการศึกษาการดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียนการบริหารงานแบบรวมและกระจายอำนาจและศึกษาห้องสมุดปฏิบัติการหลักสูตรสถาบันฝึกหัดครู

2. ในช่วง 5 ปีที่สอง (พ.ศ. 2514-2518) แนวโน้มของงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์เปลี่ยนไปศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรมากที่สุดเป็นอันดับแรก และเรื่องทรัพยากรยังคงเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยบรรณารักษศาสตร์ให้ความสนใจศึกษาแม้เวลาจะล่วงเลยมาแล้วอีก 10 ปี ดังจะเห็นได้ว่างานวิจัยเกี่ยวกับทรัพยากรในช่วง 5 ปีที่สาม (พ.ศ. 2519-2523) นั้นยังคงมีมากเป็นอันดับหนึ่ง และปริมาณของงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับทรัพยากรในช่วงนี้มีได้ต่างจากช่วง 5 ปีที่สองเท่าใดนักและกลับเพิ่มมากขึ้นในช่วง 5 ปีที่สี่ (พ.ศ. 2524-2528) อีกด้วย

3. สำหรับเนื้อหาอื่น ๆ นั้นปรากฏว่ามีปริมาณไม่คงที่ กล่าวคือ ในช่วง 5 ปีที่สอง เรื่องการอ่านมีผู้นิยมมากเป็นอันดับสอง และได้รับความสนใจศึกษาโดยตลอด แม้ในช่วง 5 ปีสุดท้าย (พ.ศ. 2529-2532) มีงานวิจัยการอ่านอีก 17 เล่ม

สำหรับเรื่องการบริหารงานนั้นเมื่อเทียบกับเรื่องอื่น ๆ พบว่า ในช่วง 5 ปีที่สอง (พ.ศ. 2514-2518) มีปริมาณเป็นอันดับสามลดลงมาจากในช่วง 5 ปีแรก (พ.ศ. 2509-2513) แต่เรื่องการบริหารงานก็ยังเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยให้ความสนใจศึกษากันมาก

ดังจะเห็นว่าในช่วง 5 ปีระหว่าง พ.ศ. 2529-2532 ปริมาณงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานก็ยังคงมากเป็นอันดับสาม

การศึกษาเกี่ยวกับการใช้ห้องสมุดก็เช่นกัน ผู้วิจัยนิยมศึกษาการใช้ห้องสมุด ทรัพยากรและบริการประเภทต่าง ๆ กันมาก (เป็นลำดับ 4) ในช่วง 10 ปี (พ.ศ. 2514-2523) และเป็นเรื่องที่ได้รับการนิยมนิยามศึกษามากขึ้นเป็นอันดับสองในเวลา 5 ปีต่อมา (พ.ศ. 2524-2528)

สำหรับงานเทคนิคนั้นมีการศึกษากันมากระหว่างปี พ.ศ. 2524-2528 โดยมีปริมาณมากเป็นอันดับสาม ความสนใจที่จะศึกษาเรื่องงานเทคนิคนี้ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ 5 ปีก่อนหน้านี้ (2519-2523) มาแล้วซึ่งในช่วงเวลาดังกล่าวปริมาณวิทยานิพนธ์ที่ศึกษางานเทคนิคมีเป็นอันดับที่ห้า

งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาผู้ใช้ เทคโนโลยี สารสนเทศ และแหล่งสารสนเทศ มีปรากฏมากในช่วงปี พ.ศ. 2529-2532

สรุป

บทความนี้วิเคราะห์และอธิบายถึงเนื้อหาของงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 ถึง พ.ศ. 2532 เพื่อให้เกิดความเข้าใจว่าขณะนั้นงานวิจัยในสาขาวิชานี้ปรากฏในแนวใดและเพื่อที่จะชี้ให้เห็นการวิจัยที่ควรเป็นในอนาคต การวิเคราะห์ได้อาศัยโครงสร้างที่ว่าห้องสมุดเป็นตัวกลางระหว่างทรัพยากรสารนิเทศและผู้ใช้ จึงได้วิเคราะห์งานวิจัยออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ ก. สารนิเทศและผู้ผลิต ข. ห้องสมุด การปฏิบัติงาน และบรรณารักษ์และ ค. ผู้ใช้ พบว่างานวิจัยเกี่ยวข้องกับห้องสมุด การปฏิบัติงาน และบรรณารักษ์มีมากเป็นอันดับแรก เกี่ยวข้องกับผู้ใช้เป็นอันดับที่ 2 และเกี่ยวข้องกับสารนิเทศและผู้ผลิตเป็นอันดับ 3

วิชาวิจัยในหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ของสถาบันอุดมศึกษา ในประเทศไทย

ชุตินา สัจจานันท์*

ด้วยเป็นที่ระทหนักกันโดยทั่วไปว่า คุณสมบัติ
 จำเป็นประการหนึ่งของบรรณารักษ์และนักสาร
 นิเทศคือ ความสามารถทางการวิจัย และเนื่องจาก
 การวิจัยได้เข้ามามีบทบาทสำคัญ เกี่ยวข้องกับวิชา
 การและวิชาชีพต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง รวมทั้งวิชา
 ชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ดัง
 นั้นสถาบันอุดมศึกษาที่ผลิตบรรณารักษ์ นักสาร
 นิเทศ หรือนักเอกสารสนเทศ จึงได้บรรจุวิชาที่
 มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์
 และสารนิเทศศาสตร์ไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ผู้

สำเร็จการศึกษามีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องระเบียบ
 วิธีการวิจัย และมีความสามารถทำการวิจัยได้ด้วย
 ตนเอง

วิชาที่ว่าด้วยการวิจัยในหลักสูตร วิชาเอก
 บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ของ
 สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทย อาจจำแนกได้
 เป็น 3 ระดับ คือ ระดับปริญญาตรี ระดับปริญญาโท
 และระดับหลังปริญญาโท ดังรายละเอียดในตาราง
 ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ชื่อวิชา สถานภาพวิชา และจำนวนหน่วยกิตของเนื้อหาวิชาการศึกษาวิจัยในหลักสูตรระดับปริญญาตรีของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ

ชื่อสถาบัน	ชื่อปริญญา	ชื่อวิชา	สถานภาพของวิชา	จำนวน หน่วยกิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	อักษรศาสตรบัณฑิต	การวิจัยเบื้องต้นทาง บรรณารักษศาสตร์	วิชาเอกเลือก	2
มหาวิทยาลัยขอนแก่น	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์) และสนเทศศาสตร์)	สถิติขั้นต้น	วิชาพื้นฐานบังคับ (กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์) กับคณิตศาสตร์)	3
		การวิจัยทางบรรณา- รักษศาสตร์	วิชาเอกบังคับ	3
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	หลักสถิติเบื้องต้น	วิชาพื้นฐานทั่วไปบังคับ (หมวดวิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์)	3
		วิธีวิจัยทางบรรณา- รักษศาสตร์	วิชาเอกบังคับ	3

*ชุตินา สัจจานันท์ อ.บ., พ.ม., อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) Dip. PGCSIS, M.L.S. (Information Science) รองศาสตราจารย์และประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

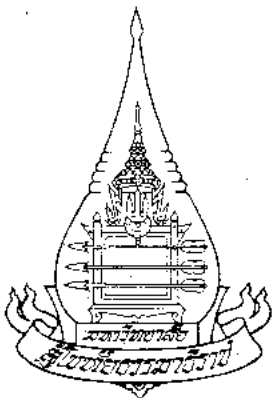
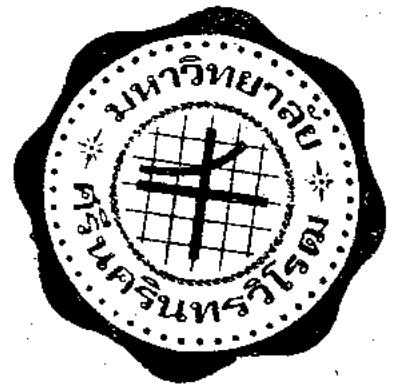
ชื่อสถาบัน	ชื่อปริญญา	ชื่อวิชา	สถานภาพของวิชา	จำนวน หน่วยกิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	สถิติศาสตร์ 1	วิชาพื้นฐานเลือก (หมวดวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์)	3
		การวิจัยและบรรณานุกรม	วิชาเอกเลือก	3
มหาวิทยาลัยรามคำแหง	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	สถิติเบื้องต้น	วิชาพื้นฐานทั่วไปเลือก (หมวดคณิตศาสตร์)	3
		หลักสถิติ	วิชาพื้นฐานทั่วไปเลือก (หมวดคณิตศาสตร์)	3
		การวิจัยและบรรณานุกรม	วิชาเอกบังคับ	3
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร- วิโรฒ (ประสานมิตร มหาสารคาม)	การศึกษาศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	วิจัยการศึกษาเบื้องต้น	วิชาชีพครูเลือก	2
		การวัดทัศนคติเบื้องต้น	วิชาชีพครูเลือก	2
		หลักการประเมินผล	วิชาชีพครูเลือก	2
		การวิจัยเบื้องต้นสำหรับ บรรณารักษ์	วิชาเอกเลือก	2
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (วิทยาเขตปัตตานี)	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	คณิตศาสตร์ในชีวิต ประจำวัน	พื้นฐานบังคับ (หมวดวิทยาศาสตร์)	3
		ระเบียบวิธีวิจัย	วิชาเอกบังคับ	3
มหาวิทยาลัยสุโขทัย ธรรมาธิราช	ศิลปศาสตรบัณฑิต (สารนิเทศศาสตร์)	—	—	—
มหาวิทยาลัยศิลปากร (วิทยาเขตพระราชวัง สนามจันทร์)	อักษรศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	วิธีวิจัย	วิชาเอกบังคับ	3
		สารนิพนธ์	วิชาเอกบังคับ	3
วิทยาลัยครู	ศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	สถิติทั่วไป 1	พื้นฐานการศึกษาเลือก	3
		สถิติทั่วไป 2	พื้นฐานการศึกษาเลือก	3
		การวิจัยเบื้องต้นทาง บรรณารักษศาสตร์	วิชาเอกเลือก	2
	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	การวิจัยเบื้องต้นทาง บรรณารักษศาสตร์	วิชาเอกเลือก	2
	ศิลปศาสตรบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์)	การวิจัยเบื้องต้นทาง บรรณารักษศาสตร์	วิชาเอกเลือก	2
วิทยาลัยรังสิต	นิเทศศาสตรบัณฑิต (สาขาสารนิเทศ)	พื้นฐานทางสถิติ	พื้นฐานทั่วไป (เลือก)	2

* เป็นหลักสูตรปริญญาตรีต่อเนื่อง 2 ปี ความรู้การวิจัยแทรกอยู่ในเนื้อหาของชุดวิชาต่าง ๆ ในลักษณะบูรณาการ เช่น ชุดวิชาการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ การบริการและเผยแพร่ทรัพยากรสารสนเทศ การวางแผนและการบริหารระบบสารสนเทศ ประสพการณ์วิชาชีพสารนิเทศศาสตร์

สำหรับชุดวิชาที่เกี่ยวข้องกับสถิติและการวิจัยอยู่ในระหว่างการพัฒนาหลักสูตรเพื่อนำเสนอเป็นชุดวิชาบังคับใช้ในหลักสูตรปริญญาตรี 4 ปี

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

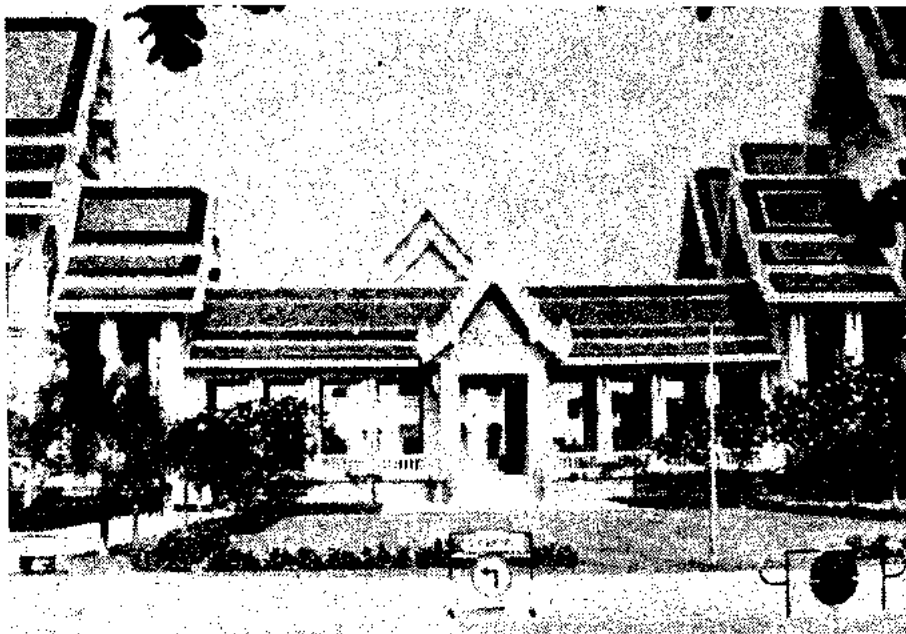
จากตารางที่ 1 จะเห็นว่านักศึกษาระดับปริญญาตรีวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สามารถศึกษาวิชาการวิจัยได้จากกลุ่มวิชา 3 กลุ่ม คือ

กลุ่มวิชาพื้นฐานทั่วไป ซึ่งเป็นข้อกำหนดตามหลักสูตรปริญญาตรีของทบวงมหาวิทยาลัยและกระทรวงศึกษาธิการ สถาบัน 2 แห่ง ที่กำหนดให้นักศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ศึกษาวิชาสถิติเบื้องต้น เป็นวิชาพื้นฐานบังคับ คือมหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ สถาบันอื่น ๆ คือ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง กำหนดวิชาทางสถิติเป็นวิชาพื้นฐานทั่วไปเลือก

นอกจากนี้มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและ

วิทยาลัยครู ซึ่งเปิดสอนหลักสูตรการศึกษาบัณฑิตและครุศาสตรบัณฑิตตามลำดับ นักศึกษาต้องศึกษาวิชาชีพครูหรือวิชาพื้นฐานทางการศึกษาด้วย และในกลุ่มวิชาดังกล่าวกำหนดวิชาที่เกี่ยวกับการวิจัย การประเมินผล และสถิติเป็นวิชาเลือกด้วย

กลุ่มวิชาเอก คือวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ มี 2 ลักษณะคือ เป็นวิชาบังคับและวิชาเลือก จากการพิจารณาหลักสูตรของสถาบันต่าง ๆ จะเห็นว่าส่วนใหญ่จัดอยู่ในกลุ่มวิชาบังคับ สถาบันที่จัดเป็นวิชาบังคับในหลักสูตรมี 5 สถาบัน ได้แก่ มหาวิทยาลัยขอนแก่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยศิลปากร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ส่วนสถาบันอื่น ๆ จัดเป็นวิชาเลือกในหลักสูตร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**ตารางที่ 2 ชื่อวิชา สถานภาพวิชา และจำนวนหน่วยกิต ของเนื้อหาวิชาวิจัยในหลักสูตร
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ระดับปริญญาโท ของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ**

ชื่อสถาบัน	ชื่อปริญญา	ชื่อวิชา	สถานภาพวิชา	จำนวน หน่วยกิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	อักษรศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	การวิจัยทางบรรณารักษ- ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	วิชาเอกบังคับ	3
		สถิติสำหรับบรรณารักษ์	วิชาเอกเลือก	2
		วิทยานิพนธ์	บังคับ	9
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์และ สารนิเทศศาสตร์)	การวิจัยทางบรรณารักษ- ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	วิชาเอกบังคับ	3
		สถิติสำหรับงานบรรณารักษ์	วิชาเอกเลือก	3
		วิทยานิพนธ์	บังคับ	3
มหาวิทยาลัยศรีนครินทร วิโรฒ (ประสานมิตร/ มหาสารคาม)	การศึกษามหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์)	วิธีการวิจัยทางพฤติกรรม- ศาสตร์และสังคมศาสตร์	พื้นฐานบังคับ	3
		วิธีการทางสถิติสำหรับ การวิจัย	พื้นฐานเลือก	3
		สถิติอินเฟอร์เรนเชียล	พื้นฐานเลือก	3
		วิธีวิจัยทางบรรณารักษ- ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	วิชาเอกเลือก	2
		สัมมนาการวิจัย	วิชาเอกเลือก	2
		วิทยานิพนธ์	วิชาเอกบังคับ	6
	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์)	วิธีการวิจัยทางพฤติกรรม- ศาสตร์และสังคมศาสตร์	พื้นฐานบังคับ	3
		วิธีการทางสถิติสำหรับ การวิจัย	วิชาเอกเลือก	3
		วิธีวิจัยทางบรรณารักษ- ศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์	วิชาเอกเลือก	2
		สัมมนาการวิจัย	วิชาเอกเลือก	2
		วิทยานิพนธ์	วิชาเอกบังคับ	6

จากตารางที่ 2 จะเห็นว่าหลักสูตรวิชาเอก
บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ที่เปิด
สอนในประเทศไทย 4 หลักสูตร โดยมหาวิทยาลัย
3 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยา
เขตประสานมิตร และวิทยาเขตมหาสารคามนั้น
มีข้อพิจารณาเปรียบเทียบดังนี้

ทุกมหาวิทยาลัยกำหนดวิชาการศึกษาเป็นวิชา
บังคับของทุกหลักสูตรมีจำนวน 3 หน่วยกิต โดย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรม-
ศาสตร์คือ วิชา "การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์
และสารนิเทศศาสตร์" เหมือนกัน ส่วนมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒคือ วิชา "วิธีการวิจัยทางพฤติ-
กรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์" โดยวิชา "วิธีวิจัย

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์” เป็นวิชาเลือกของหลักสูตร นอกจากนี้ทุกหลักสูตรยังกำหนดให้มีการเขียนวิทยานิพนธ์ โดยมีจำนวนหน่วยกิตแตกต่างกันไป คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วิทยานิพนธ์มีจำนวน 9 หน่วยกิต ส่วนมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มีจำนวน 6 หน่วยกิต

นอกจากวิชาบังคับทางการวิจัยดังกล่าวแล้ว ทั้งสี่หลักสูตรยังได้บรรจุวิชาอื่น ๆ ทางกรวิจัยและสถิติให้นักศึกษาเลือกเรียนตามความสนใจ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์มีวิชาเลือกทางสถิติ 1 วิชา โดยมีชื่อวิชาและจำนวนหน่วยกิตแตกต่างกันเล็กน้อย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต มีวิชาเลือกทางการวิจัยและสถิติมากที่สุด จำนวน 4 วิชา ซึ่งเป็นวิชาพื้นฐานเลือกและวิชาเลือกในกลุ่มวิชาเอก ส่วนหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มีวิชาเลือกทางการวิจัยและสถิติ 3 วิชา เป็นวิชาเลือกในกลุ่มวิชาเอก

ส่วนหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต หลักสูตร 1 ปี หลังปริญญาโท ซึ่งเปิดสอนรุ่นแรกเมื่อปีการ

ศึกษา 2532 ที่จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยมีวิชาวิจัยอิสระ (2 หน่วยกิต) เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรสรุป

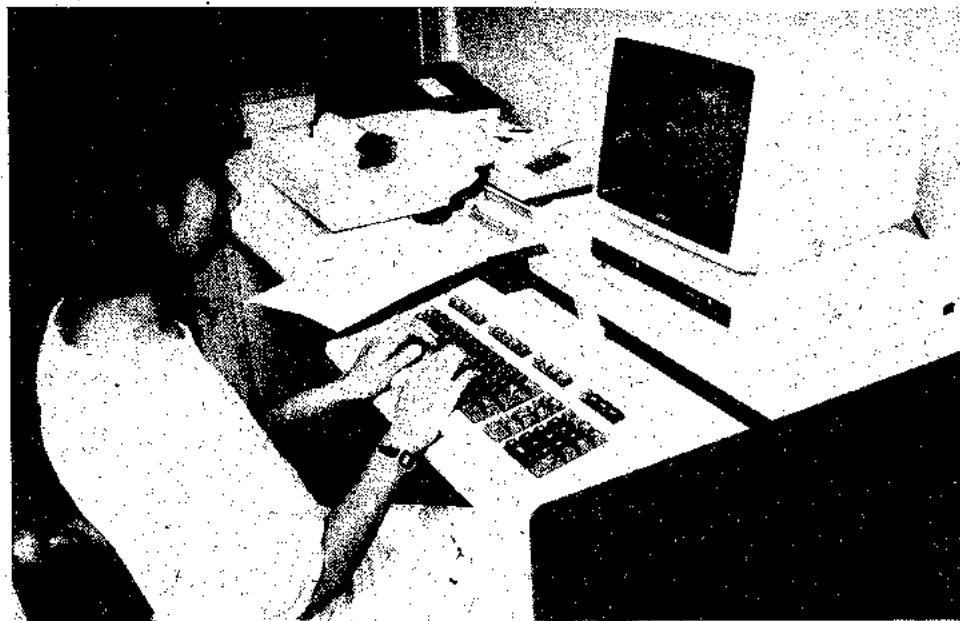
เมื่อพิจารณาภาพรวมของวิชาทางการวิจัยจะเห็นว่าหลักสูตรวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยครอบคลุมทั้งวิธีการวิจัยและสถิติอย่างกว้างขวาง วิธีวิจัยของศาสตร์ สถิติสำหรับวิชาชีพและการสัมมนาการวิจัย นอกจากนี้การที่ทุกหลักสูตรกำหนดให้วิชาการวิจัยเป็นวิชาบังคับและให้ผู้ศึกษาทุกคนเขียนวิทยานิพนธ์ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษิตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต ย่อมจะเป็นสิ่งชี้ให้เห็นว่า บรรณารักษ์หรือนักสารนิเทศที่เป็นผลิตผลจากหลักสูตรระดับปริญญามหาบัณฑิตที่เปิดสอนในประเทศไทยจะออกไปประกอบอาชีพ โดยใช้ความรู้ความสามารถทางการวิจัยได้ตามความต้องการของตลาดแรงงาน

บรรณานุกรม

- ขอนแก่น, มหาวิทยาลัย. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. คู่มืออิเล็กทรอนิกส์ 2531. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2531.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. คณะอักษรศาสตร์. หลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต. กรุงเทพมหานคร: คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.
- _____. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์. แนวโน้มการผลิตบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529.
- ธรรมศาสตร์,มหาวิทยาลัย. บัณฑิตวิทยาลัย. คู่มือการศึกษาชั้นปริญญาโท ปีการศึกษา 2532. กรุงเทพมหานคร:บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.
- _____. สำนักทะเบียนและวัดผล. คู่มือการศึกษาชั้นปริญญาตรี ปีการศึกษา 2531. กรุงเทพมหานคร : สำนักทะเบียนและวัดผลมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2531.
- รังสิต, วิทยาลัย. คู่มือการศึกษา วิทยาลัยรังสิต 2531. กรุงเทพมหานคร:วิทยาลัยรังสิต, 2531.
- รามคำแหง, มหาวิทยาลัย. คู่มือการศึกษา 2530-2531. กรุงเทพมหานคร:มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2530.
- ศรีนครินทรวิโรฒ, มหาวิทยาลัย. หลักสูตรและคู่มือการศึกษาชั้นปริญญาตรี พ.ศ. 2530. กรุงเทพมหานคร:ฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2530.
- Chiang Mai University. Chiang Mai University Bulletin 1986-1987. Chiang Mai:Chiang Mai University, 1987.
- Srinakarinvirot University. Graduate School Bulletin. Bangkok:Graduate School Srinakarinvirot University, 1987.

การใช้คอมพิวเตอร์กับการทำงานวิจัย

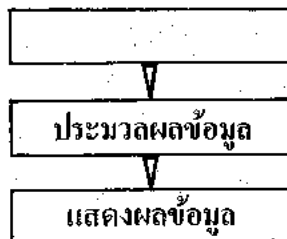
จินตนา พร้อมพันธุ์*

ในปัจจุบันการทำงานวิจัยกำลังเป็นที่นิยมกันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ เชื่อถือ และสนับสนุนการวิจัยได้ การนำคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าสถิติต่าง ๆ นั้น ช่วยทำให้ลดเวลาการทำงานได้ผลที่ถูกต้อง แม่นยำ และเพิ่มความสะดวกยิ่งขึ้น ผู้ทำการวิจัยไม่จำเป็นต้องมีความรู้ในการเขียนโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพียงแต่ทราบขั้นตอนและวิธีการเตรียมข้อมูลเพื่อเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ และวิเคราะห์ข้อมูลว่าต้องการให้หาค่าอะไรของข้อมูลใดบ้าง เพื่อเตรียมการขั้นตอนในการจัดทำโปรแกรมต่อไป

1. ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

คอมพิวเตอร์ ทำหน้าที่รับคำสั่ง หรือข้อมูลที่เราถ่ายทอดให้ ทำการประมวลผลข้อมูลโดยการคำนวณ หรือเปลี่ยนแปลงข้อมูลตามคำสั่ง แล้วแสดงผลที่ได้จากการประมวลผลออกมาในลักษณะต่าง ๆ ตามต้องการได้อย่างรวดเร็ว

*จินตนา พร้อมพันธุ์ ฐ.บ., M.S. (Computer Science) อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ และรองผู้อำนวยการสำนักคอมพิวเตอร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

2. ส่วนประกอบพื้นฐานของเครื่องคอมพิวเตอร์

ระบบคอมพิวเตอร์ประกอบด้วยส่วนประกอบที่สำคัญ 2 ส่วน คือ ฮาร์ดแวร์ (Hardware) และซอฟต์แวร์ (Software)

2.1 ฮาร์ดแวร์ หมายถึง อุปกรณ์ต่างๆ ที่ประกอบกันเข้าเป็นระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งแบ่งออกตามลักษณะการทำงานได้เป็น 4 หน่วย คือ

- 1) หน่วยรับข้อมูล (Input Unit)
- 2) หน่วยประมวลผลกลาง (Central Processing Unit, CPU)
- 3) หน่วยความจำ (Memory หรือ Storage Unit)
- 4) หน่วยแสดงผล (Output Unit)

2.1.1 หน่วยรับข้อมูล ทำหน้าที่รับข้อมูลหรือคำสั่งเข้าสู่หน่วยประมวลผลกลาง ตัวอย่างอุปกรณ์รับข้อมูลได้แก่ แป้นพิมพ์ (Keyboard) เครื่องอ่านแผ่นดิสก์ (Disk Drive) เครื่องอ่านบัตร (Card Reader) และเครื่องอ่านเทป (Tape Drive) เป็นต้น

2.1.2 หน่วยประมวลผลกลาง ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการควบคุมการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ แบ่งได้เป็นหน่วยควบคุม (Control Unit) และหน่วยตรรก (Arithamatics and Logic Unit, ALU) หน่วยควบคุม ทำหน้าที่ประสานงานและควบคุมขั้นตอนการทำงานของระบบคอมพิวเตอร์ทั้งหมด หน่วยคำนวณและตรรก ทำหน้าที่ในการคำนวณทางคณิตศาสตร์และเปรียบเทียบข้อมูลเพื่อการตัดสินใจ

2.1.3 หน่วยความจำ ทำหน้าที่เก็บข้อมูลหรือคำสั่งไว้ภายในเครื่องคอมพิวเตอร์ หน่วยของความจำมีค่าเป็น กิโลไบต์ (Kbyte) โดยที่ 1 K มีค่าเท่ากับ 1024 ไบต์ หรือสามารถเก็บได้ 1024 ตัวอักษร

2.1.4 หน่วยแสดงผล ทำหน้าที่แสดงผลที่ได้จากการประมวลผล ตัวอย่างอุปกรณ์ที่ใช้ในการแสดงผล ได้แก่ จอ (CRT) เครื่องพิมพ์ (Printer) เครื่องอ่านแผ่นดิสก์ (Disk Drive) และเครื่องอ่านเทป (Tape Drive) เป็นต้น

2.2 ซอฟต์แวร์ หมายถึงชุดของคำสั่งหรือโปรแกรม (Program) ที่เขียนขึ้นมาเพื่อสั่งให้เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานตามที่ต้องการ ซอฟต์แวร์แบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ซอฟต์แวร์ระบบ (System Software) และซอฟต์แวร์ประยุกต์ (Application Software)

2.2.1 ซอฟต์แวร์ระบบ เป็นโปรแกรมหรือชุดของโปรแกรมที่เขียนขึ้นเพื่อควบคุมระบบคอมพิวเตอร์ให้ทำงานประสานกัน ควบคุมการอ่านและแสดงผล จัดลำดับการทำงานที่จะเข้าเครื่อง และรายงานความผิดพลาดของโปรแกรม

2.2.2 ซอฟต์แวร์ประยุกต์ เป็นโปรแกรมที่ผู้เขียนเขียนขึ้นเพื่อใช้งานตามความประสงค์ของผู้ใช้ เช่น โปรแกรมคำนวณภาษีเงินได้ โปรแกรมระบบบัญชี โปรแกรมควบคุมสินค้าคงคลัง เป็นต้น

3. การใช้คอมพิวเตอร์ในการทำงานวิจัย

การทำงานวิจัยโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ในการประมวลผล เหมาะกับงานที่มีปริมาณข้อมูลเป็นจำนวนมาก เพราะนอกจากเครื่องคอมพิวเตอร์จะให้ผลที่ถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วแล้ว ยังให้ความสะดวกเพิ่มขึ้นอีกด้วย ผลลัพธ์ที่ได้ยังสามารถพิมพ์ลงบนกระดาษต่อเนื่อง หรือเก็บลงสื่ออื่น ๆ ตามต้องการ เช่น เก็บลงเทป หรือแผ่นดิสก์ เป็นต้น

ขั้นตอนของการเตรียมและประมวลผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย

- 1) การออกแบบสอบถาม หรือเครื่องมือในการวิจัย
- 2) การตรวจสอบแก้ไขข้อมูลด้วยมือ

- 3) การสงรหัส
- 4) การกำหนดรหัสข้อมูล
- 5) การบันทึกข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์
- 6) การจัดทำโปรแกรม เพื่อคำนวณหา
ค่าทางสถิติต่าง ๆ

3.1 การออกแบบสอบถาม

ข้อมูลจากแบบสอบถามที่ต้องการนำมา
ประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ จะต้องสามารถ
แปลงให้อยู่ในรูปของตัวเลข หรือสามารถรหัส
ได้ ขั้นตอนการออกแบบสอบถามได้แก่
ตัวอย่างของแบบสอบถาม

- 1) สร้างคำถามทั้งหมดที่ต้องการให้มีใน
แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็นส่วน ๆ ตามวัตถุประสงค์
- 2) จัดพิมพ์แบบสอบถามให้อยู่ทางด้าน
ซ้ายมือของหน้ากระดาษ โดยมีที่เหลือทางด้านขวา
มือไว้สำหรับลงรหัส

- 3) แต่ละแบบสอบถามควรมีหมายเลข
กำหนดเลขที่ของแบบสอบถาม โดยเริ่มต้นที่หมาย
เลข 1 เป็นต้นไป

- 4) คำตอบในแบบสอบถาม ควรกำหนด
รหัสของแต่ละคำตอบไว้

แบบสำรวจข้อมูลเพื่อ.....	เลขที่แบบสอบถาม
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว	
1. เพศ	1 2 3
1. ชาย 2. หญิง	☐
2. อายุ	4
1. 18 -25 2. 26-30 3. 31-40	☐
4. 41-60 5. มากกว่า 60	5
3. สถานภาพ	☐
1. โสด 2. แต่งงาน	6
3. หย่า 4. ม้าย	☐
4. รายได้ต่อเดือน	7
1. ต่ำกว่า 2,000 บาท 2. 2,000-3,000 บาท	☐
3. 3,001-4,000 บาท 4. 4,001-5,000 บาท	8
5. มากกว่า 5,000 บาท	☐
5. ค่าใช้จ่ายต่อเดือน	
1. ต่ำกว่า 2,000 บาท 2. 2,000-3,000 บาท	
3. 3,001-4,000 บาท 4. 4,001-5,000 บาท	
5. มากกว่า 5,000 บาท	
ตอนที่ 2	
.....	
.....	
.....	

3.2 การตรวจสอบแก้ไขข้อมูล

หลังจากได้ออกแบบสอบถามให้อยู่ในสภาพที่ลงรหัสได้แล้ว ให้ตรวจสอบข้อมูลในแบบสอบถามเพื่อดูความถูกต้องของจำนวนแบบสอบถาม ความถูกต้องของคำตอบในแต่ละข้อ เช่น การตอบแบบสอบถามอาจเขียนตัวเลขไม่ชัดเจน มีคำถามซ้ำกัน เป็นต้น ผู้วิจัยจะต้องใช้ดุลยพินิจเพื่อเพิ่มเติมรายการให้สมบูรณ์

3.3 การลงรหัส

การลงรหัส เป็นการเปลี่ยนข้อมูลให้อยู่ในรูปของตัวเลข เพื่อให้เครื่องสามารถนำไปใช้ในการประมวลผลตามต้องการได้ ข้อมูลที่มีลักษณะเป็นข้อความต่าง ๆ ให้ใช้รหัสตัวเลขแทนข้อความนั้น ๆ หรือข้อมูลที่เป็นปริมาณ เช่น น้ำหนัก ก็จัดให้อยู่ในรูปของ ช่วงน้ำหนัก เป็นต้น

การลงรหัสสามารถทำได้ 2 วิธี คือ

1) การลงรหัสในแบบสอบถามในส่วน
ของเนื้อที่ที่จัดเตรียมให้ทางด้านขวามือของแบบ
สอบถาม วิธีนี้เป็นวิธีที่สะดวก ถ้าแบบสอบถาม
มีจำนวนไม่มากนัก และข้อมูลที่ลงรหัสให้ความถูกต้อง
และสามารถตรวจสอบข้อผิดพลาดได้ง่าย

2) การลงรหัสในแบบฟอร์ม (Coding
Form) ซึ่งมีลักษณะแบ่งเป็นช่อง ๆ 80 ช่อง หรือ
80 คอลัมน์ โดยมีเลขกำกับคอลัมน์เป็นช่วง ๆ การ
ลงรหัสแบบนี้มีข้อดีที่สามารถบันทึกข้อมูลลงเครื่อง
ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว และเหมาะสำหรับข้อมูล
จากแบบสอบถามที่มีจำนวนมากหรือหลายหน้าซึ่ง
ไม่สะดวกในการบันทึกข้อมูล แต่มีข้อเสีย คือมี
โอกาสเกิดความผิดพลาดของข้อมูลได้มากกว่าวิธี
แรก เพราะจะต้องลอกข้อมูลจากแบบสอบถามมา
ลงแบบฟอร์ม ลงรหัส และถ้าเกิดข้อผิดพลาดและ
ต้องการตรวจสอบข้อมูลจะต้องกลับไปตรวจสอบ
ที่แบบฟอร์มลงรหัส และแบบสอบถามอีกครั้งหนึ่ง
ซึ่งทำให้ไม่สะดวกในการตรวจสอบ

ตัวอย่างการลงทะเบียนแบบสอบถาม

แบบสำรวจข้อมูลเพื่อ.....	เลขที่แบบสอบถาม
ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัว	001
1. เพศ	1 2 3
1. เพศ ☒ ชาย 2. หญิง	☒
2. อายุ	4
1. 18-25 ☒ 26-30 3. 31-40	☒
4. 41-60 5. มากกว่า 60	5
3. สถานภาพ	☒
☒ โสด 2. แต่งงาน	6
3. หย่า 4. ม้าย	☒
4. รายได้ต่อเดือน	7
1. ต่ำกว่า 2,000 บาท 2. 2,000-3,000 บาท	☒
☒ 3,001-4,000 บาท 4. 4,001-5,000 บาท	8
5. มากกว่า 5,000 บาท	☒
5. ค่าใช้จ่ายต่อเดือน	☒
1. ต่ำกว่า 2,000 บาท 2. 2,000-3,000 บาท	☒
☒ 3,001-4,000 บาท 4. 4,001-5,000 บาท	☒
5. มากกว่า 5,000 บาท	☒

CODING FORM

001	12133
002	22143
003	23253
004	13462
005	13354
006	11144
007	21111
008	22222
009	23233
010	14233
011	15444
012	14354
013	251153
014	115111
015	21122
016	12122
017	13222
018	13232
019	22234
020	21111
021	11244
022	22144
023	22222
024	13211
025	23222
026	14311
027	15422
028	23122
029	23232
030	21244
031	111154
032	111221
033	222111
034	12321
035	13111
036	11132
037	12233
038	24243
039	24243
040	12144
041	11155
042	14233
043	25122
044	22111
045	23355
046	11355
047	24444
048	15243
049	24232
050	12133

3.4 การกำหนดรหัสของข้อมูล

การกำหนดรหัสของข้อมูล เพื่อเตรียมนำข้อมูลเข้าเครื่อง สามารถทำได้ดังนี้

1) กำหนดเลขที่แบบสอบถาม ซึ่งจะเรียงลำดับตั้งแต่ 1 เป็นต้นไป ถ้ามีแบบสอบถามไม่เกิน 1000 ชุด ก็จะกำหนดเลขที่แบบสอบถามเป็น 001 ถึง 999 เป็นต้น ดังนั้นการกำหนดจำนวนช่องให้รหัสจะต้องคำนึงถึงจำนวนสูงสุดของแบบสอบถาม

ตัวอย่างการกำหนดรหัส

ตัวแปร	คอลัมน์	ข้อมูล	รหัสที่กำหนด
NO	1-3	เลขที่แบบสอบถาม	001-999
V1	5	เพศ	1 = ชาย 2 = หญิง 9 = ไม่ตอบ
V2	6	อายุ	1 = 18-25 2 = 26-30 3 = 31-40 4 = 41-60 5 = มากกว่า 60 9 = ไม่ตอบ
V3	7	สถานภาพ	1 = โสด 2 = แต่งงาน 3 = หย่า 4 = ม่าย
V4	8	รายได้ต่อเดือน	1 = ต่ำกว่า 2,000 บาท 2 = 2,000-3,000 บาท 3 = 3,001-4,000 บาท 4 = 4,001-5,000 บาท 5 = มากกว่า 5,000 บาท
V5	9	ค่าใช้จ่ายต่อเดือน	1 = ต่ำกว่า 2,000 บาท 2 = 2,000-3,000 บาท 3 = 3,001-4,000 บาท 4 = 4,001-5,000 บาท 5 = มากกว่า 5,000 บาท

ถามด้วยเพื่อกำหนดเนื้อที่ในการลงรหัสได้ถูกต้อง

2) กำหนดตัวแปรของข้อมูลในแต่ละข้อของแบบสอบถาม โดยทั่วไปมักใช้ตัวแปร V1, V2, V3, แทนรหัสคำตอบของแบบสอบถาม ข้อ 1, 2, 3, ตามลำดับ

3) กำหนดรหัสที่ไม่มีการตอบหรือเว้นว่างไว้ เช่น ถ้าไม่ตอบ ให้ลงรหัสเป็น 0 หรือ 9 เป็นต้น

3.5 การบันทึกข้อมูลเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์

หลังจากลงรหัสเรียบร้อยแล้ว ข้อมูลดังกล่าวจะต้องนำมาบันทึกเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์

เพื่อเก็บไว้ในการประมวลผลต่อไป ข้อมูลที่บันทึกเข้าเครื่องจะต้องมีการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างการบันทึกข้อมูลลงเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมพิมพ์เอกสาร Wordstar และตั้งชื่อไฟล์ว่า "DATA1"

C : DATA1 L1 C5 Insert ENG
 —File—Edit—Go to—Window—Layout—Style—Other—EDIT

001 12133
 002 22143
 003 23253
 004 13432
 005 13354
 006 11144
 007 21111
 008 22222
 009 23233
 010 14233
 011 15444
 012 14354
 013 25153
 014 15111
 015 21122
 016 12122
 017 13222
 018 13232
 019 22254
 020 21111
 021 11244
 022 22144
 023 22222

3.6 การจัดทำโปรแกรมเพื่อกำนวณค่าสถิติต่างๆ

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ค่าสถิติต่างๆ นั้น สามารถใช้กับเครื่องเมนเฟรมมินิคอมพิวเตอร์ หรือ ไมโครคอมพิวเตอร์ ปัจจุบันนี้นักวิจัยหันมาใช้ไมโครคอมพิวเตอร์กันมากขึ้น เพราะสะดวกกว่า และสามารถซื้อหามาใช้ส่วนตัวได้

โปรแกรมที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันคือ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS (Statistical

Package for the Social Sciences) โปรแกรมสำเร็จรูป SAS (Statistical Analysis System) โปรแกรมสำเร็จรูป BMDP (Biomedical Computer Program)

นักวิจัยจะเป็นผู้กำหนดลักษณะของผลลัพธ์ที่ต้องการให้ประมวลผลว่าต้องการให้คำนวณค่าอะไรบ้าง และต้องศึกษาว่าควรใช้ข้อมูลลักษณะใดวิเคราะห์ค่าสถิติประเภทใด และเลือกใช้ให้เหมาะสม เจ้าหน้าที่ผู้ทำโปรแกรม (Programmer) มีหน้าที่เขียนโปรแกรมเพื่อกำหนดค่าดังกล่าวเท่านั้น

ตัวอย่างโปรแกรม SPSS/pc + เพื่อหาค่าสถิติพื้นฐานอย่างง่าย

```

title CAR PROJECT.
subtitle SURVEY IN BANGKOK.
data list file = 'DATA1'
/ no 1-3 v1 to v5 5-9.
variable labels v1 'sex'
                v2 'age'
                v3 'marital status'
                v4 'income'
                v5 'expense'.
value labels v1 1 'male' 2 'female'/
              v2 1 '18-25' 2 '26-30' 3 '31-40' 4 '41-60' 5 '>60'/
              v3 1 'single' 2 'married' 3 'divorce' 4 'widow'/
              v4 1 '< 2000' 2 '2,001-3,000' 3 '3,001-4,000' 4 '4,001-5,000'
                  5 '> 5,000'/
              v5 1 '< 2000' 2 '2,001-3,000' 3 '3,001-4,000' 4 '4,001-5,000'
                  5 '> 5,000'.

n 50.
missing value v1 to v5 (9).
frequencies variables = v1 to v5/statistics = all.
finish.

```

ผลลัพธ์ที่ได้

The case limit is set to: 50
 The raw data or transformation pass is proceeding
 The processing stopped because N reached.
 50 cases are written to the uncompressed active file.

*** Memory allows a total of 6880 Values, accumulated across all Variables.
 There also may be up to 860 Value Labels for each Variable.

File 2 CAR PROJECT
 SURVEY IN BANGKOK

9/4/89

sex

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
male	1	27	54.0	54.0	54.0
female	2	23	46.0	46.0	100.0
	TOTAL	50	100.0	100.0	
Mean	-1.460	Std Err	.071	Median	1.000
Mode	1.000	Std Dev	.503	Variance	.253
Kurtosis	-2.057	S.E. Kurt	.662	Skewness	.166
E Skew	.327	Range	1.000	Minimum	1.000
Maximum	2.000	Sum	71.000		

Valid Cases 50 Missing Cases 0

Page 3 CAR PROJECT
SURVEY IN BANGKOK

9/4/89

V2 age

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
18-25	1	11	22.0	22.0	22.0
26-30	2	13	26.0	26.0	48.0
31-40	3	12	24.0	24.0	72.0
41-60	4	8	16.0	16.0	88.0
>60	5	6	12.0	12.0	100.0
TOTAL		50	100.0	100.0	
Mean	2.700	Std Err	.186	Median	3.000
Mode	2.000	Std Dev	1.313	Variance	1.724
Kurtosis	-.976	S E Kurt	.662	Skewness	.304
S E Skew	.337	Range	4.000	Minimum	1.000
Maximum	5.000	Sum	135.000		

Valid Cases 50 Missing Cases 0

Page 4 CAR PROJECT
SURVEY IN BANGKOK

9/4/89

V3 marital status

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
single	1	19	38.0	38.0	38.0
married	2	21	42.0	42.0	80.0
divorce	3	6	12.0	12.0	92.0
widow	4	4	8.0	8.0	100.0
TOTAL		50	100.0	100.0	
Mean	1.900	Std Err	.129	Median	2.000
Mode	2.000	Std Dev	.909	Variance	.827
Kurtosis	.152	S E Kurt	.662	Skewness	.883
S E Skew	.337	Range	3.000	Minimum	1.000
Maximum	4.000	Sum	95.000		

Valid Cases 50 Missing Cases 0

Page 5 CAR PROJECT
SURVEY IN BANGKOK

9/4/89

income

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
2000	1	8	16.0	16.0	16.0
0001-3,000	2	11	22.0	22.0	38.0
0001-4,000	3	11	22.0	22.0	60.0
0001-5,000	4	11	22.0	22.0	82.0
5,000	5	8	16.0	16.0	100.0
TOTAL		50	100.0	100.0	
Mean	3.040	Std Err	.192	Median	3.000
Mode	2.000	Std Dev	1.355	Variance	1.835
Kurtosis	-1.182	S E Kurt	.662	Skewness	-.024
E Skew	.337	Range	4.000	Minimum	1.000
Maximum	5.000	Sum	152.000		

Valid Cases 50 Missing Cases 0

Page 6 CAR PROJECT
SURVEY IN BANGKOK

9/4/89

expense

Value Label	Value	Frequency	Percent	Valid Percent	Cum Percent
2000	1	10	20.0	20.0	20.0
0001-3,000	2	14	28.0	28.0	48.0
0001-4,000	3	12	24.0	24.0	72.0
0001-5,000	4	11	22.0	22.0	94.0
5,000	5	3	6.0	6.0	100.0
TOTAL		50	100.0	100.0	
Mean	2.660	Std Err	.170	Median	3.000
Mode	2.000	Std Dev	1.206	Variance	1.453
Kurtosis	-1.964	S E Kurt	.662	Skewness	.189
E Skew	.337	Range	4.000	Minimum	1.000
Maximum	5.000	Sum	133.000		

Valid Cases 50 Missing Cases 0

Page 7 CAR PROJECT
SURVEY IN BANGKOK

9/4/89

This procedure was completed at 17:19:58

บรรณานุกรม

- ชูศักดิ์ อุดมศรี และ ศิริชัย พงษ์วิชัย. โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติสำหรับงานวิจัย SPSS. กรุงเทพมหานคร: คณะพาณิชยศาสตร์ และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528.
- ศิริชัย พงษ์วิชัย. การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2532.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ และ กรรณิการ์ สุขเกษม. โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS สำหรับเครื่องไมโครคอมพิวเตอร์. กรุงเทพมหานคร: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2531.
- เสาวลักษณ์ เปี่ยมปิติ. คู่มือการออกแบบสอบถามและการเตรียมข้อมูลสำหรับใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการทำตารางสถิติ. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2522.
- นันทวัน สุชาติ "สถานภาพปัจจุบัน และแนวโน้มของการวิจัยทางสื่อสาร" วารสารนิเทศศาสตร์ 7 (ภาคต้น 2529) : 70-75.
- Narusis, Marija J. SPSS/PC⁺ FOR THE -IBM PC/XT/AT. Chicago : SPSS, n.d.

แหล่งทุนวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

สีกา สอนศรี*

แหล่งทุนวิจัยมีความสำคัญมากสำหรับผู้ที่จะขอทุนวิจัยไม่ว่าจะเป็นการวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ หรือการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาของหน่วยงาน การที่ผู้ขอทุนวิจัยจะรู้จักแหล่งทุนวิจัยนั้น ต้องอาศัยประสบการณ์ในการขอทุนและสนใจแหล่งทุนพอสมควร รวมทั้งความกระตือรือร้นของตนเองในการทำวิจัยด้วย เพราะความกระตือรือร้นของแต่ละบุคคลนั้นจะนำไปสู่การเสาะแสวงหาแหล่งทุนเพื่อส่งเสริมโครงการวิจัยที่มีแนวความคิดอยู่แล้ว สำหรับแหล่งทุนวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์นั้น จัดรวมอยู่ในแหล่งทุนวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งถ้าหน่วยงานใดให้ทุนวิจัย โดยไม่เฉพาะเจาะจงแล้ว ผู้ที่คิดจะทำวิจัยทางด้านนี้ก็สามารถจะขอได้

บทความนี้ กล่าวถึงรายละเอียด 2 ส่วน

ส่วนแรก จะกล่าวถึงรายละเอียดโดยทั่ว ๆ ไป ซึ่งมีความสำคัญในการขอทุนจากแหล่งทุนวิจัยต่าง ๆ

ส่วนที่สอง เป็นแหล่งทุนวิจัยที่สำคัญ ๆ ที่มีผู้วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์สามารถขอได้

รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งทุนวิจัย

รายละเอียดเกี่ยวกับแหล่งทุนวิจัยที่ผู้วิจัยควรทราบได้แก่ ประเภทของหน่วยงานที่ได้ทุนวิจัย ประเภทของการวิจัย ประเภทของทุนวิจัย การพิจารณาเกี่ยวกับงบประมาณในการวิจัย การเขียนโครงการวิจัยและการติดต่อเจ้าของแหล่งทุน

1. ประเภทหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย

หน่วยงานที่ให้ทุนวิจัย เป็นแหล่งทุนที่ผู้วิจัยควรจะต้องทราบว่า มีหน่วยงานใดบ้างที่ให้ทุนวิจัยในแต่ละปี เป็นหน่วยงานภายในประเทศหรือหน่วยงานต่างประเทศ เป็นหน่วยงานที่ได้รับทุนโดยทั่ว ๆ ไป หรือเฉพาะด้านเป็นต้น

1.1 หน่วยงานภายในประเทศ

1.1.1 หน่วยงานราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ที่ให้ทุนวิจัยแก่ข้าราชการและพนักงานในสังกัดปกติแล้วหน่วยงานต่าง ๆ มักจะส่งเสริมให้ข้าราชการหรือพนักงานทำวิจัย เพื่อเพิ่มพูนความรู้หรือเพื่อแก้ปัญหาของหน่วยงานนั้น ๆ การจัดสรรทุนประเภทนี้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารงาน ในการขอทุนวิจัยจากงบประมาณแผ่นดิน หรืองบประมาณของหน่วยงานอื่น ๆ ซึ่งทุกหน่วยงานมีสิทธิขอได้ เพราะฉะนั้นผู้ขอทุนวิจัยจึงสามารถขอโดยตรงจากหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ ถ้าผู้บริหารงานสนับสนุนการทำวิจัยสำหรับแหล่งทุนนี้ ผู้บริหารงานห้องสมุดอาจจะขอจากงบประมาณแผ่นดินในแต่ละปีได้ โดยเสนอรายละเอียดของโครงการวิจัยผ่านหน่วยงานที่สังกัดไปยังสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เพื่อขออนุมัติหรือสนับสนุนโครงการ

1.1.2 หน่วยงานวิจัยระดับชาติ ที่ให้ทุนวิจัยแก่ทุกหน่วยงาน ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ในแต่ละปีงบประมาณทางสำนักงานจะประกาศทุนวิจัยไปยังทุกหน่วยงาน โดยเฉพาะหน่วยงานราชการ

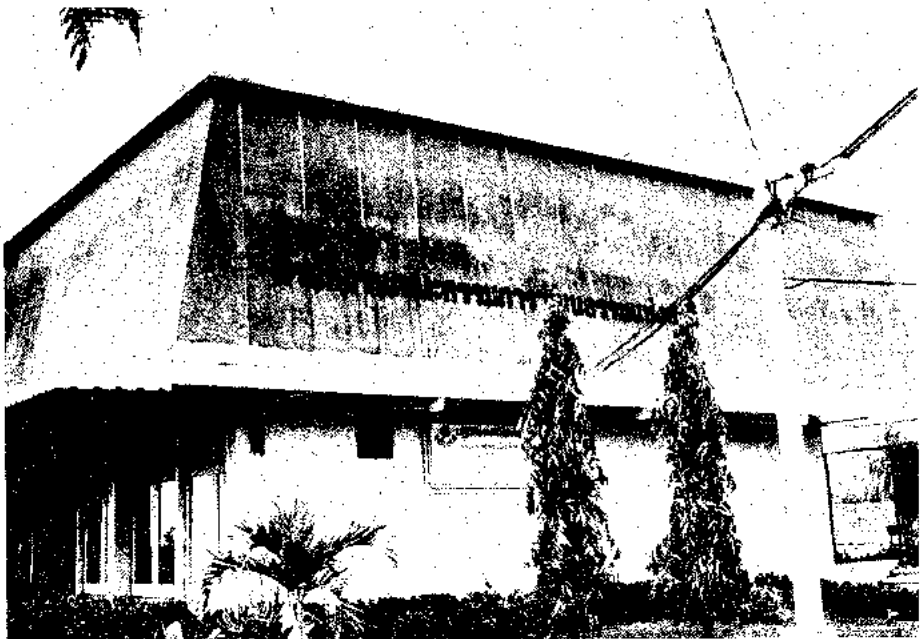
*สีกา สอนศรี ศศ.บ. (บรรณารักษศาสตร์) M.L.S. (Library Science) รองศาสตราจารย์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1.1.3 สมาคม ที่ให้ทุนวิจัยแก่นักวิชาการทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไป ซึ่งในปัจจุบันที่สนับสนุนการวิจัยมากพอสมควร ได้แก่ สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย สำหรับทางบรรณารักษศาสตร์นั้น ผู้วิจัยสามารถจะขอทุนได้ภายใต้โครงการศึกษานโยบายสาธารณะ ซึ่งสนับสนุนการวิจัยประเภทข้อมูลพื้นฐาน เช่น นามานุกรมและฐานข้อมูลในเรื่องต่าง ๆ นอกจากนี้ยังได้สนับสนุนการวิจัยประเภทหัวข้อเฉพาะ ซึ่งผู้วิจัยเสนอขอไม่ได้

1.1.4 หน่วยงานที่ให้ทุนวิจัยเฉพาะด้านหรือเฉพาะประเภท ในปัจจุบันมีอยู่หลายหน่วยงาน ผู้ที่ประสงค์จะทำวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์อาจจะขอทุนได้จากแหล่งทุนเหล่านี้ คือ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งให้ทุนวิจัยสาขาใดก็ได้ที่เน้นประเทศไทยหรือเรื่องเกี่ยวกับประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ ให้ทุนเฉพาะทางวัฒนธรรมของไทย สถาบัน

เอเชีย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ทุนวิจัยเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับเอเชีย และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในสาขาใดก็ได้ เป็นต้น เท่าที่ปรากฏหน่วยงานที่เคยให้ทุนวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ คือสถาบันไทยคดีศึกษา ผู้วิจัยสามารถขอได้ในลักษณะวิจัยพื้นฐานหรือวิจัยประยุกต์ วิจัยส่วนบุคคลหรืออาจจะเป็นวิจัยของกลุ่มบุคคลก็ได้

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

1.2 หน่วยงานต่างประเทศ

หน่วยงานต่างประเทศที่ให้ทุนวิจัยทางสังคมศาสตร์ในปัจจุบันมีทั้งหน่วยงานที่มีสำนักงานอยู่ในประเทศและภายนอกประเทศ

1.2.1 หน่วยงานงานต่างประเทศที่มีสำนักงานอยู่ในประเทศ และให้ทุนวิจัยได้แก่ มูลนิธิญี่ปุ่น ซึ่งให้ทุนระยะสั้นไปดูงาน สัมมนา และให้ทุนวิจัยแก่บุคคลภายนอก แต่ผู้ขอทุนวิจัยต้องเน้นเรื่องเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น หรือเป็นการเปรียบเทียบระหว่างญี่ปุ่นกับประเทศไทยหรือประเทศอื่น ๆ มูลนิธิเอเชีย และมูลนิธิฟอร์ด ให้ทุนวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาและพัฒนาชนบท และงานประเภทฐานข้อมูลที่เน้นประเทศในเอเชียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มูลนิธิคอนราดอเดเนา (Konrad Adenauer Foundation) ให้การสนับสนุนทางด้านนโยบายสาธารณะและพัฒนาชนบท สำหรับมูลนิธิเอเชีย มูลนิธิฟอร์ด และมูลนิธิคอนราด อเดเนา นั้น การให้ทุนวิจัยจะมีน้ำหนักมากหากขอในนามของหน่วยงาน

1.2.2 หน่วยงานต่างประเทศที่มีสำนักงานอยู่ต่างประเทศ สำหรับหน่วยงานประเภทนี้ ผู้วิจัยสามารถค้นหาแหล่งทุนวิจัยได้จาก ทำเนียบแหล่งทุนวิจัย (Research Center Directory) ของประเทศต่าง ๆ ซึ่งมีอยู่ในห้องสมุดในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ หรือที่ห้องสมุด เอ.ยู.เอ ส่วนหน่วยงานที่ให้ทุนวิจัยแก่ประชาชนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในปัจจุบันได้แก่ Institute of Southeast Asian Studies ประเทศสิงคโปร์ ซึ่งให้ทุนในสาขาต่าง ๆ ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในทางบรรณารักษศาสตร์ หน่วยงานนี้สนับสนุนการทำวิจัยเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของทุกสาขาวิชาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

2. ประเภทของทุนวิจัย

ผู้วิจัยจะทราบถึงประเภทของทุนวิจัยและ

ประเภทของงานวิจัยได้โดยการดูจากประกาศทุนวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ หรือเอกสารต่าง ๆ ของหน่วยงานที่พิมพ์เผยแพร่เกี่ยวกับการให้ทุนวิจัย จากรายงานประจำปีของหน่วยงาน หรือสิ่งพิมพ์อื่น ๆ ของหน่วยงาน สิ่งพิมพ์เหล่านี้นอกจากจะบอกประเภทของทุนวิจัยและ ประเภทของการวิจัยแล้วยังบอกถึงวิธีการอื่นโครงการวิจัย กำหนดการอื่นโครงการวิจัย และรายละเอียดของการเขียนโครงการวิจัยอีกด้วย

สำหรับประเภทของทุนวิจัยนั้น โดยทั่วไป หน่วยงานต่าง ๆ ที่ให้ทุนมักจะมีระเบียบอย่างชัดเจน โดยปกติจะคล้ายคลึงกันดังนี้

ประเภทโครงการสหสาขาวิชา (Interdisciplinary Project) ซึ่งเป็นโครงการวิจัย หลายสาขาวิชารวมกันเป็นลักษณะที่กว้าง มีผู้วิจัยตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จากสาขาวิชาต่าง ๆ โดยมีหัวหน้าโครงการเป็นผู้รับผิดชอบ

ประเภทวิจัยส่วนบุคคล (Individual Project) เป็นการเสนอขอทุนวิจัยโดยบุคคลเดียวที่กำหนดหัวข้อขึ้นมาเอง

ประเภทวิจัยสถาบัน เป็นการเสนอขอทุนวิจัยโดยสถาบัน ที่ทำวิจัยเกี่ยวกับสถาบันนั้น ๆ ส่วนใหญ่ จะเสนอขอในนามของกลุ่มบุคคลในสถาบัน

ผู้ที่ต้องการทำวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ สามารถยื่นขอได้ทั้งสามประเภท ถ้าหน่วยงานที่ให้ทุนมิได้เฉพาะเจาะจงหัวข้อเรื่อง/เช่นทุนวิจัยของสถาบันสถาบันไทยคดีศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย และของหน่วยงานอื่นที่ประกาศไปยังสถาบันต่าง ๆ

ประเภทของทุนวิจัยที่แตกต่างไปจากที่กล่าวมาแล้วคือประเภททุนวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งทุนในระดับชาติ ทุนของสำนักงานนี้ แยกเป็นประเภทดังนี้

ทุนวิจัยประเภททุนทั่วไป ซึ่งมีนโยบายส่งเสริม และสนับสนุนการวิจัยในสาขาวิชาต่าง ๆ ไม่กำหนด

เจาะจง

ประเภทกำหนดหัวข้อเรื่อง ทุนประเภทนี้ทางสำนักงานกำหนดหัวข้อเรื่องมาให้ ผู้ใดสนใจหัวข้อใดก็เสนอโครงการอย่างละเอียดไปยังสำนักงานภายในเวลาที่กำหนด

ประเภทเร่งด่วน เป็นทุนวิจัยที่ทางสำนักงานจัดให้มีการวิจัยในหัวข้อต่าง ๆ เป็นการเร่งด่วน ทุนวิจัยประเภทเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทุนที่มีนโยบายส่งเสริมการวิจัยทางด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การพลังงาน การแพทย์และการสาธารณสุข สิ่งแวดล้อมและการจัดการทรัพยากร และการป้องกันประเทศ

ทุนแต่ละประเภทจะเริ่มประกาศประมาณเดือนกุมภาพันธ์เป็นต้นไป

สำหรับผู้วิจัยในสาขาบรรณารักษศาสตร์ ควรจะขอทุน ประเภททั่วไป เพราะเป็นทุนที่ทุกสาขาวิชาเสนอได้ในทุนประเภทอื่น ไม่ปรากฏว่าให้ทุนวิจัยในสาขานี้

3. ประเภทของการวิจัย

เมื่อผู้วิจัยได้ทำความเข้าใจกับประเภทของทุนของหน่วยงานที่ให้ทุนแล้ว สิ่งที่ต้องทราบประการต่อมาคือประเภทของการวิจัย ซึ่งหน่วยงานที่ให้ทุนมักจะกำหนดไว้ ประเภทของการวิจัยโดยทั่ว ๆ ไปมี 3 ประเภทคือ

3.1 การวิจัยพื้นฐาน คือการวิจัยที่เก็บข้อมูลจากเอกสาร หรือสำรวจข้อมูลโดยทั่วไปอาจจะเป็นการวิจัยเพื่อการเรียนการสอนในเรื่องหนึ่งหรืออาจจะเป็นการวิจัยเอกสาร ในทางบรรณารักษศาสตร์ก็สามารถทำได้ในการวิจัยประเภทนี้ เช่น อาจจะเสนอหรือวิเคราะห์แนวความคิดทฤษฎีในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือการทำบรรณนิทัศน์ และดัชนีของเรื่องใดเรื่องหนึ่งพร้อมการวิเคราะห์เนื้อหา เป็นต้น

3.2 การวิจัยประยุกต์ เป็นการวิจัยที่ต้อง

เก็บข้อมูลสนามด้วยการใช้เครื่องมือในการวิจัยคือแบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ หรือการทดลอง และใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลตั้งแต่สถิติที่ง่าย ๆ เช่นค่าร้อยละ ไปจนถึงสถิติที่ยาก การวิจัยประเภทนี้ส่วนใหญ่จะเป็นการวิจัย เพื่อแก้ปัญหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งในทางบรรณารักษศาสตร์ก็สามารถทำได้มาก อาจจะเสนอหัวข้อวิจัยที่กำลังเป็นปัญหาอยู่ในห้องสมุดเอง เช่นปัญหาของการทำงาน การบริหารของแผนกต่าง ๆ หรืออาจจะเป็นปัญหาในการบริการของห้องสมุดซึ่งจะต้องหาข้อมูลจากผู้ใช้ห้องสมุดเพื่อปรับปรุงการบริการให้ดีขึ้น เป็นต้น

3.3 การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการศึกษา

วิจัยแก้ปัญหาในการปฏิบัติงาน ในลักษณะการทดลองกับกลุ่มปฏิบัติงานด้วยการใช้ตัวควบคุม ซึ่งต้องอาศัยการสังเกตการณ์ส่วนหนึ่ง หรืออาจจะเป็นการศึกษาความเป็นไปได้ของการปฏิบัติงานก็ได้ ในทางบรรณารักษศาสตร์ก็สามารถทำได้ ในแผนกต่าง ๆ ของห้องสมุด

4. การพิจารณางบประมาณของทุนวิจัย

เมื่อผู้ขอทุนวิจัยทราบ แหล่งทุนวิจัยเสนอได้ในทุนประเภทอื่น ไม่ปรากฏว่าให้ทุนวิจัยดังกล่าวข้างต้นแล้ว สิ่งที่ต้องทราบประการต่อมาคืองบประมาณ จะต้องดูว่าเพียงพอในการวิจัยหรือไม่ ให้งบประมาณครอบคลุมค่าใช้จ่ายส่วนใดบ้าง

งบประมาณโดยทั่วไปจะครอบคลุม ค่าจ้างชั่วคราวของผู้ช่วยวิจัย ในบางทุนจะให้ค่าสมนาคุณผู้วิจัยด้วย ค่าใช้สอย ได้แก่ค่ายานพาหนะ ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าที่พัก ค่าไปรษณีย์ ค่าโทรศัพท์ ค่าพิมพ์ ค่าเข้าปกเย็บเล่ม ค่าวัสดุ ได้แก่ ค่าวัสดุสำนักงานต่าง ๆ เช่น กระดาษ หมึกโรเนียว กระดาษใบ เป็นต้น รายละเอียดต่าง ๆ เหล่านี้หน่วยงานที่ให้ทุนวิจัยจะกำหนดให้

ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ตัวเฉลี่ยทั้งโครงการ โดยผู้วิจัยสามารถตกลงกับแหล่งทุนได้

5. การเขียนโครงการวิจัย

การเขียนโครงการวิจัย เป็นส่วนสำคัญที่สุดที่แหล่งทุนพิจารณาเป็นพิเศษ ผู้เขียนโครงการจึงต้องเน้นให้ผู้วิจัยเห็นความสำคัญของโครงการให้มากที่สุด รายละเอียดที่ควรเน้นคือ

5.1 ประวัติของผู้วิจัยอย่างละเอียด

เพื่อให้ผู้พิจารณาทุนได้ทราบว่าผู้วิจัยเป็นใคร ชำนาญทางด้านใด มีประสบการณ์อะไรบ้าง ผู้วิจัยต้องระบุวุฒิการศึกษา สาขาที่จบการศึกษา ความชำนาญพิเศษ ประสบการณ์การทำงาน และผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่

5.2 ความสำคัญของหัวข้อวิจัย ในหัวข้อนี้ควรกล่าวถึงความสำคัญ ของหัวข้อเรื่องที่จะวิจัยเพื่อให้แหล่งทุนได้เห็นความจำเป็นของการวิจัยให้มากที่สุดว่าทำไมจึงทำวิจัยเรื่องนั้น ๆ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อะไร

5.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย ให้ชัดเจนโดยเน้นถึงความสำคัญ ของการวิจัยที่จะนำไปใช้ประโยชน์

5.4 วิธีการวิจัย ต้องกล่าวอย่างละเอียด โดยระบุว่า เป็นการวิจัยเอกสารหรือการวิจัยสนาม ถ้าเป็นการวิจัยเอกสาร เก็บข้อมูลอย่างไร วิเคราะห์อย่างไร ถ้าเป็นการวิจัยสนาม ใช้อะไรเป็นเครื่องมือในการวิจัย (แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์หรือการทดลอง) ประชากรตัวอย่างเป็นกลุ่มใดใช้สถิติอะไรวิเคราะห์เรื่องใด

5.5 งบประมาณ ผู้วิจัยต้องคำนวณงบประมาณที่ใช้ โดยจัดงบประมาณ ตามแบบฟอร์มที่หน่วยงานที่ให้ทุนกำหนดให้

หลังจากนั้นจึงดำเนินการติดต่อส่งใบสมัครไปยังแหล่งทุนที่ผู้วิจัยพิจารณาแล้ว

จากรายละเอียดต่าง ๆ ของแหล่งทุนวิจัยที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น พอจะเป็นทางให้ผู้ขอทุนวิจัยได้ทราบว่าการขอทุนวิจัยจากแหล่งทุนต่าง ๆ มีเรื่อง ที่ควรพิจารณา พอสรุปเป็น ขั้นตอนการขอทุนวิจัยจากแหล่งทุนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดจุดประสงค์ของเรื่องที่จะทำวิจัย ไว้ล่วงหน้า ก่อนขอทุนว่าต้องการทราบอะไร เพื่อนำไปใช้ประโยชน์อะไร จากการกำหนดจุดประสงค์นี้ทำให้ผู้วิจัยคิดหัวข้อวิจัยได้ การที่จะกำหนดจุดประสงค์ได้ก็ต้องสังเกต ปรากฏการณ์ประจำวันว่ามีปัญหาอะไรบ้างที่ควรแก้ หรือมีเรื่องอะไรบ้างที่ควรศึกษาหาความรู้

2. ประเมินทรัพยากรในหน่วยงาน ว่ามีอะไรบ้างที่นำมาช่วยในการวิจัยได้ เช่น มีกำลังคนใหม่ มีวัสดุอุปกรณ์ใหม่ สิ่งเหล่านี้เพียงพอในการวิจัยหรือไม่

3. เตรียมแผนการทำงานในโครงการวิจัยในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การสำรวจขั้นต้น การเก็บข้อมูลการวิเคราะห์ข้อมูล การทำรูปแบบงานวิจัย โดยทำเป็นตารางระยะเวลาให้เห็นชัดเจนว่าแต่ละขั้นตอนใช้เวลากี่เดือน

4. แสวงหาแหล่งทุนวิจัย ที่สนองวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ โดยค้นหาจากสิ่งพิมพ์ประเภท นามานุกรมของแหล่งทุนดัชนี ทุนวิจัย รายงานประจำปี ประกาศทุนวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ หรือโดยการติดต่อส่วนตัวหรือโดยการแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องได้

5. เลือกแหล่งทุนที่เหมาะสมที่สุดกับเป้าหมาย ของโครงการวิจัยที่ได้เตรียมไว้ โดยพิจารณาประเภทของการวิจัย ระยะเวลาการให้ทุน และงบประมาณการวิจัย

6. เสนอโครงการวิจัยอย่างเป็นทางการ ตามแบบฟอร์มของแต่ละแหล่งทุน

แหล่งทุนวิจัย

แหล่งทุนวิจัยที่จะกล่าวต่อไปนี้เป็นแหล่งทุนวิจัยทางสังคมศาสตร์ และเคยให้ทุนในสาขาบรรณารักษศาสตร์ และเรื่องที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุด นอกเหนือจากแหล่งทุนที่กล่าวนี้ อาจจะมีแหล่งทุนอื่น ๆ ซึ่งมีได้กล่าวในที่นี้

1. แหล่งทุนภายในประเทศ

1.1 หน่วยงาน : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ประเภทของหน่วยงาน : ราชการ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภทกำหนดหัวข้อเรื่อง ประเภทเร่งด่วน ประเภทเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล สถาบัน

สาขาวิชาที่ให้ทุน : ทุกสาขาวิชา สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ อยู่ในสาขาวิชาใหญ่ปรัชญา

กำหนดการเปิดรับสมัคร : เดือนกุมภาพันธ์ และเดือนตุลาคม

แบบเสนอโครงการวิจัย : สำนักงานมีแบบ และคำแนะนำในการเขียนโครงการ

สถานที่ติดต่อ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ถนนพหลโยธิน โทรศัพท์ 579-2288

1.2 หน่วยงาน : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ประเภทของหน่วยงาน : ราชการ

ประเภทของทุน : ประเภทโครงการ สาขาวิชา และประเภทส่วนบุคคล

ประเภทของผู้ขอทุน : กลุ่มบุคคล บุคคล สถาบัน บุคคลภายนอกจะขอทุนได้ ต้องมีผู้วิจัยที่เป็นข้าราชการในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ร่วมอยู่ด้วย

สาขาวิชาที่ให้ทุน : ทุกสาขาวิชา เน้นการศึกษาเกี่ยวกับประเทศไทย

กำหนดการเปิดรับสมัคร : เดือนพฤศจิกายน
แบบเสนอโครงการวิจัย : หน่วยงานมีแบบ และคำแนะนำในการเขียน

สถานที่ติดต่อ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ตึกเอนกประสงค์ ชั้น 9 โทรศัพท์ 221-6111 ต่อ สถาบันไทยคดีศึกษา

1.3 หน่วยงาน : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ประเภทของหน่วยงาน : สมาคมทางวิชาการ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภทกำหนดหัวข้อเรื่อง

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล สถาบัน

สาขาวิชาที่ให้ทุน : ทุกสาขาวิชาทางสังคมศาสตร์

กำหนดการเปิดรับสมัคร : ติดต่ออย่างไม่เป็นทางการกับสมาคมสังคมศาสตร์ หรือดูประกาศของสมาคมเป็นครั้งคราว
แบบเสนอโครงการวิจัย : เขียนตามแบบ

สากลทั่วไป ทางสมาคมมิได้ระบุไว้ให้
สถานที่ติดต่อ : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย อาคารราชเทวีทาวเวอร์ ชั้น 17 ถนนพญาไท กรุงเทพฯ 10500 โทรศัพท์ 251-3131 ต่อ 46, 47, 251-5900, 251-7269

1.4 หน่วยงาน : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนา เศรษฐกิจแห่งชาติ

ประเภทของหน่วยงาน : ราชการ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภท
กำหนดหัวข้อเรื่อง

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล
สถาบัน

สาขาวิชาที่ให้ทุน : วัฒนธรรมของไทย

กำหนดการเปิดรับสมัคร : ไม่แน่นอน

แบบเสนอโครงการวิจัย : หน่วยงานมีแบบ
และคำแนะนำในการเขียนโครงการ

สถานที่ติดต่อ : สำนักงานคณะกรรมการ
วัฒนธรรมแห่งชาติ ถนนรัชดาภิเษก
โทรศัพท์ 248-5846

นอกจากหน่วยงานต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วผู้ขอ
ทุนวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์สามารถขอทุนได้
จากหน่วยงานที่ท่านสังกัดอยู่ โดยใช้งบประมาณ
แผ่นดินในแต่ละปี ซึ่งบรรณารักษ์จะต้องติดต่อ
ประสานงานกับผู้บริหารห้องสมุดเกี่ยวกับหัวข้อ
และความสำคัญของการวิจัย เมื่อได้ตกลงในหัวข้อ
วิจัยแล้ว หน่วยงานต้องยื่นของบประมาณการวิจัย
ประจำปี ซึ่งจะทำการล่วงหน้าก่อนปีงบประมาณ
หลายเดือน และนอกเหนือจากทุนของสำนักงาน
ที่สังกัดแล้ว ผู้วิจัยต้องกระตือรือร้นที่จะแสวงหา
ทุนวิจัยจากหน่วยงานอื่น ๆ ด้วยการดูประกาศ
ของหน่วยงาน และติดต่อเป็นการส่วนตัว

2. แหล่งทุนวิจัยต่างประเทศ

2.1 หน่วยงาน : Ford Foundation

ประเภทของหน่วยงาน : มูลนิธิ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภท
กำหนดหัวข้อเรื่อง

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล
สถาบัน ต้องมีสถาบันเป็นผู้รับรอง
หรือขอในนามสถาบัน

สาขาวิชาที่ให้ทุน : เน้นการพัฒนาชนบท

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศพัฒนา
ทางการศึกษา และข้อมูลพื้นฐานของ

ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กำหนดการเปิดรับสมัคร : ติดต่ออย่างไม่
เป็นทางการกับหน่วยงานโดยตรง

แบบเสนอโครงการวิจัย : เขียนตามแบบ
สากลนิยม

สถานที่ติดต่อ : มูลนิธิฟอร์ด 2498 ซอย
สมประสงค์ 3 เพชรบุรี โทรศัพท์
252-5186

2.2 หน่วยงาน : Asia Foundation

ประเภทของหน่วยงาน : มูลนิธิ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภท
กำหนดหัวข้อเรื่อง

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล
สถาบัน ต้องมีสถาบันเป็นผู้รับรอง
หรือขอในนามสถาบัน

สาขาวิชาที่ให้ทุน : เน้นการพัฒนาชนบท
การศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างประ-
เทศ และข้อมูลพื้นฐาน ของประเทศ

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

กำหนดการเปิดรับสมัคร : ติดต่ออย่างไม่
เป็นทางการกับหน่วยงาน โดยตรง

แบบเสนอโครงการวิจัย : เขียนตามแบบ
สากลนิยม

สถานที่ติดต่อ : มูลนิธิเอเชีย 1/7 ถนน
คอนแวนต์ โทรศัพท์ 237-7011

2.3 หน่วยงาน Japan Foundation

ประเภทของหน่วยงาน : มูลนิธิ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล
สถาบัน ต้องมีสถาบันเป็นผู้รับรอง

สาขาวิชาที่ให้ทุน : ทุกสาขาวิชาที่เน้นเรื่อง
ญี่ปุ่น

กำหนดการเปิดรับสมัคร : เดือนตุลาคม
 แบบเสนอโครงการวิจัย ทางมูลนิธิมีแบบ
 และคำแนะนำในการเขียนโครงการ
 สถานที่ติดต่อ: มูลนิธิญี่ปุ่น 219/16 อาคาร
 อโศกทาวเวอร์ สุขุมวิท โทรศัพท์ 251-
 2534

**2.4 หน่วยงาน : UNESCO (องค์การการศึกษา-
 ศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ)**
 ประเภทของหน่วยงาน : องค์การระหว่าง
 ประเทศ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภท
 กำหนดหัวข้อเรื่อง

ประเภทของผู้ขอทุน : สถาบัน
 สาขาวิชาที่ให้ทุน : การศึกษา สารนิเทศ
 กำหนดการเปิดรับสมัคร : ติดต่อกับหน่วย
 งานโดยตรงในนามของสถาบันพร้อม
 ยื่นประวัติส่วนตัวของผู้วิจัย

แบบเสนอโครงการวิจัย : เขียนตามแบบ
 สาขานิยม

สถานที่ติดต่อ : ยูเนสโก อาคารดาราดาร์
 920 ถนนสุขุมวิท โทรศัพท์ 391-0577,
 391-0686, 391-0703, 391-0815 ตู้
 ป.ณ. 1425 กรุงเทพฯ 10501

**2.5 หน่วยงาน : ESCAP : Social Develop-
 ment Division และ Population Division**

ประเภทของหน่วยงาน : องค์การระหว่าง
 ประเทศ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภท
 กำหนดหัวข้อเรื่อง

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล
 สถาบัน

สาขาวิชาที่ให้ทุน : สถิติศึกษา สารนิเทศ
 ข้อมูลพื้นฐาน

กำหนดการเปิดรับสมัคร : ติดต่อกับหน่วย
 งานโดยตรงเป็นการส่วนตัวพร้อมยื่น
 ประวัติอย่างละเอียดของผู้วิจัย

แบบเสนอโครงการวิจัย : ตามแบบสากล
 นิยม

สถานที่ติดต่อ : เอสแคป ชั้น 6 ห้อง 0601
 ถนนราชดำเนิน โทรศัพท์ 282-9660
 (Population Division) และ ห้อง
 0631 โทรศัพท์ 281-5653 (Social Divi-
 sion)

นอกจากหน่วยงานดังกล่าว ในเอสแคป แล้ว
 ยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ในเครือของสหประชาชาติ
 ซึ่งหาข้อมูลได้จากรายนามโทรศัพท์ขององค์การ

**2.6 หน่วยงาน : ASEAN Committee on
 Culture and Information (คณะกรรมการ-
 การวัฒนธรรมและสนเทศอาเซียน)**

ประเภทของหน่วยงาน : องค์การระหว่าง
 ประเทศ

ประเภทของทุน : ประเภททั่วไป ประเภท
 กำหนดหัวข้อเรื่องที่ทำระหว่างประเทศ

ประเภทของผู้ขอทุน : บุคคล กลุ่มบุคคล
 สถาบัน ซึ่งขอในนามของสถาบัน และ
 ขอในนามของประเทศไทย

สาขาวิชาที่ให้ทุน : ทางด้านวัฒนธรรม
 และสนเทศของประเทศในกลุ่มอาเซียน

กำหนดการเปิดรับสมัคร : ไม่แน่นอน ประ-
 กาศทุนผ่านทบวงมหาวิทยาลัย

แบบเสนอโครงการวิจัย : ตามแบบสากล
 นิยม

สถานที่ติดต่อ : สำนักงานคณะกรรมการ
 วัฒนธรรมแห่งชาติ ถนนรัชดาภิเษก
 โดยผ่านคณะกรรมการเฉพาะกิจ
 ด้านวรรณกรรม และอาเซียนศึกษา
 โทรศัพท์ 214-1334

ภาคผนวก

แบบ วช. 1 ก

แบบเสนอโครงการวิจัย

เพื่อขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

จัดทำโครงการวิจัยตามหัวข้อรายละเอียดดังต่อไปนี้

- ข้อ 1. ชื่อโครงการ (ภาษาไทย).....
(ภาษาอังกฤษ).....
- ข้อ 2. ขอรับทุนอุดหนุนการวิจัยประเภท.....
ประจำปี.....
- ข้อ 3. ทำการวิจัยในกลุ่มวิชาการ..... สาขาวิชาการ.....
- ข้อ 4. ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัยและคณะวิจัย
ชื่อ (นาย นาง นางสาว)..... นามสกุล.....
คุณวุฒิ.....
อาชีพ..... ตำแหน่ง.....
หน่วยงานที่สังกัดและรหัสไปรษณีย์.....
หมายเลขโทรศัพท์.....
ประสบการณ์ในงานวิจัย.....
ผลงานวิจัยที่ได้รับการพิมพ์เผยแพร่.....
งานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน.....
- ข้อ 5. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่เสนอขอรับทุนอุดหนุนการวิจัย
1. ความสำคัญและที่มาของหัวข้อการวิจัย.....
 2. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....
 3. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย.....
 4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและเอกสารอ้างอิง.....
 5. ระเบียบวิธีวิจัย.....

6. ขอบเขตของการวิจัย.....
7. ระยะเวลาทำการวิจัย..... ปี ตั้งแต่เดือน ปี..... ถึงเดือน ปี.....
8. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการ (ระบุระยะเวลาและการทำงานแต่ละขั้นตอนโดยละเอียด
ในกรณีที่เป็นโครงการร่วมกันระหว่างหน่วยงานให้ระบุงการแบ่งส่วนงานและผู้รับผิดชอบด้วย)
9. สถานที่ที่จะทำการวิจัย ทดลอง หรือเก็บข้อมูล.....
10. รายละเอียดงบประมาณค่าใช้จ่ายตลอดโครงการ แยกประเภทตามหมวดเงินงบประมาณในแต่ละปี.....
- ข้อ 6. คำชี้แจงเพิ่มเติม (ถ้ามี).....
- ข้อ 7. คำรับรองว่าจะปฏิบัติตามระเบียบฯ และข้อกำหนดฯ ในการขอรับทุนอุดหนุนการวิจัย (ระบุประเภท
ทุน) พร้อมทั้งลายมือชื่อผู้เสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนฯ และวันเดือน ปี ที่เสนอขอ
- ข้อ 8. ในกรณีที่เป็โครงการวิจัยต่อเนื่องซึ่งขอต่อทุนฯ ให้แนบรายงานสรุปผลการดำเนินงานวิจัยตั้งแต่
เริ่มโครงการจนถึงขณะที่ขอต่อทุนฯ ไปด้วย

คำชี้แจงประกอบแบบ วช. 1 ก

นักวิจัยควรเขียนรายละเอียดโครงการวิจัยให้ชัดเจนและครบถ้วน ตามแบบและคำชี้แจง

ข้อ 1. ระบุชื่อโครงการวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ข้อ 2. ระบุชื่อประเภททุนและปีงบประมาณที่ขอรับทุน (ทั้งนี้ขอให้ศึกษาและทำความเข้าใจรายละเอียดการให้ทุนด้วย)

ข้อ 3. ระบุชื่อกลุ่มวิชาการและสาขาวิชาการที่ทำการวิจัยว่าอยู่ในกลุ่มวิชาการและสาขาวิชาการใด ดังต่อไปนี้

(1) สาขาปรัชญา ได้แก่ กลุ่มวิชา ปรัชญา ประวัติศาสตร์ โบราณคดี การศึกษาวรรณารักษศาสตร์วรรณคดี ศิลปกรรม (เช่น หัตถศิลป์ เนรมิตศิลป์ ดุริยางคศิลป์ วรรณศิลป์) ภาษาศาสตร์ จิตวิทยา ฯลฯ

(2) สาขานิติศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มวิชา กฎหมาย ฯลฯ

(3) สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มวิชารัฐศาสตร์ การบริหาร ฯลฯ

(4) สาขาเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ กลุ่มวิชา เศรษฐศาสตร์ พาณิชย การบัญชี ฯลฯ

(5) สาขาสังคมวิทยา ได้แก่ กลุ่มวิชา สังคมวิทยา ประชากรศาสตร์ มนุษยวิทยา จิตวิทยาสังคม พัฒนาชุมชน สื่อสารมวลชน สังคมสงเคราะห์ ฯลฯ

ข้อ 4. ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับหัวหน้าโครงการและคณะผู้วิจัยได้แก่ ชื่อและนามสกุล (ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ)

คุณวุฒิ อาชีพ ตำแหน่งหน่วยงานที่สังกัดพร้อม หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่ถาวรพร้อมหมายเลขโทรศัพท์ซึ่งสามารถติดต่อได้สะดวก ประสบการณ์ในงานวิจัย งานวิจัยที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารหรือสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และงานวิจัยที่กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

ข้อ 5. ระบุรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัยที่เสนอขอรับทุน

(1) แสดงแนวความคิดพื้นฐานหรือปัญหาและอุปสรรคทางวิชาการที่มีความสำคัญหรือมีความจำเป็นที่ต้องทำการวิจัยเรื่องนี้

(2) แสดงวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายโครงการวิจัยให้ชัดเจนเรียงตามลำดับความสำคัญเป็นข้อ ๆ แต่ละข้ออธิบายว่าทำไม เลือกวัตถุประสงค์นั้นมีความสำคัญหรือน่าสนใจอย่างไร

(3) แสดงความคาดหวังของประโยชน์ที่จะได้รับจากโครงการวิจัยนี้ว่าจะมีผลต่อการพัฒนาประเทศเรื่องใดโครงการหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้นำผลการวิจัยนี้ไปใช้ประโยชน์

(4) กล่าวถึงความเกี่ยวเนื่องและความสัมพันธ์ของโครงการนี้กับโครงการวิจัยอื่น ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศว่า เคยมีใครทำการวิจัยมาแล้ว ทำที่ไหน เมื่อไร ก้าวหน้าไปแค่ไหน ฯลฯ เอกสารอ้างอิง

(5) ระบุวิธีวิจัยที่จะใช้

ก. ขั้นตอนและวิธีการเก็บ

ข้อมูล อธิบายอย่างชัดเจน
ว่าเก็บข้อมูลโดยวิธีใด
อย่างไร และทำไมจึงเลือก
ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล
ดังกล่าว

ข. จำนวนหรือขนาดของตัวอย่าง
ที่ใช้ศึกษาให้ชัดเจน

ค. ขั้นตอนและวิธีการวิเคราะห์
ข้อมูล วิเคราะห์และตีความ
ข้อมูลอย่างละเอียด

(6) ระบุขอบเขตของการวิจัยว่าครอบคลุม
ถึงอะไรบ้าง

(7) ระบุระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ตั้งแต่
เริ่มต้นจนกระทั่งสิ้นสุดโครงการ

(8) ระบุขั้นตอนและระยะเวลาของแผน
การดำเนินงานวิจัยโดยละเอียดรวมถึง
ทั้งแผนภูมิแสดงระยะเวลาในการ
ดำเนินงานภายในรอบปีงบประมาณ
ที่ขอรับทุน และสำหรับโครงการที่
มีกำหนดระยะเวลาเกินกว่า 1 ปี ขึ้น
ไป ให้แจ้งแผนการดำเนินงานใน
แต่ละปีต่อไป โดยสังเขปด้วย

(9) ระบุสถานที่ที่จะใช้เป็นที่ทำการวิจัย
ให้ชัดเจนโดยระบุสถานที่ทำการ
ทดลองหรือเก็บข้อมูลว่าอยู่ที่ใด

พร้อมทั้งแสดงเหตุผลประกอบด้วย
ว่าเหตุใดจึงเลือกสถานที่ดังกล่าว

(10) ระบุประเภทและจำนวนของอุปกรณ์
ที่จำเป็นต้องใช้ และที่มีอยู่แล้ว
สำหรับการดำเนินงานโครงการวิจัย
เรื่องนี้

(11) ระบุรายละเอียดงบประมาณค่าใช้จ่าย
ในการวิจัยตลอดโครงการแยก
ประเภทตามหมวดเงินงบประมาณ
ในแต่ละปี การจัดทำรายละเอียด
งบประมาณที่จำเป็นต้องใช้จ่าย
ต้องระบุลักษณะงานจำนวนหน่วย
(คน, วัน, เริ่ม ฯลฯ) อัตราต่อหน่วย
ตามหมวดต่าง ๆ ที่มูลนิธิญี่ปุ่นได้
กำหนดไว้

ข้อ 6. ระบุรายละเอียดอื่น ๆ ที่จะช่วยให้การ
พิจารณาจัดสรรทุนอุดหนุนการวิจัย
เป็นไปได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น (ถ้ามี)

ข้อ 7. ลงลายมือชื่อ หัวหน้าโครงการและผู้ร่วม
วิจัย และวันเดือนปีที่เสนอขอ

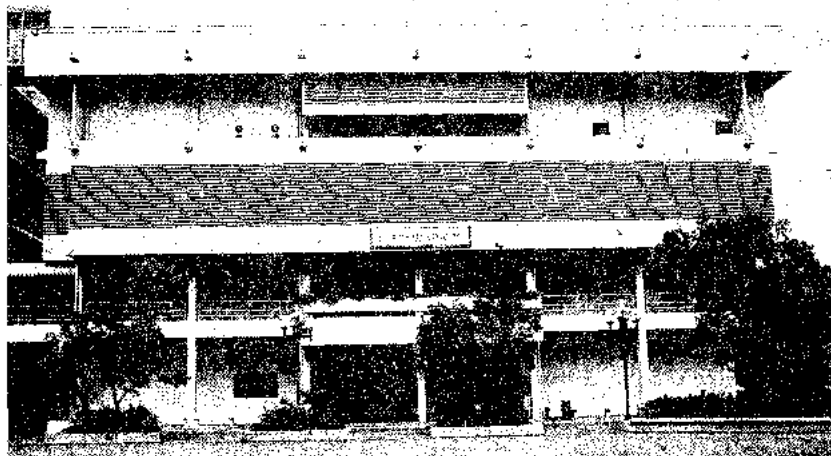
ข้อ 8. สำหรับโครงการวิจัย ที่เป็นโครงการ
ต่อเนื่อง ต้องแนบสรุปผลการดำเนิน
งานวิจัยตั้งแต่เริ่มโครงการจนถึงขณะนี้
ขอต่อทวนฯ ไปด้วย

แนวโน้มการทำวิจัยของบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา

ชุติมา สัจจานันท์

ในปัจจุบัน การวิจัยได้ทวีความสำคัญเพิ่มขึ้น เพราะการวิจัยเป็นมิติหนึ่งที่แสดงความเป็นศาสตร์ และวิชาชีพชั้นสูง ในวงการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ก็เช่นกัน ได้มีความตื่นตัวในเรื่อง

การทำวิจัยอย่างกว้างขวาง และไม่จำกัดเฉพาะในสถาบันที่ผลิตบรรณารักษ์เท่านั้น แต่รวมถึงสถาบันห้องสมุด โดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาด้วย

สำนักบรรณสาร
สนเทศ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมาธิราช

ถาบันวิทยบริการ
พาดงกรณ์มหาวิทยาลัย

*ชุติมา สัจจานันท์ อ.บ., พ.ม., อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) Dip. PGCSIS, M.L.S. (Information Science) รองศาสตราจารย์และประธานกรรมการประจำสาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

ภูมิหลัง

ความสำคัญของการวิจัยต่อวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย จะเห็นได้จากการบรรจุวิชาเกี่ยวกับการวิจัยไว้ในหลักสูตรทั้งในระดับปริญญาตรีและระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับบัณฑิตศึกษา ซึ่งงานวิจัยมีความเข้มข้นลึกซึ้งยิ่งขึ้น กล่าวคือ นอกจากจะศึกษาภาคทฤษฎีแล้วยังกำหนดการเขียนวิทยานิพนธ์เป็นภาคปฏิบัติด้วย เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้และประสบการณ์การทำวิจัยอย่างแท้จริง

สถาบันต่าง ๆ ในประเทศได้จัดประชุมสัมมนาเกี่ยวกับการวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ได้แก่

การสัมมนาระหว่างผู้วิจัยและผู้ใช้ผลงานวิจัย เรื่อง “ปัญหาในการนำผลงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ไปใช้” จัดโดย โครงการเผยแพร่ผลการวิจัยฝ่ายวิจัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2527

การสัมมนา “แนวโน้มการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์” จัดโดยภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ร่วมกับ สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม วันที่ 14-15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529

การประชุมเรื่อง “แนวโน้มและทิศทางการวิจัยเพื่อพัฒนาห้องสมุด” จัดโดยชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ณ สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร วันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2532

การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “เทคนิคการวิจัย” และการประชุมวิชาการเรื่อง “ผลงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์” จัดโดยชมรมบรรณารักษ์ สถาบันอุดมศึกษา สมาคมห้อง-

สมุดแห่งประเทศไทยฯ และศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี ณ สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี วันที่ 6-8 พฤศจิกายน 2533 และ 9 พฤศจิกายน 2533 ตามลำดับ

นอกจากนี้สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ในโครงสร้างการบริหารงานของสมาคมยังมี “แผนกวิจัย” เป็นแผนกหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นการตระหนักถึงความสำคัญของงานวิจัยต่อวิชาชีพของบรรณารักษ์ด้วย

ทำไมบรรณารักษ์ต้องทำงานวิจัย

การผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา ในระยะเริ่มแรกมีน้อย ยุติ พิทักษ์ (2519:226) ศึกษาพบว่า มีบรรณารักษ์เพียงร้อยละ 26.67 เท่านั้นที่มีผลงานเรียบเรียงและงานวิจัย ต่อมาในปี พ.ศ. 2528 ชวนพิศ พรรัมย์ (2528:141) ได้ศึกษาการผลิตผลงานทางวิชาการ ในระหว่างปี พ.ศ. 2523-2527 พบว่ามีบรรณารักษ์ร้อยละ 45.57 ที่ผลิตผลงานทางวิชาการ แต่เป็นผู้ทำงานวิจัยเพียงร้อยละ 4.91 พ.ศ. 2533 นิธยา ศรีสอน (2533:180) สสำรวจ การผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู พบว่ามี การผลิตงานวิจัยเพียง 20 เรื่อง คิดเป็นร้อยละ 4.85 ของผลงานทางวิชาการที่ผลิตทั้งหมด

จากตัวเลขที่เพิ่มขึ้น ซึ่งแสดงถึงการเพิ่มเชิงปริมาณของบรรณารักษ์ที่ผลิตผลงานทางวิชาการ ซึ่งมีงานวิจัยรวมอยู่ด้วยนั้น เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงความสนใจของบรรณารักษ์ ต่อกิจกรรมทางวิชาการ และการตระหนักถึงหน้าที่ความรับผิดชอบ และบทบาทของตนเองด้วย

ความจำเป็นที่บรรณารักษ์ต้องทำงานวิจัย ซึ่งรวมถึงการผลิตผลงานทางวิชาการรูปแบบอื่นด้วย พอสรุปเหตุผลสำคัญได้ดังนี้

1. เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ทางด้านวิชาการและการทำวิจัย

2. เพื่อนำมาประยุกต์ในเชิงปฏิบัติ เช่น การแก้ไขปัญหา ปรับปรุงงาน วางแผนงานให้มีประสิทธิภาพ

3. เพื่อส่งเสริมความก้าวหน้าทางวิชาการ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

4. เพื่อแสดงให้เห็นบุคคลทั่วไปยอมรับว่าวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาการไม่ใช่งานธุรการดังที่มีผู้เข้าใจผิด

5. เพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน โดยเฉพาะการเลื่อนระดับตำแหน่งให้สูงขึ้น และการปรับสถานภาพของบรรณารักษ์

สถานะงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของไทย

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2530 : 45-61) รายงานว่างานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของไทย ปรากฏในลักษณะวิทยานิพนธ์ของนิสิต นักศึกษามหาวิทยาลัยเป็นส่วนใหญ่ และได้ทำการวิเคราะห์วิทยานิพนธ์ที่เรียบเรียงโดยนิสิต นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ปีการศึกษา 2508-2528) และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ปีการศึกษา 2512-2528) *

อนึ่ง ในเอกสารแนบแนบให้มการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ ที่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม เมื่อ 14-15 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2529 ได้แสดงให้เห็นภาพของงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในอดีตไว้ดังนี้

1. ผลงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ที่ตีพิมพ์เผยแพร่มีจำนวนน้อย โดยเฉพาะผลงานที่เป็นแบบแผน

2. ปัญหาที่เกี่ยวกับศึกษา ขาดความสำคัญใน

วงกว้าง เน้นการปฏิบัติงานมากเกินไป ไม่จริงจังจนไม่จำกัดขอบเขต ตลอดจนขาดความสมบูรณ์

3. ผลงานยังขาดสมมุติฐานและความสามารถในการนำไปอธิบายในวงกว้าง

4. มักประกอบด้วยรายงานหรือข้อบรรยายสถานการณ์ ตลอดจนแสดงข้อคิดเห็นของผู้เขียนโดยขาดหลักฐานสนับสนุน

5. ข้อมูลเบื้องต้น และที่มีการวิเคราะห์เชิงสถิติแล้ว มักจะเชื่อถือไม่ค่อยได้และไม่อาจนำมาเปรียบเทียบกันได้ เพราะขาดโครงสร้างทางด้านทฤษฎี

จากสถานะงานวิจัยดังกล่าวในอดีต ปัญหาความซ้ำซ้อน “เลียนแบบ” งานวิจัยที่ทำมาก่อนทั้งในด้านวิธีการ เนื้อหา เพียงแต่เปลี่ยนกลุ่มตัวอย่าง ประชากร เช่น ศึกษาการใช้บริการห้องสมุดของกลุ่มอาจารย์ กลุ่มนักศึกษา หรือใช้กลุ่มเดียวกัน เช่น กลุ่มอาจารย์ แต่เปลี่ยนสถาบัน ทำให้งานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในอดีตยังไม่เป็นที่ยอมรับในวงกว้างมากนัก

การพัฒนางานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

การวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย แม้จะมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น แต่การเพิ่มในเชิงปริมาณจำนวนงานวิจัยแต่ประการเดียว ย่อมไม่สามารถทำให้วิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาการขึ้นแนวนหน้าได้ถ้าปราศจาก “คุณค่าทางวิชาการ” และ “ความใหม่” ดังนั้นจึงต้องอาศัยความร่วมมืออย่างจริงจังจากสถาบันบรรณารักษศาสตร์ และผู้อยู่ในวงการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เพื่อพัฒนางานวิจัยในสาขาวิชานี้ให้ได้มาตรฐาน และสามารถนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง

1. การประชาสัมพันธ์งานวิจัย

การพัฒนางานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ จะต้องเน้นที่จุดสำคัญคือ การประชาสัมพันธ์งานวิจัย ปัจจุบันการประชาสัมพันธ์งานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของไทยยังมีน้อย และนับว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญและจำเป็นต้องเร่งแก้ไขโดยด่วน เพราะ “จุดอ่อน” ดังกล่าวได้ก่อให้เกิดผลเสียอย่างใหญ่หลวง เช่น ความซ้ำซ้อนของหัวข้องานวิจัย การไม่ได้ใช้ประโยชน์จากผลการวิจัยทำให้งานวิจัยนั้นสูญเปล่า เป็นต้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีการประชาสัมพันธ์ทั้งหัวข้องานวิจัย ตั้งแต่เริ่มดำเนินการ และ ผลการวิจัยของงานวิจัยที่เสร็จสิ้นแล้ว โดยมีวิธีการต่าง ๆ ที่ขอเสนอแนะดังนี้

1.1 จัดพิมพ์เผยแพร่หัวข้องานวิจัย และสาระสังเขปผลงานวิจัย ที่ดำเนินการโดยบุคลากรในสังกัดในวารสารของสถาบันนั้น เนื่องจากปัจจุบันภาควิชาบรรณารักษศาสตร์และห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งจัดทำวารสาร หรือข่าวสาร สิ่งพิมพ์ ในนามสถาบันออกเผยแพร่เป็นจำนวนไม่น้อย เช่น “วารสารบรรณารักษศาสตร์” ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “วารสารวิทยบริการ” ของสถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย “โคมกัณห์” ของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ “วารสารบรรณศาสตร์” ของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร “ข่าวสารสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต” ของสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต เป็นต้น ทั้งนี้โดยควรจัดเป็นคอลัมน์ประจำในสิ่งพิมพ์นั้น

1.2 จัดพิมพ์เผยแพร่หัวข้องานวิจัย สาระสังเขปงานวิจัย ใน “วารสารห้องสมุด” ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ โดยจัดเป็นคอลัมน์ประจำ ซึ่งจะทำให้การประชาสัมพันธ์เป็นไปอย่างกว้างขวาง

มากกว่า เพราะเป็นที่ทราบดีว่าวารสารสิ่งพิมพ์ของสถาบันต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อ 1 มักจัดพิมพ์เผยแพร่จำนวนน้อย ในวงจำกัดและสถาบันต่าง ๆ หลายแห่งก็ได้จัดทำวารสารสิ่งพิมพ์ของตน “วารสารห้องสมุด” ซึ่งถือได้ว่าเป็นวารสารวิชาการทางบรรณารักษศาสตร์ที่เก่าแก่ที่สุด มีวัตถุประสงค์ประการหนึ่งคือ “เผยแพร่ผลการทดลอง การค้นคว้า และการวิจัยของสถาบันที่เกี่ยวข้อง” จึงควรทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างสมบูรณ์ และตามวัตถุประสงค์

1.3 จัดทำวารสารวิจัย ข่าวสารการวิจัย ในลักษณะงานวิจัยก้าวหน้า (research-in-progress) ทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์โดยเฉพาะ โดยองค์การกลางการวิจัย คือ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ โดยแผนกวิจัยเป็นผู้จัดทำ

การที่สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ จัดตั้งแผนกวิจัยขึ้นแสดงให้เห็นว่าตระหนักถึงความสำคัญของการวิจัย แต่คงเป็นที่ยอมรับกันว่าแผนกวิจัยยังมิได้มีกิจกรรมและบทบาทที่เด่นชัดในการพัฒนาและส่งเสริมงานวิจัยในสาขาวิชานี้ เพื่อปฏิบัติภารกิจให้สมบูรณ์ แผนกวิจัยควรจะทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์งานวิจัย เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับงานวิจัยในสาขาวิชาจากทั่วประเทศอย่างสมบูรณ์และทันสมัย หรือถ้ามีความจำกัดในด้านความพร้อมต่าง ๆ ควรประสานงานกับสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัย หรือห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งให้ทำหน้าที่เป็นศูนย์ข้อมูลงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์

1.4 สรุปผลการวิจัยเสนอไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เนื่องจากมักมีผู้คนพูดถึงเสมอว่า งานวิจัยมักอยู่แต่บนหิ้งหนังสือ ทำขึ้นเพื่อความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่ของผู้วิจัย ซึ่งงานวิจัยเรื่องใดที่อยู่ในสภาพดังกล่าวนี้นับว่าเป็นความ

ล้มเหลวอย่างน่าเสียดาย การเสนอรายงานหรือสรุปผลการวิจัยไปยังผู้เกี่ยวข้องนับว่ามีประโยชน์อย่างยิ่ง โดยเฉพาะต่อบุคคลที่เข้าใจและเห็นคุณค่าของงานวิจัย หรือถ้าจะเผยแพร่ในวงกว้างนอกเหนือจากวารสารทางบรรณารักษศาสตร์ นักวิจัยอาจนำข้อมูลจากงานวิจัยมาเรียบเรียงเป็นบทความพิมพ์เผยแพร่ในวารสารของหน่วยงาน หรือวงการวิชาชีพนั้น ๆ เช่น งานวิจัยเกี่ยวกับห้องสมุดประชาชนเสนอใน "วารสารการศึกษานอกโรงเรียน" งานเกี่ยวกับวรรณกรรม นักประพันธ์ เสนอในวารสารทางด้านอักษรศาสตร์ เช่น "วารสารภาษาและหนังสือ" "วารสารอักษรศาสตร์" เป็นต้น ขณะเดียวกันวารสารวิชาการในสาขาวิชาต่าง ๆ ควรมีคอลัมน์ประจำเผยแพร่ผลงานวิจัยในสาขาวิชานั้น ๆ ด้วย

1.5 จัดประชุมสัมมนาทางวิชาการเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับงานวิจัย และเสนอผลการวิจัยดังเช่นที่จัดมีขึ้น โดย ขมรมบรรณารักษ์สถาบันอุดมศึกษา และควรเป็นกิจกรรมสืบเนื่อง นอกจากนี้ใน การประชุมสามัญประจำปีของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ ควรจัดช่วงเวลาสำหรับการนำเสนองานวิจัยขึ้นสำคัญ ๆ ด้วย หรือจัดหัวข้อการประชุมสัมมนาที่เกี่ยวกับการวิจัยเป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม

2. ความร่วมมือในการวิจัย

ดังได้กล่าวแล้วว่าการพัฒนางานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์จะได้ผลดียิ่งขึ้น ถ้ามีความร่วมมืออย่างจริงจังของสถาบันหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ เพื่อให้เกิดสภาพการณ์ที่เข้มแข็งมั่นคง ประหยัด และได้ประโยชน์คุ้มค่าขณะนี้ในวงการบรรณารักษศาสตร์ได้มีความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ในหลาย ๆ ด้าน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าด้านการวิจัยยังมิได้รับความสนใจจากสถาบันหรือผู้เกี่ยวข้อง

ความร่วมมือเพื่อพัฒนางานวิจัยอาจทำได้ทั้งในลักษณะความร่วมมือระหว่างบุคคลและความร่วมมือระหว่างสถาบัน

ความร่วมมือระหว่างบุคคล เช่น ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการวิจัยช่วยเป็นที่ปรึกษาให้นักวิจัยหน้าใหม่ สร้างนักวิจัยหน้าใหม่โดยให้เป็นผู้ช่วยวิจัยหรือร่วมทำวิจัย ตลอดจนการใช้นักวิจัยในท้องถิ่น เป็นต้น

ความร่วมมือระหว่างสถาบัน เช่น การจัดประชุมสัมมนา อบรมทางด้านการวิจัย การทำวิจัยร่วมกันระหว่างสถาบัน การเอื้ออำนวยความสะดวกแก่นักวิจัยต่างสถาบัน การแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลทางด้านการวิจัย เป็นต้น

3. การส่งเสริมและสนับสนุนจากผู้บริหาร

ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา นอกจากจะมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นผู้สื่อสาร และเผยแพร่สารนิเทศไปสู่ผู้ใช้แล้ว ในปัจจุบันยังมีบทบาทในฐานะเป็นผู้ก่อกำเนิดสารนิเทศด้วย

ผู้บริหารห้องสมุดโดยเฉพาะห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรตระหนักถึงบทบาท และหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศทางวิชาการขึ้น กระตุ้นและเร่งเร้าให้บรรณารักษ์สนใจที่จะทำวิจัย และ "กล้า" ที่จะทำวิจัย แทนที่จะเป็นเพียงผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของงานวิจัยของผู้อื่นแต่ประการเดียว และเป็นที่น่ายินดีที่ปัจจุบันผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งได้ให้ความสำคัญในเรื่องนี้ และมีบทบาทในด้านการวิจัยเพิ่มมากขึ้น การส่งเสริมสนับสนุนการวิจัยสามารถทำได้หลายแนวทาง อาทิเช่น

- การจัดหาแหล่งเงินทุนเพื่อสนับสนุนการวิจัย เช่น สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยรามคำแหงได้รับจัดสรรเงินจากมหาวิทยาลัยเพื่อการทำวิจัย และโครงการวิจัยของข้าราชการในสำนัก หรือถ้าไม่มีแหล่งเงินทุนในสถาบัน ควรเสาะหาแหล่งเงิน

ทุนวิจัยภายนอก และประชาสัมพันธ์ให้บุคลากรทราบ

- จัดประชุมสัมมนาเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องการวิจัย เสนอผลงานวิจัย อาจจัดเป็นการภายใน อาจเชิญวิทยากรจากภายในมหาวิทยาลัยของตน สำหรับบุคลากรของหน่วยงาน หรือจัดบริการสำหรับผู้อยู่ในวงการวิชาชีพเดียวกันจากภายนอกด้วย

- สนับสนุนให้บรรณารักษ์ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการวิจัยต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย หรือสถาบันอื่น ๆ เพื่อได้รับความรู้ และประสบการณ์ อันจะนำมาประยุกต์ใช้กับวิชาชีพของตน

- เป็นตัวอย่างแก่ผู้ได้บังคับบัญชา โดยเป็น "นักวิจัย" เข้าร่วมโครงการวิจัยต่าง ๆ หรือเป็นหัวหน้าคณะวิจัยในโครงการวิจัยของห้องสมุดบางโครงการด้วย นอกจากนี้ควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญในการให้ข้อมูลแก่นักวิจัย เช่น ภาสดอบแบบสอบถาม ให้สัมภาษณ์ เป็นต้น

- งานวิจัยควรเป็นสิ่งขึ้นนำห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ผู้บริหารห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาควรใช้งานวิจัยเพื่อช่วยแก้ไขปัญหา ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงควรมีโครงการวิจัยของสถาบันหรือควรส่งเสริมให้ข้าราชการในหน่วยงานต่าง ๆ ทำวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับนักวิจัยหน้าใหม่

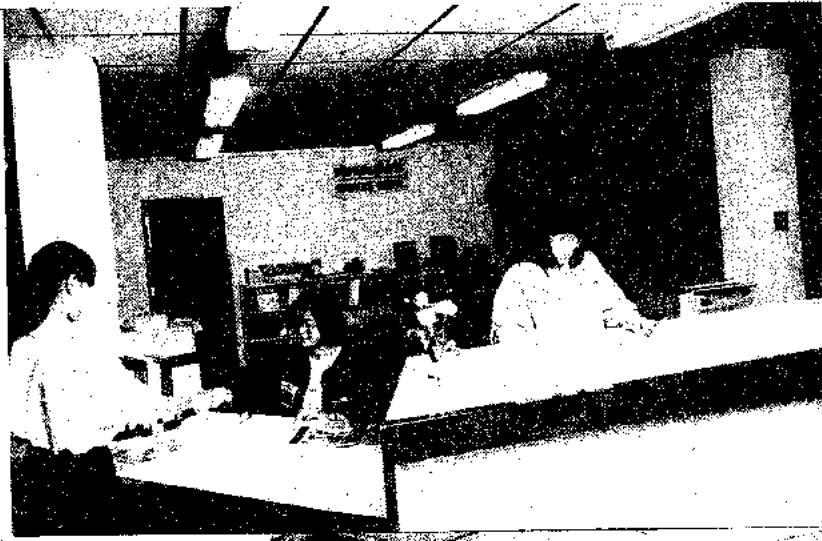
นักวิจัยหน้าใหม่มักจะมีปัญหาในการเริ่มต้นทำงานวิจัย การขาดประสบการณ์ทำให้ขาดความเชื่อมั่นในตนเองแม้บางคนจะผ่านการเขียนวิทยานิพนธ์มาแล้ว แต่อาจเป็นประสบการณ์อันขมขื่นหรือลำบากยากเข็ญ แม้วิทยานิพนธ์จะถือเป็นเพียง

"แบบฝึกหัด" และเป็นจุดเริ่มต้นสู่เส้นทางของความเป็นนักวิจัย แต่การผูกพัน และเป็นข้อกำหนดกำหนดของหลักสูตร ทำให้ความสุขและความเต็มใจที่จะทำวิจัยลดน้อยลง ข้อเสนอแนะบางประการต่อไปนี้จะเป็แนวทางสร้างความเชื่อมั่นและความสำเร็จในการทำวิจัยสำหรับนักวิจัยได้

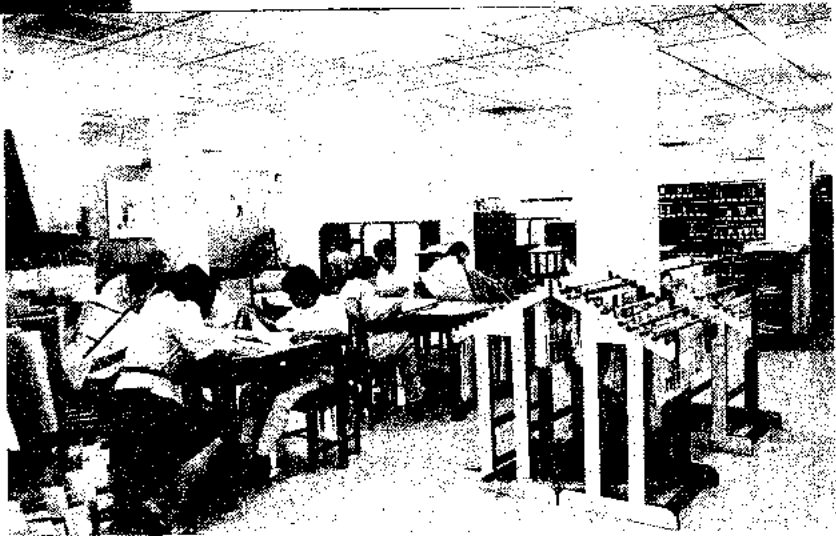
1. มีเป้าหมาย ในการทำวิจัย คือ สามารถกำหนดได้ว่าทำวิจัย ทำไป เพื่ออะไร ผลที่ได้รับจะนำไปใช้ ประโยชน์อะไร

เนื่องจากการลงทุนเพื่อทำวิจัยต้องใช้ทั้งเงิน ความรู้ ความสามารถ และแรงงาน การทำวิจัยจึงต้องมีเป้าหมายที่แน่นอน ชัดเจน และได้ผลที่คุ้มค่า โดยควรศึกษานโยบายหรือความต้องการของหน่วยงาน วิชาชีพ และประเทศชาติประกอบ ในส่วนสภานวิจัยแห่งชาติ ได้กำหนดลักษณะงานวิจัยที่ประเทศชาติต้องการไว้ 3 ประการคือ (1) งานวิจัยที่เป็นการเริ่มต้น ยังไม่มีใครทำมาก่อน (2) วิจัยแล้วมีนวัตกรรมใหม่เกิดขึ้น และ (3) ผลการวิจัยนั้นนำไปใช้พัฒนาประเทศชาติได้

2. จากเป้าหมายที่กำหนด นำไปสู่การกำหนดหัวข้องานวิจัย หัวข้องานวิจัยไม่จำเป็นต้องเป็นหัวข้อที่กว้างขวาง หรือเป็นโครงการใหญ่ ส่วนที่มาของหัวข้องานวิจัยได้จาก (1) การปฏิบัติงานประจำวันของบรรณารักษ์ จากปัญหา และคำถามที่พบในการปฏิบัติงาน (2) ความต้องการของหน่วยงาน สถาบัน สังคม และประเทศชาติ (3) ข้อเสนอแนะในงานวิจัย/ วิทยานิพนธ์ที่มีผู้ศึกษาวิจัยไว้ ชี้นำไว้สำหรับการวิจัยต่อไป (4) เรื่องที่ได้มีการศึกษาวิจัยไว้แล้วเป็นเวลานาน

การปฏิบัติงาน ประจำวัน ของบรรณารักษ์

3. ทำงานเป็นกลุ่ม นักวิจัยหน้าใหม่ควรเริ่มต้นด้วยการเป็นผู้ช่วยวิจัยเพื่อหาความรู้และประสบการณ์ การทำงานเป็นกลุ่มอาจทำได้หลายลักษณะ คือ (1) กลุ่มบุคคลในวิชาชีพเดียวกัน สถาบันเดียวกัน (2) กลุ่มบุคคลวิชาชีพเดียวกัน ต่างสถาบันกัน แต่มีความสนใจเฉพาะด้านเหมือนกัน เช่น กลุ่มโสตทัศนศึกษาของห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา (3) กลุ่มบุคคลในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง เช่น บรรณารักษศาสตร์ กับนิเทศศาสตร์ เป็นต้น (4) กลุ่มบุคคลในสาขา

วิชาอื่น ๆ เพื่อหาประสบการณ์ โดยบรรณารักษ์จะช่วยได้มากในส่วนการวิจัยจากเอกสาร นอกจากนี้การมีที่ปรึกษาในการทำวิจัยก็เป็นส่วนหนึ่งซึ่งช่วยวิจัยหน้าใหม่ให้มีความมั่นใจ และได้รับประสบการณ์ที่ถูกต้อง

4. อ่านงานวิจัย เพื่อศึกษาลักษณะ วิธีการเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยรู้จักประเมินค่างานวิจัย ทดสอบความเที่ยงตรงของผลการวิจัย และนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

5. **ลงมือทำวิจัย** มีคำกล่าวว่า “ถ้าไม่ลองก็ไม่รู้ ถ้าไม่ดูก็ไม่เห็น” เมื่อคิดจะทำวิจัยต้องวางแผนทำวิจัย และลงมือทำวิจัย ปัญหาหรืออาจจะเรียกได้ว่าเป็นข้ออ้างอันดับแรกของนักวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์โดยเฉพาะบรรณารักษ์ คือ ไม่มีเวลา ทำให้เกิดช่องว่างหรือ ปิดโอกาสที่จะสร้างผลงานทางวิชาการ ซึ่งเท่ากับเป็นการปิดโอกาสที่จะพัฒนาวิชาชีพของตนไปอย่างน่าเสียดาย คงจะไม่มีข้อแนะนำอะไรในเรื่องนี้ดีไปกว่าให้ตระหนักถึงความสำคัญ และความจำเป็นของงานวิจัยด้วยตนเอง และเมื่อนั้นก็จะสามารถเจียดเวลาส่วนหนึ่งของชีวิตวางแผนการปฏิบัติงานได้ โดยไม่กระทบต่อเวลาของการปฏิบัติงาน หรือการรอคอยเพื่อจะให้ได้รับสิทธิที่จะลาเพื่อทำผลงานวิชาการ

6. **มีความสนใจ ความสุขที่จะทำวิจัย** แรงจูงใจที่จะทำวิจัยควรเกิดจากความต้องการที่จะทำงานวิจัย ด้วยความสนใจ อันจะนำมาซึ่งความสุขในการทำวิจัย การทำวิจัยที่เกิดขึ้นในสภาวะถูกกำหนดหรือถูกบังคับโดยเงื่อนไขบางประการ เช่น วิทยานิพนธ์เป็นข้อกำหนดส่วนหนึ่งของการศึกษาระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอก หรือ ทำวิจัยเพื่อเลื่อนตำแหน่ง โดยไม่มีความปรารถนา หรือเหตุผลทางวิชาการ จะทำให้เกิดประสบการณ์ที่ไม่ดีต่อตนเอง และอาจกระทบถึงคุณภาพ และผลการวิจัยได้ด้วย แต่อย่างไรก็ตามความสนใจหรือความสุขที่จะทำวิจัยเป็นสิ่งที่สามารถสร้างได้โดยค่อยเป็นค่อยไป การ

เรียนรู้ และประสบการณ์ทั้งในห้องเรียน และในชีวิตการทำงานของนักวิจัยในวงการบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ ประกอบกับสภาพแวดล้อมด้วยบรรยากาศทางวิชาการ จะช่วยสร้างสรรคความต้องการและความสุขที่จะทำวิจัยได้ โดยไม่ยาก

สรุป

ปัจจุบันวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์อยู่ในสภาวะการณ์ที่ถูกท้าทายจากสังคมภายนอก ด้วยสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เพราะความเจริญฉ้วหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีโดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศตลอดจนวิทยาการสาขาวิชาต่าง ๆ บรรณารักษ์โดยเฉพาะบรรณารักษ์ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษาจึงจำเป็นต้องพิสูจน์ตนเองให้ทันกับการตลอดจนผู้อยู่ในวงการอื่น ได้ตระหนักถึงความรู้ความสามารถว่าทัดเทียมกับนักวิชาการในสาขาวิชาอื่น ๆ สิ่งที่จะเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์เป็นศาสตร์ และวิชาชีพชั้นสูงก็คือการสร้างงานวิจัยที่มีคุณภาพ และได้มาตรฐาน ดังนั้นทำวิจัยกันเถอะ !

บรรณานุกรม

- ชวนพิศ พรรัมย์. "ปัญหาในการผลิตผลงานทางวิชาการของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัย"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, 2528.
- นิตยา ศรีสอน. "การผลิตผลงานทางวิชาการของอาจารย์ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ในวิทยาลัยครู"
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหา-
วิทยาลัย, 2533.
- ประภาวดี สืบสนธิ์. สถานะงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์:การวิเคราะห์เชิงปริมาณ.
กรุงเทพมหานคร :ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- ยุวดี พิทักษ์. "การศึกษาสถานภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย" วิทยา-
นิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2519
- ศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, มหาวิทยาลัย. คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ และสำนัก
หอสมุดกลาง. แนวโน้มการวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ เอกสารประกอบการสัมมนา 14-15
กุมภาพันธ์ 2529. มหาสารคาม :มหาวิทยาลัยศรีนครินทร์วิโรฒ มหาสารคาม, 2529.

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับความต้องการ และการแสวงหาสารนิเทศ

พิมพ์วิภา ไพ ประสมสิทธิ์*

ความต้องการสารนิเทศ (information needs) เป็นเรื่องที่ได้ได้รับความสนใจจากนักวิจัยทางสารนิเทศศาสตร์มาเป็นระยะเวลานาน โดยทั่วไปแล้วการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้ มักจะอยู่ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ใช้อื่น (user studies) ในระยะต่อมา ความสนใจในการวิจัยมีมากขึ้น และได้มีการวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสารนิเทศของกลุ่มบุคคลต่าง ๆ โดยเฉพาะกลุ่มวิชาชีพในประเทศที่พัฒนาแล้วงานวิจัยในเรื่องนี้มีเป็นจำนวนมาก และผลงานวิจัยได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่ ทั้งในรูปแบบบทความในวารสาร หนังสือ ตลอดจนรายงานต่าง ๆ งานวิจัยเกี่ยวกับความต้องการสารนิเทศและการแสวงหาสารนิเทศ (information seeking behavior) ยังคงเป็นหัวข้อที่นักวิจัยให้ความสนใจอยู่ และยังคงมีผลงานวิจัยในเรื่องดังกล่าวตีพิมพ์อยู่เสมอ แต่รูปแบบตลอดจนวิธีการศึกษาวิจัยอาจมีความเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบเดิม

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์จะนำเสนอวิธีการศึกษาวิจัยและระเบียบวิธีการวิจัยที่ในขณะนี้เป็นที่ยอมรับและแพร่หลาย ในการศึกษาเรื่อง ความต้องการและการแสวงหาสารนิเทศ วิธีการศึกษาวิจัยดังกล่าวนับเป็นความพยายามของนักวิจัยสารนิเทศศาสตร์ในอันที่จะศึกษาถึงความต้องการสารนิเทศ ซึ่งโดยทั่วไปแล้ว นับเป็นการศึกษาในเรื่องที่ค่อนข้างเป็นนามธรรม เป็นการยากที่จะวัดความต้องการดังกล่าว แม้แต่กลุ่มวิชาชีพหรือบุคคลนั้น ๆ ในบางครั้งไม่สามารถระบุให้แน่ชัดว่า ความต้องการสารนิเทศของตนนั้นเป็นเช่นไร และผู้วิจัยจำเป็นต้องวางแนวความคิด ตลอดจนสร้างกรอบการวิจัยที่เป็นเหตุเป็นผล

และสามารถวัดความต้องการตลอดจนวางแผนการศึกษาการแสวงหาสารนิเทศของกลุ่มบุคคลดังกล่าวเพื่อให้ได้มาซึ่งสารนิเทศที่ต้องการนั้น ก่อนที่จะกล่าวถึงวิธีการศึกษาวิจัย ผู้เขียนจะนำเสนอคำจำกัดความของความต้องการสารนิเทศ และ การแสวงหาสารนิเทศ และคำจำกัดความนี้จะเป็แนวทางในการร่างกรอบการวิจัยให้รับกับความเข้าใจแนวความคิดในเรื่องดังกล่าว

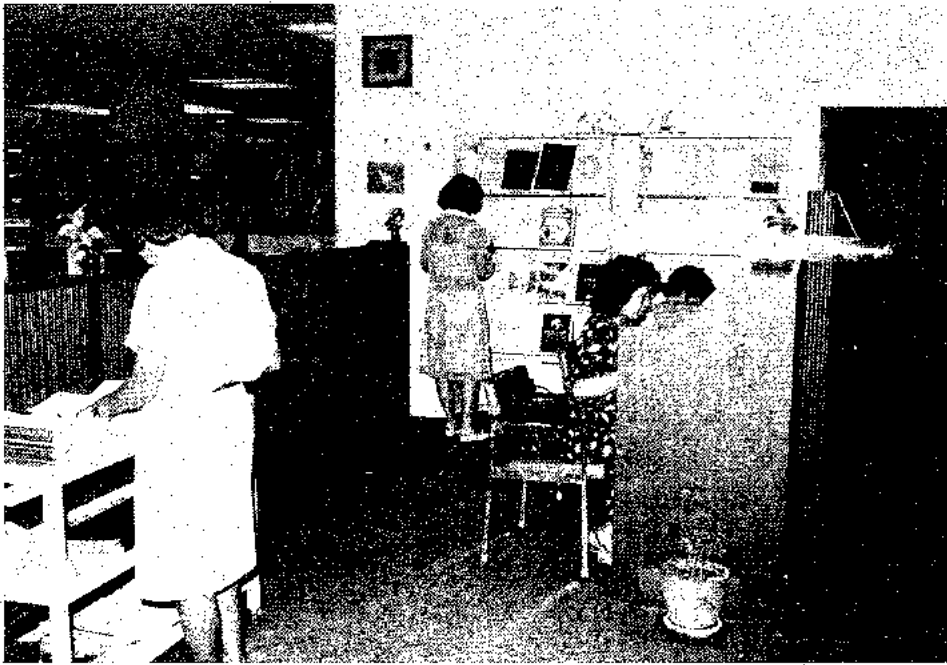
ความต้องการสารนิเทศ

ความต้องการสารนิเทศ และการแสวงหาสารนิเทศ เป็นแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกัน ความต้องการสารนิเทศส่งผลให้บุคคลที่มีความต้องการนั้นเริ่มการแสวงหาสารนิเทศ เมื่อบุคคลพบว่าตนเองอยู่ในสถานการณ์ใดก็ตามที่ต้องการสารนิเทศ เพื่อมาใช้ในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา หรือตอบคำถามเรื่องใดเรื่องหนึ่ง บุคคลนั้น ๆ ก็จะเริ่มแสวงหาสารนิเทศเพื่อตอบสนองความต้องการนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่าความต้องการสารนิเทศจะอยู่ในสถานการณ์ที่บุคคลนั้นพบว่า ตนเองเกิดความต้องการสารนิเทศ (Hernon 1984:402) สถานการณ์ที่กล่าวถึงนี้จะเป็สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจการงาน หรือ สถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจการส่วนตัว

การแสวงหาสารนิเทศ

การแสวงหาสารนิเทศ คือ การกระทำหรือการปฏิบัติใด ๆ ก็ตามของบุคคลในอันที่จะค้นหาข้อมูลที่จะสนองตอบความต้องการ การแสวงหาสารนิเทศนั้นอาจกล่าวได้ว่าเป็นแนวทางปฏิบัติที่บุคคลได้กระทำ

*พิมพ์วิภา ไพ ประสมสิทธิ์ บ.บ. (เกียรตินิยม), บ.บ. (เกียรตินิยม), M.S., Doctor of Arts (Library and Information Science) นักเอกสารสนเทศ ศูนย์เอกสารประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การแสวงหาสารนิเทศ

เพื่อสนองตอบความต้องการสารนิเทศของตน (Chen and Hernon 1982:5)

กระบวนการแสวงหาสารนิเทศ จะเริ่มขึ้นจากเมื่อบุคคลพบว่าตนเองต้องการสารนิเทศเพื่อช่วยในการแก้ไขปัญหาหรือตัดสินใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และยุติลงที่บุคคลนั้น ๆ ไม่มีความต้องการสารนิเทศ ดังกล่าวต่อไป กระบวนการที่ว่านี้จะรวมทั้งวิธีการแสวงหาสารนิเทศ การสืบค้น และการถ่ายทอดสารนิเทศจากแหล่งสารนิเทศมาสู่บุคคลผู้สืบค้นสารนิเทศนั้น

ส่วนประกอบของกระบวนการแสวงหาสารนิเทศ จะพอสรุปได้ดังนี้ (Chen and Hernon 1982:6)

1. บุคคลผู้มีความต้องการสารนิเทศ
2. ความต้องการสารนิเทศ
3. แหล่งสารนิเทศ
4. สารนิเทศที่สามารถช่วยสนองความต้องการของบุคคลนั้น ๆ

จะเห็นได้ว่าจากคำจำกัดความของคำว่า ความต้องการสารนิเทศ และ การแสวงหาสารนิเทศตามที่กำหนดไว้นี้จะเป็นลักษณะของคำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัยที่มีปรากฏอยู่ และเป็นที่แพร่หลายในวงการบรรณารักษศาสตร์และสนเทศศาสตร์ของต่างประเทศในปัจจุบัน

งานวิจัยที่สามารถยกมาเป็นตัวอย่างในการใช้แนวความคิดและวิธีการศึกษาความต้องการสารนิเทศที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์จะมีทั้งงานวิจัยเกี่ยวกับประชาชนทั่วไปและเกี่ยวกับกลุ่มวิชาชีพ

การศึกษาสารนิเทศแต่เดิมนั้น ดังได้กล่าวแล้วว่ามักจะติดอยู่กับการศึกษาผู้ใช้ซึ่งจะมีการวางแนวความคิดต่าง ๆ และมีความพยายามที่จะให้คำจำกัดความของคำว่า ความต้องการ ซึ่งนับว่าเป็นการยากมากสำหรับนักวิจัยในการที่จะค้นพบว่าอะไรคือความต้องการของผู้ใช้ นักวิจัยบางท่าน ได้พยายามจำแนกความต้องการของผู้ใช้ออกเป็น 4 ระดับ คือ (Taylor

1968:178-194)

1. ความต้องการที่เกิดจากสัญชาติญาณ (visceral needs) หมายถึง ความต้องการที่มีอยู่จริงแต่ไม่สามารถแสดงออกมาได้ ซึ่งบุคคลอาจรู้ว่ามีความต้องการต่อเมื่อไม่สามารถตอบสนองความต้องการนั้นได้

2. ความต้องการที่ตระหนักได้ (conscious needs) หมายถึง ความต้องการที่มีปรากฏแต่บุคคลนั้นไม่สามารถแสดงออกถึงความต้องการนั้นได้กระจ่างชัด

3. ความต้องการที่เป็นกิจลักษณะ (formal needs) กล่าวคือ บุคคลนั้นเมื่อมีข้อข้องใจหรือสงสัยและความต้องการสารนิเทศเพื่อแก้ไขข้อข้องใจนั้นก็จะสามารถรวบรวมความคิด และระบุดความต้องการนั้น ๆ ได้

4. ความต้องการที่ประนีประนอมได้ (compromised needs) คือ ความต้องการสารนิเทศจะสามารถเข้าใจ ดีความได้ และเอกสารตลอดจนทรัพยากรของระบบสารนิเทศที่มีอยู่ สามารถตอบสนองความต้องการนั้น ๆ ได้ ในกรณีนี้บุคคลที่มีความต้องการสารนิเทศจะมีแนวคิดและดีความความต้องการของตนออกมาในลักษณะที่จะสามารถใช้ระบบสารนิเทศตอบสนองได้

จากลักษณะการให้แนวความคิดเกี่ยวกับความต้องการสารนิเทศดังกล่าว จะพบว่าแนวความคิดนี้เป็นสิ่งที่ยากแก่การเข้าใจและศึกษาวิจัย

การศึกษาในเรื่องนี้จะต้องเกี่ยวข้องกับทักษะการปฏิบัติและความรู้สึกของบุคคลซึ่งแม้แต่ว่าบุคคลที่จะมาเป็นประชากรของการวิจัยเอง ในบางครั้งจะไม่สามารถทราบได้ว่าตนมีความต้องการสารนิเทศหรือไม่ หรือความต้องการนั้น ๆ เกิดขึ้นจากอะไร และมีลักษณะเป็นเช่นไร

การศึกษาวิจัยแนวที่ใช้สถานการณ์เป็นกรอบในการศึกษาวิจัย จะทำให้ทั้งนักวิจัยและประชากร

ของการวิจัยมีความเข้าใจ และสามารถระบุความต้องการสารสนเทศที่เกิดขึ้นในสถานการณ์นั้น ๆ ได้ดีขึ้น การศึกษาแนวโน้มจึงเป็นที่แพร่หลายและนิยมใช้มาก ในปัจจุบัน งานวิจัยหลัก 3 เรื่อง ที่เกี่ยวข้องกับการแสวงหาสารสนเทศของประชาชนทั่วไปในสหรัฐอเมริกา ที่ใช้แนวการวิจัยดังกล่าวนี้ได้แก่ งานวิจัยเกี่ยวกับประชาชนทั่วไปในเขต นิวอิงก์แลนด์ คาลิฟอร์เนีย และบัลติมอร์ งานวิจัยทั้ง 3 เรื่องได้เชื่อมโยงความต้องการสารสนเทศกับสถานการณ์ ที่ทำให้เกิดความต้องการนั้น ๆ ในงานวิจัยนิวอิงก์แลนด์ (Chen and Hernon 1982) ได้ศึกษาถึงความต้องการที่เกิดขึ้นในสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรม และที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมส่วนตัว ประชากรของการวิจัยจะระบุสถานการณ์ที่สำคัญที่สุด 2 สถานการณ์ที่กระตุ้นให้ตัดสินใจค้นหาคำตอบ แกไขปัญหา หรือพยายามที่จะทำความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และจากสถานการณ์ดังกล่าวนี้ประชากรจะใช้แหล่งสารสนเทศใดในการสืบค้นแสวงหาข้อสนเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์นั้น และมีความพึงพอใจเพียงไรในสารสนเทศที่ได้รับจากแหล่งที่ระบุ ในงานวิจัยนี้จะจัดแหล่งสารสนเทศ ออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ 3 กลุ่ม คือ แหล่งสารสนเทศบุคคล แหล่งสารสนเทศสถาบัน และแหล่งสารสนเทศสื่อมวลชน

งานวิจัยที่ศึกษาถึงการต้องการสารสนเทศของชาวคาลิฟอร์เนีย (Palmour et al 1979) แสดงให้เห็นว่าความต้องการสารสนเทศนั้นเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับสถานการณ์ที่ทำให้เกิดความต้องการนั้น ๆ งานวิจัยที่ศึกษาถึงทัศนคติของชาวบัลติมอร์ (Palmour and Bellasal 1977) ในการแสวงหาสารสนเทศ ก็ได้ใช้สถานการณ์ที่ชาวบัลติมอร์ต้องแก้ไขปัญหา หรือทำการตัดสินใจมาศึกษาความต้องการสารสนเทศเช่นกัน

จากแนวความคิดและตัวอย่างการวิจัยที่ได้กล่าวมาข้างต้น จะทำให้สามารถกำหนดกรอบทฤษฎีการ

วิจัย ตลอดจนช่วยในการตัดสินใจเลือกวิธีการดำเนินการวิจัยได้

กรอบทฤษฎีการวิจัย

กรอบทฤษฎีการวิจัย เป็นการวางรูปแบบของการวิจัยว่า จะประกอบด้วยตัวแปรตัวใดบ้าง นอกจากนั้นยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรและส่วนประกอบต่าง ๆ ของการวิจัย ซึ่งมักจะออกมาในรูปแบบของแผนผัง เป็นการถ่ายทอดแนวคิดและส่วนประกอบของการวิจัยออกมาให้ผู้ใช้งานวิจัย ตลอดจนผู้สนใจอื่น ๆ ได้เห็นภาพของการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น แผนผังดังกล่าวในบางครั้งอาจจะสะท้อนให้เห็นถึงที่มาและความสำคัญของปัญหาได้เช่นกัน

ในการจัดทำแผนผังเพื่อแสดงกรอบทฤษฎีของการวิจัย จะประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๆ 3 ส่วน คือ

1. สถานที่ทำการวิจัย ซึ่งอาจเป็นภูมิภาค เช่น ในกลุ่มประเทศเอเชีย ประเทศ รัฐ จังหวัด หรือเขต
2. กลุ่มประชากรการวิจัย ในแผนผังจะระบุถึงขอบเขตของการเลือกกลุ่มประชากร ตลอดจนตัวแปรต่าง ๆ อันเกี่ยวข้องกับกลุ่มประชากร เช่น อาชีพ เพศ และระดับการศึกษา เป็นต้น ในกรณีที่เลือกกลุ่มวิชาชีพก็อาจแสดงให้เห็นถึงสาขาวิชา ตำแหน่งงาน ระดับความรู้ เป็นต้น
3. เรื่องที่ศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะรวมถึงแก่นเรื่องของการวิจัยในที่นี้คือ ความต้องการสารสนเทศ ในแผนผังก็จะบอกถึงแนวความคิดที่เกี่ยวข้องและส่วนประกอบของการวิจัย ซึ่งในที่นี้คือ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดความต้องการสารสนเทศ และการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศต่าง ๆ

ในการจัดทำแผนผังนั้นโดยทั่วไปผู้วิจัยจะแสดงให้เห็นถึงตัวแปรและส่วนประกอบที่เกี่ยวข้องทุก ๆ อย่าง และแสดงให้เห็นถึงการเลือกศึกษาตัวแปรหรือส่วนประกอบบางอย่างเพื่อให้เห็นได้ชัดถึงการออกแบบการวิจัย จะรวมถึงส่วนประกอบหรือตัวแปรใดบ้าง

ตัวอย่างของแผนผัง

ประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย

- อาฟกานิสถาน	- สิงคโปร์
- บังกลาเทศ	- เนปาล
- บรูไน	- ไทย
- กัมพูชา	- ฯลฯ
- มาเลเซีย	

นักวิทยาศาสตร์

- สังกัด

สถาบันอุดมศึกษา หน่วยงานรัฐบาล รัฐวิสาหกิจ สมาคมวิชาชีพ สถาบันวิจัย

- ตำแหน่ง

อาจารย์ นักวิจัย นิสิตปริญญาเอก

- สาขาวิชา

วิทยาศาสตร์ชีวภาพ

ชีววิทยา สัตววิทยา พฤกษศาสตร์ แพทยศาสตร์

เภสัชศาสตร์ ทันตแพทยศาสตร์ ชีวเคมี ฯลฯ

วิทยาศาสตร์กายภาพ

วิศวกรรมศาสตร์ คณิตศาสตร์ ฟิสิกส์ เคมี ฯลฯ

- ข้อมูลส่วนตัว

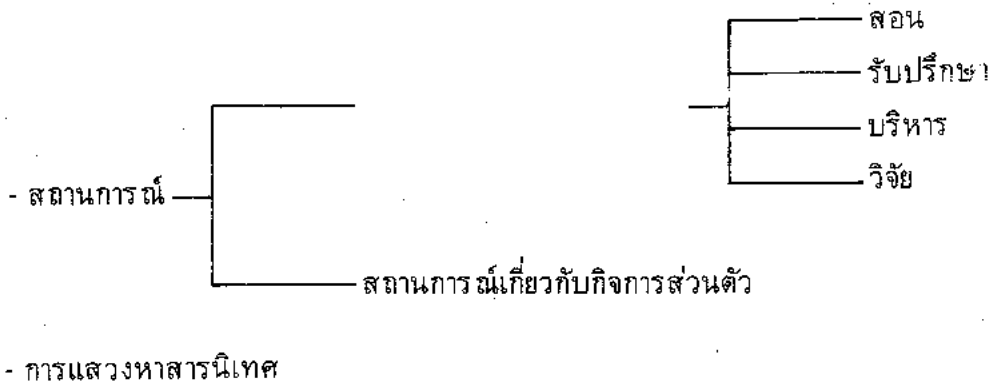
เพศ อายุ การศึกษา ตำแหน่งทางวิชาการ จำนวนปีที่ทำงาน

- งานเกี่ยวข้องกับ

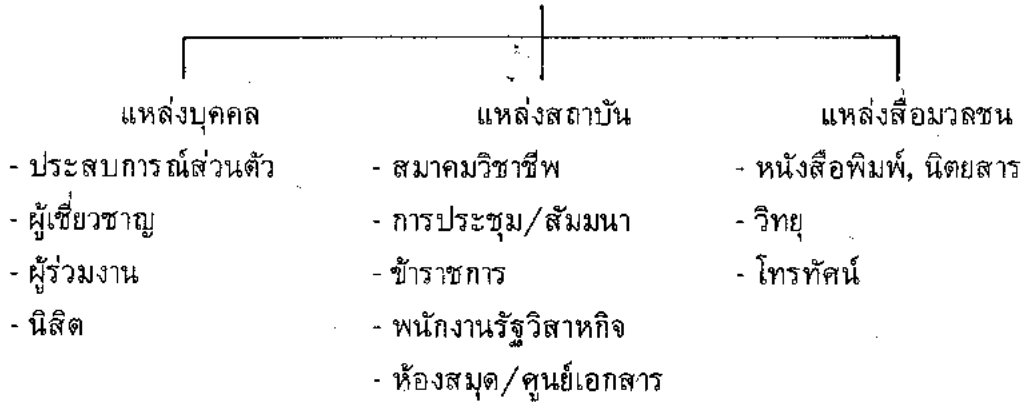
การสอน การเป็นที่ปรึกษา การบริหาร การวิจัย

ความต้องการสารสนเทศ

แหล่งสารสนเทศ

จากแผนผังดังกล่าว ผู้ใช้งานวิจัยจะเห็นได้ว่า งานวิจัยชิ้นนี้ทำเกี่ยวกับประเทศไทยและกลุ่มประชากร คือ แพทย์ ซึ่งสังกัดสถาบันอุดมศึกษา มีตำแหน่งเป็นอาจารย์ และจะเลือกเฉพาะผู้ที่ทำวิจัยเท่านั้น ในการศึกษาความต้องการสารสนเทศจะศึกษาจากความต้องการที่เกิดขึ้นจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัย และจะศึกษาการแสวงหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มคือ แหล่งบุคคล แหล่งสถาบัน และสื่อมวลชน

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการศึกษาเรื่องความต้องการ และการแสวงหาสารสนเทศนี้ ผู้วิจัยอาจใช้วิธีวิจัย (methodology) ได้ หลายแบบซึ่งรวมถึงการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม การบันทึก การสังเกต (Skelton 1973:138-156) หรือจะใช้วิธีการหลายอย่างมาประกอบกัน

โดยทั่วไปแล้ววิธีการศึกษาในเรื่องนี้มักใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) เป็นสำคัญ เช่น งานวิจัยของ โฮล เออร์เนอร์ (Hermer 1954:228-236), บาร์บารา สเกลตัน (Skelton 1973:138-156) เอ็ม.ดี.ไวท์ (White 1975:337-354) และเจ.บิชเทลเลอร์และ ดี.วูด (Bichteler and Wood 1989:169-178) การใช้วิธีดังกล่าวเป็นการเน้นให้ผู้ใช้รายงานพฤติกรรมทัศนคติของตน การสำรวจอาจใช้ได้ทั้งวิธีสัมภาษณ์ ซึ่งอาจเป็นการสัมภาษณ์ตัวบุคคล หรือการสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ หรือการใช้แบบสอบถาม ในบางกรณีก็อาจจะใช้ 2 วิธีในงานวิจัย เช่น การใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์ ร่วมกับการสัมภาษณ์ส่วนบุคคล เป็นต้น

การใช้แบบสอบถามทางไปรษณีย์เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในการวิจัยหัวข้อนี้ นักวิจัยบางคนได้ชี้ให้เห็นว่าการศึกษาในเรื่องพฤติกรรมมนุษย์

นั้น สามารถใช้แบบสอบถามสำรวจได้ (Parker and Paisley 1966:1061-1071) วิธีใช้แบบสอบถาม จะเก็บข้อมูลจากกลุ่มประชากรในเรื่องความคิด ค มารู้สึกและความเชื่อ ดังนั้นในหัวข้อการศึกษาในเรื่องความต้องการและการแสวงหาสารสนเทศนั้น ผู้วิจัยจึงมักเลือกใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจที่ใช้แบบสอบถามกันค่อนข้างมาก

สรุปและข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน การศึกษา เรื่องความต้องการและการแสวงหาสารสนเทศได้รับความสนใจเพิ่มมากขึ้นในประเทศไทย การวิจัยในเรื่องนี้อาจจะกระทำได้ทั้งในกลุ่มวิชาชีพและกลุ่มบุคคลทั่วไป ในการวิจัยอาจเป็นไปได้ทั้งการเลือกกลุ่มวิชาชีพเฉพาะเพียงกลุ่มเดียว หรืออาจทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่ม แต่ข้อที่ควรระวังในการเปรียบเทียบกลุ่มประชากรโดยเฉพาะวิชาชีพหรือกลุ่มสาขาวิชา ควรพิจารณาด้วยว่าจะสามารถหาสารสนเทศได้หรือไม่ และการเปรียบเทียบนั้นจะมีความจำเป็นที่ต้องทำการศึกษาหรือไม่ นอกจากนั้นในการศึกษาวิจัยในเรื่องซึ่งค่อนข้างยากกับการเข้าใจ ผู้วิจัยสมควรมีความเข้าใจในเรื่องแนวความคิดตลอดจนองค์ประกอบของการวิจัยเป็นอย่างดีเพื่อที่จะทำให้งานวิจัยนั้น ๆ เป็นระบบและสามารถนำผลการวิจัยมาช่วยการตัดสินใจในเรื่องของการบริหารงานสารสนเทศ เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- Bichteler, J and Wood, D. "Information-seeking Behavior of Geoscientists." **Special Libraries** 80(1989) : 169-178.
- Chen, Ching-Chih and Hernon, Peter. **Information Seeking : Anticipation User Needs**. New York: Neal Schuman Publishers, 1982.
- Herner, Saul. "Information Gathering Habits of Workers in Pure and Applied Science[" **Industrial and Engineering Chemistry** 46 (1954) : 228-236.
- Hernon, Peter. "Information Needs and Gathering Patterns of Academic Social Scientists..." **Government Information** (1984) : 401-429
- Palmour, Vernon D. and Bellassal, Mercia C. **To Satisfy Demand : A Study Plan for Public Library Services in Baltimore County**. Baltimore : Center for Naval Analysis, 1977
- et al. **Information Needs of Californians**. Maryland : King Research, 1979.
- Parker, Edwin B. and Paisley, William J. "Research for Psychologists at the InterFace of Scientists and His Information System." **American Psychologists** 21 (1966) : 1061-1071.
- Skelton, Barbara. "Scientists and Social Scientists as Information Users." **Journal of Librarianship** 5 (1973) : 138-156.
- Taylor, Robert S. "Question-Negotiation and Information Seeking in Libraries." **College & Research Libraries** 29 (1968) : 178-194.
- White, M.D. "The Communication Behaviour of Academic Economists in Research Phases." **Library Quarterly** 45 (1975) : 337-354.

ระเบียบวิธีวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์: แนะนำหนังสือ

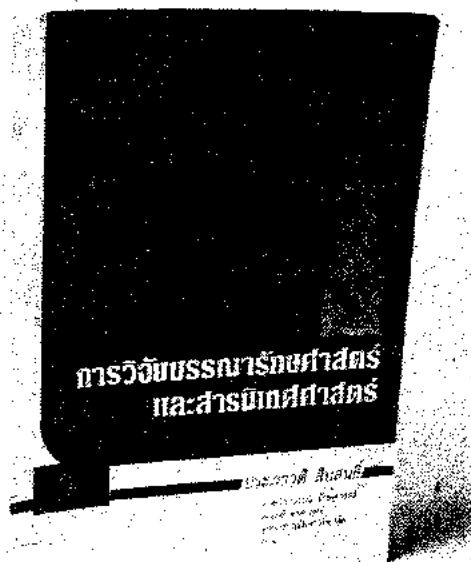
สุนทรี ศุภวงศ์*

การวิจัย เป็นกระบวนการค้นหาข้อเท็จจริงอย่างมีระบบระเบียบ และมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอน เพื่อให้ได้ความรู้ที่เชื่อถือได้ ในแวดวงวิชาชีพใด ๆ ก็ตาม นอกจากจะมีทฤษฎี และการปฏิบัติเป็นองค์ประกอบสำคัญแล้ว การวิจัยยังเป็นองค์ประกอบอีกส่วนหนึ่งซึ่งจะเป็นตัวกลางผสมผสานให้ทั้งทฤษฎี และการปฏิบัติทางวิชาชีพพัฒนาและก้าวหน้าไปได้ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ก็มีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยการค้นคว้า หาความรู้ และข้อเท็จจริง เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงแก้ไข การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น เช่นกัน

ผลการสำรวจสถานการณ์วิจัยทางบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ของประภาวดี สืบสนธิ์ (2530) พบว่างานวิจัยส่วนใหญ่เป็นผลงานวิทยานิพนธ์ของนิสิตนักศึกษา ที่เรียบเรียงขึ้นเพื่อประกอบการศึกษา ให้ครบตามหลักสูตร งานวิจัยของบรรณารักษ์ และอาจารย์ผู้สอนบรรณารักษศาสตร์มีจำนวนน้อย โดยเฉพาะห้องสมุดต่าง ๆ ยังไม่เน้นความสำคัญของการวิจัย ดังจะเห็นจากการแบ่งสายงานของห้องสมุดเป็นฝ่ายต่าง ๆ บางแห่งมีถึง 8-9 ฝ่ายแต่ไม่มีห้องสมุดใดมีฝ่ายวิจัย และพัฒนาเลย นอกจากนี้ได้ข้อสรุปอีกว่า การวิจัยส่วนใหญ่เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา และใช้วิธีวิจัยที่ไม่สลับซับซ้อน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะแนะนำหนังสือ ที่ให้ความรู้ทางด้านการวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย ที่สามารถนำไปใช้กับการวิจัยบรรณารักษศาสตร์

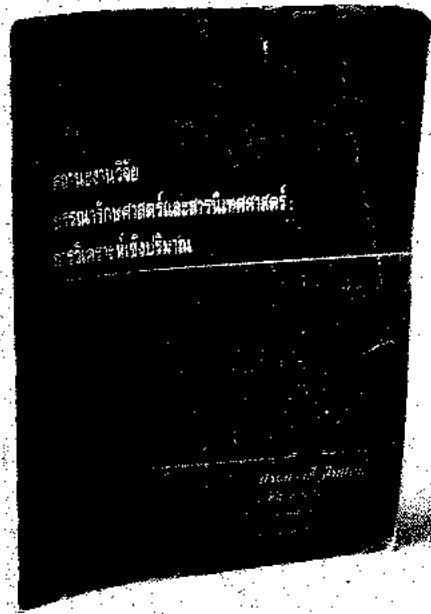
และสารนิเทศศาสตร์ เพื่อบรรณารักษ์/ นักเอกสารสนเทศ สามารถศึกษารายละเอียด ระเบียบวิธี การวิจัยที่เสนอไว้ในหนังสือเหล่านั้น และคัดเลือก มาใช้เป็นแนวทางการวิจัย เพื่อแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่ประสบอยู่ หรือเพื่อให้เกิดความรู้ใหม่ที่จะนำมาใช้ ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการดำเนินงานต่อไป ผลการวิจัย นอกจากจะเป็นประโยชน์โดยตรง ต่อการพัฒนาหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งแล้ว ยังมีผล ต่อความก้าวหน้าของวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ โดยรวมอีกด้วย

ประภาวดี สืบสนธิ์. การวิจัยบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

*สุนทรี ศุภวงศ์ อ.บ., ค.ม. (จิตวิทยา) นักเอกสารสนเทศ ฝ่ายบริการ ศูนย์เอกสารประเทศไทย สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

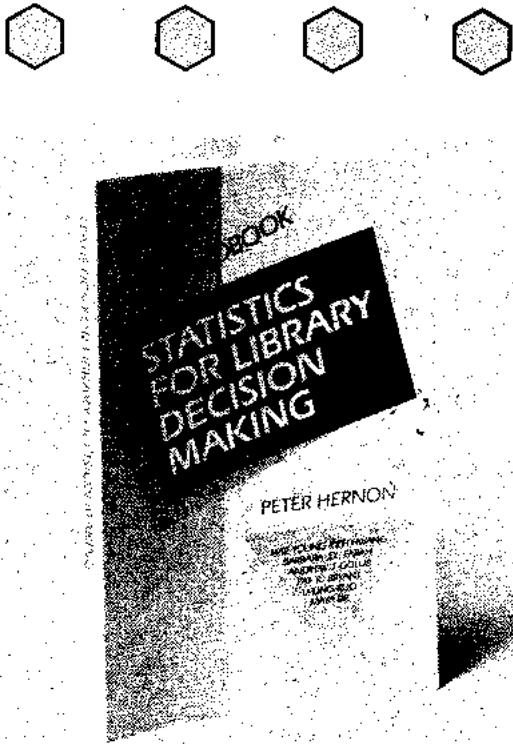
รวบรวมวิธีวิจัยที่สามารถใช้ในการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์เพื่อช่วยให้ผู้อ่านคุ้นเคยกับเทคนิค และวิธีการต่าง ๆ ทาง การวิจัย เริ่มด้วยความหมาย ขอบเขต และแนวความคิดเกี่ยวกับการวิจัย รายละเอียดสำคัญที่ควรทราบเป็นพื้นฐาน ก่อนการวางแผนการวิจัยได้แก่ สมมติฐาน ตัวแปร และการเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีอยู่หลายวิธีด้วยกัน กระบวนการและลำดับขั้นตอนในการวิจัยนับตั้งแต่การวางแผน จนถึงการรายงาน และการเผยแพร่ผลการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งกำหนดโดยวิธีวิจัยประเภทต่าง ๆ อันได้แก่ การวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ การวิจัยเชิงสำรวจ และกรณีศึกษา และการวิจัยเชิงทดลอง เป็นต้น นอกจากนี้เสนอรายละเอียดในการวิเคราะห์เอกสารที่แยกเป็นสองรูปแบบคือ การวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์การอ้างอิง วิธีวิจัยประเภทสุดท้ายคือ การวิจัยการดำเนินงาน และการศึกษาการทำงาน ซึ่งเป็นการวิจัยที่มุ่งแสวงหาข้อมูลเพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงาน ต่อจากนั้นอธิบายถึงเครื่องมือ เครื่องใช้ในการเก็บข้อมูลสำหรับการวิจัย เช่น แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกต และการวัดผล การนำเอาข้อมูลที่รวบรวมได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติต่าง ๆ ซึ่งแยกเป็นสองประเภทตามลักษณะการใช้คือ สถิติบรรยาย และสถิติอ้างอิงสรุป และให้แนวทางการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ชี้ให้เห็นความจำเป็น และความสำคัญของการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งสามารถจะยกกระดบัจากการศึกษาเบื้องต้นมา เป็นการศึกษาถึงเหตุและผล และสามารถนำการวิจัยเชิงวิทยาศาสตร์มาใช้ให้บรรลุวัตถุประสงค์นี้ได้

ประภาวดี สืบสนธิ์. สถานงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ : วิเคราะห์เชิงปริมาณ. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

ศึกษา และวิเคราะห์วิทยานิพนธ์บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ของนิสิตนักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบรรณารักษศาสตร์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2508-2528 รวมทั้งสิ้น 438 เล่ม ในด้านของเนื้อหาของงานวิจัย ประเภทของห้องสมุดที่งานวิจัยเกี่ยวข้อง วิธีวิจัยที่ใช้ เครื่องมือรวบรวมข้อมูล ประชากร/ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์เชิงปริมาณ มีการเปรียบเทียบงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ของทั้งสองสถาบัน และความเปลี่ยนแปลงของงานวิจัยในแต่ละช่วง 5 ปี ผลของการวิจัยทำให้

เห็นสถานะของงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ และ สารนิเทศศาสตร์ เรื่องที่นิยมศึกษาค้นคว้าว่า ส่วนใหญ่หัวข้อวิจัยที่เลือกทำจะสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน และของอาจารย์ที่ปรึกษามากกว่า จะสอดคล้องกับความต้องการของวิชาชีพ ทำให้ขาดการคิดค้นหัวข้อวิจัยใหม่ ๆ จึงให้ประโยชน์ในวงจำกัด เฉพาะห้องสมุดที่เกี่ยวข้อง

Hernon, Peter, et al. *Statistics for Library Decision Making : A Handbook*. Norwood, N.J. : Ablex Publishing Corporation, 1989.

คู่มือสำหรับบรรณารักษ์ และนักศึกษามหาวิทยาลัย และสารนิเทศศาสตร์ สำหรับใช้คัดเลือกวิธีการทางสถิติต่าง ๆ เพื่อการวิจัย และสามารถอธิบายผลการวิจัยได้อย่างถูกต้อง ทั้งยังสามารถเข้าใจและประเมินคุณค่าของงานวิจัยในสาขาการจัดการห้องสมุด และนำไปใช้ในการวินิจฉัย และตัดสินใจพัฒนาของ

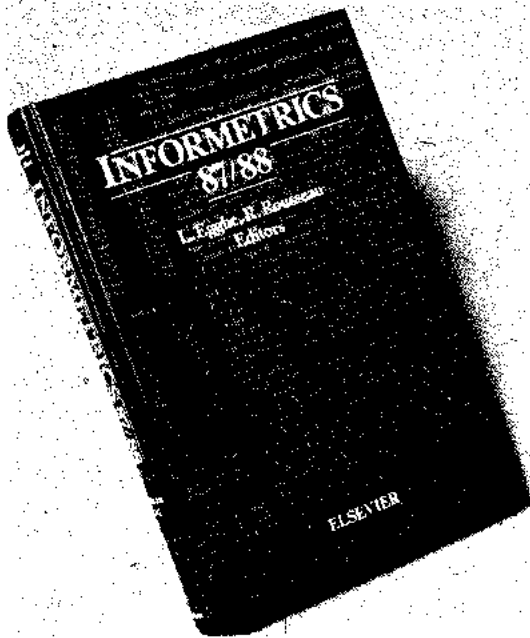
ตนได้อย่างเหมาะสม

เนื้อหาของคู่มือนี้เริ่มจากข้อมูลพื้นฐานของการวิจัย สถิติศาสตร์ และการตัดสินใจเกี่ยวกับห้องสมุด คุณค่าของวรรณกรรมด้านการบริหารงานห้องสมุด ในส่วนที่เสนอผลการวิจัย ในเรื่องการนำไมโครคอมพิวเตอร์มาใช้เพื่อการวิจัย บอกรายละเอียดการวางแผน และค่าใช้จ่ายสำหรับฮาร์ดแวร์ และซอฟต์แวร์ จากนั้นให้รายละเอียดเรื่องการวิจัยซึ่งประกอบด้วย คำจำกัดความ และแนวคิดเรื่องเกณฑ์การวัด ระดับความมีนัยสำคัญ และความคลาดเคลื่อนของการวัด แบบต่าง ๆ

อธิบายวิธีเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา อาทิเช่น การแจกแจงความถี่ ค่าเฉลี่ย การคำนวณค่าความแปรปรวน มาตรฐานเบี่ยงเบน และการนำเสนอข้อมูลด้วยกราฟชนิดต่าง ๆ กล่าวถึงการวิจัยโดยการศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการคาดคะเนคุณลักษณะของประชากร และการทดสอบสมมติฐาน อธิบายการใช้วิธีทดสอบทางสถิติ เช่น t-test การทดสอบ ไค-สแควร์ การหาค่าสัมประสิทธิ์ (phi-coefficient) สหสัมพันธ์ (correlation) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (analysis of variance) สมการถดถอย (regression) และการวิเคราะห์ปัจจัย (factor analysis) เป็นต้น

ตัวอย่างการนำวิธีการทดสอบทางสถิติแบบต่าง ๆ มาใช้เพื่อการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ในหัวข้อเรื่อง การบริการสืบค้นข้อสนเทศแบบออนไลน์ การวิเคราะห์ผลงานของนักศึกษาช่วยงานในแผนกยืมคืนหนังสือ การใช้ประโยชน์จากฐานข้อมูลต่าง ๆ ของ ซีดี-รอม และท้ายที่สุดอธิบายวิธีเขียนรายงานการวิจัย และการอธิบายผลการวิจัย

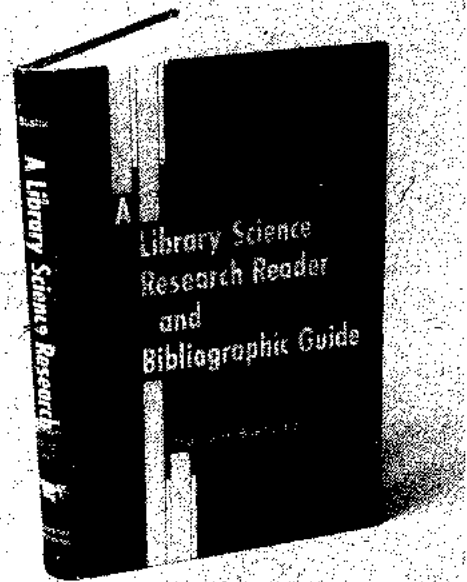

Informetrics 87/88 edited by Leo Egghe and Ronald Rousseau. Amsterdam : Elsevier Science Publishers, 1988.

รวมบทความที่น่าสนใจในการประชุมสัมมนา

"The First International Conference on Bibliometrics and Theoretical Aspects of Information Retrieval, Diepenbeek, Belgium, 25-28 August 1987" แนะนำวิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะนำมาช่วยแก้ปัญหาการค้นคืนสารสนเทศ คือวิธีการวิจัยที่เรียกว่า บรรณมิติ (bibliometrics) หรือการวิเคราะห์บรรณนิเทศด้วยวิธีการทางสถิติ บทความส่วนใหญ่อธิบายผลการศึกษาดำเนินการของบรรณมิติ อาทิเช่น การวิเคราะห์ การอ้างอิง (citation analysis) คุณลักษณะบางประการของขบวนการบรรณมิติ การวิเคราะห์โดยใช้กฎของเบรดฟอร์ด Broadford's distribution) เทคนิคการสุ่มตัวอย่างแบบฟูลเลอร์ (Fussler Sampling technique) การศึกษาสัมพันธ์ระหว่างการอ้างอิง (citations) และการใช้คำที่เหมือนกัน (co-words) การใช้ฐานข้อมูลแบบ ออนไลน์

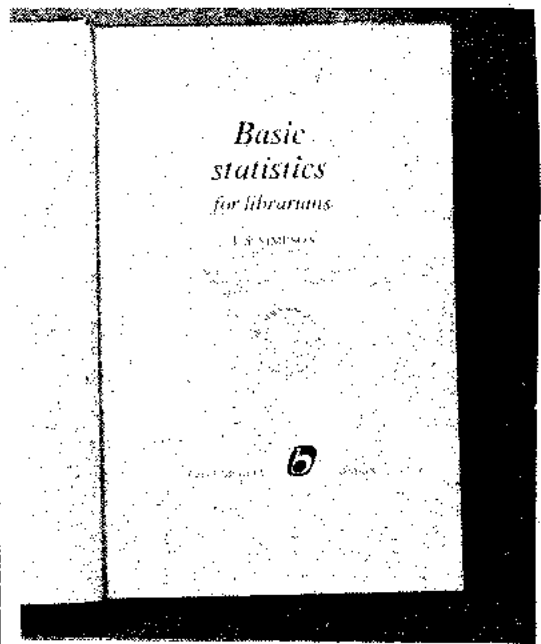
เพื่อวิเคราะห์บรรณมิติ การวิเคราะห์เชิงปริมาณของวรรณกรรมเกี่ยวกับบรรณมิติ ประสิทธิภาพของระบบการค้นคืนสารสนเทศโดยใช้ดัชนีบูลีนแบบเดิม (conventional boolean) การวิเคราะห์ข้อมูลการยืมคืนเอกสาร การวิเคราะห์การอ้างอิงในวารสารคณิตศาสตร์ และการวิเคราะห์แบบจำลอง (model) ของการค้นคืนสารสนเทศ

A Library Science Research Reader and Bibliographic Guide. edited by Charles H. Busha. Littleton, C.O. : Libraries Unlimited, Inc., 1981.

รวบรวมบทความของผู้เชี่ยวชาญ และมีประสบการณ์ในการวิจัย เรื่องแรก เป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสถานการณ์ของงานวิจัยทางบรรณารักษศาสตร์ในอดีต และปัจจุบัน ชี้ให้เห็นความจำเป็นที่จะต้องมีการวิจัย เรื่องที่สอง เป็นการวิเคราะห์วิธีการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ โดยเริ่มพิจารณาแบบแผนของ

การวิจัยในระยะแรก เปรียบเทียบกับการวิจัยในปัจจุบัน และสรุปให้เห็นความจำเป็นของการวิจัยในอนาคต เรื่องที่สามเสนอความรู้เกี่ยวกับกระบวนการของการวิจัย โดยวิเคราะห์จากข้อผิดพลาดต่าง ๆ เพื่อให้ผู้ที่เริ่มทำงานวิจัยได้เข้าใจหลัก และวิธีการของการวิจัย เรื่องที่สี่ เป็นการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ในวงการบรรณารักษ์ โดยให้คำจำกัดความของประวัติศาสตร์ห้องสมุด ชีวประวัติของบรรณารักษ์สิ่งพิมพ์ต่อเนื่อง และการประชุมสัมมนาทางด้านประวัติห้องสมุด นอกจากนั้น กล่าวถึงวิธีการวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ วิธีหนึ่งคือการศึกษาประวัติศาสตร์จากการบอกเล่า เน้นการประเมินแหล่งข้อมูลของประวัติศาสตร์บอกเล่า การพิจารณาเลือกวิธีการวิจัยแบบใดแบบหนึ่งมาใช้ และการนำประวัติศาสตร์บอกเล่ามาใช้กับงานของบรรณารักษ์ ทัศนวิสัยเกี่ยวกับองค์กร และการวิจัยเป็นบทความเรื่องที่ห้า ที่เสนอแนะหลักสำคัญ และรูปแบบของการจัดองค์กรแบบต่าง ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้ห้องสมุด และแหล่งทรัพยากรเพื่อการเรียนรู้สามารถนำไปประยุกต์ในการจัดองค์กรของตน เรื่องที่หก เสนอวิธีเขียนโครงการวิจัยเพื่อขอรับทุนสนับสนุนจากหน่วยงานอื่น ๆ ประกอบด้วยความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของโครงการ วิธีการศึกษาวิจัย แผนการดำเนินงาน การประเมินผล งบประมาณ และบุคลากร รวมทั้งแหล่งเงินทุนที่ให้ความสนับสนุนงานวิจัย บรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ เรื่องสุดท้าย เป็นบรรณานุกรมเลือกสรรงานวิจัยบรรณารักษศาสตร์ ระหว่างปี ค.ศ. 1931-1979

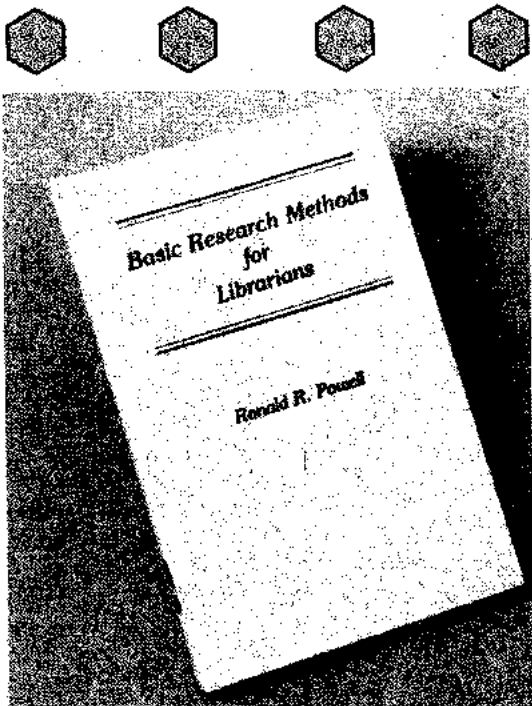
Simpson, I. S. *Basic Statistics for Librarians*. 3rd. ed. London : Library Association Publishing, 1988.

ห้องสมุดมีความจำเป็นต้องเสนอข้อมูลต่าง ๆ ในรายงานประจำปี ได้แก่ จำนวนบุคลากร จำนวนผู้ใช้บริการ จำนวนสิ่งพิมพ์ที่มีอยู่ และจำนวนสิ่งพิมพ์ที่มีผู้ยืม และต้องมีการเปรียบเทียบข้อมูลของแต่ละปีด้วย การนำเสนอข้อมูลดังกล่าวนี้ สามารถสื่อความหมายได้ดียิ่งขึ้น ถ้าจะเสนอในรูปของกราฟหรือแผนภูมิต่าง ๆ สถิติจึงนับว่ามีความสำคัญ สถิติเบื้องต้นที่บรรณารักษ์สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้อาจเช่น ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative data) ได้แก่ การคำนวณความถี่ การหาค่าเฉลี่ย และการหาค่าความแปรปรวน ข้อมูลเชิงคุณภาพ (qualitative data) เสนอเป็นตารางตัวเลขและแผนภูมิแบบต่าง ๆ และการคำนวณค่า โค-สแควร์ เพื่อพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ ข้อมูลที่มีตัวแปรสองชนิดคือ ตัวแปรที่เป็น

ข้อมูลเชิงปริมาณ และตัวแปรที่เป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ อาจเสนอเป็นกราฟ หรือคำนวณค่าถรชนี หรือการวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ของตัวแปรที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณโดยหาค่าของ สหสัมพันธ์ หรือสมการถดถอย

การนำความรู้ทางสถิติมาใช้ในการวิเคราะห์ บรรณานุกรม หรือเรียกว่าบรรณมิติ เป็นการศึกษา วิเคราะห์คุณสมบัติ และพฤติกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับ ความรู้เชิงปริมาณ เช่น การวิเคราะห์ การอ้างถึง กฎการกระจายของเบรตฟอร์ด เป็นต้น การใช้โปรแกรม สำเร็จรูปเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ ได้แก่ โปรแกรม SPSS-X; MINITAB และ VIEWSHEET ยกตัวอย่างการคำนวณค่า ไค-สแควร์ โดยใช้โปรแกรม ทั้งสามนี้

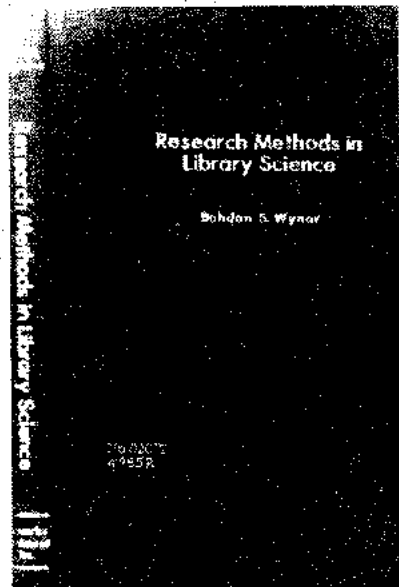
Powell, Ronald R. *Basic Research Methods for Librarians*. Norwood, N.J. : Ablex Publishing Corporation. 1985.

บทบาทของบรรณารักษ์กับการวิจัย ขั้นตอน การวางแผนงานเพื่อการวิจัย อาทิเช่น ความสำคัญ

ของปัญหา ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง การกำหนดสมมติฐาน และวิธีดำเนินการวิจัย วิธีการเขียนโครงการวิจัยเพื่อ ขอรับทุนสนับสนุน รายละเอียดของการวิจัยประเภท ต่าง ๆ

เริ่มต้นด้วยการวิจัยเชิงสำรวจ อธิบายขั้นตอน ของการวิจัยได้แก่การสุ่มตัวอย่าง วิธีการสุ่มตัวอย่าง แบบต่าง ๆ วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ และการสังเกต ส่วนการวิจัยเชิงทดลอง เน้นที่การกำหนดตัวแปร การออกแบบการทดลอง และจรรยาของการวิจัยเชิงทดลอง ในเรื่องการวิจัย เชิงประวัติศาสตร์ กล่าวถึงคุณค่าของการวิจัยประเภท นี้ การรวบรวม และประเมินผลสารนิเทศเชิงประวัติ- ศาสตร์ ขั้นตอน และปัญหาของการวิจัยเชิงประวัติ- ศาสตร์

เมื่อจบวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล อธิบายรายละเอียดของการวิเคราะห์ข้อมูล ข้อควรระวังในการ ใช้สถิติต่าง ๆ และการพิสูจน์สมมติฐาน แนะนำการ ใช้คอมพิวเตอร์มาช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล และวิธี การเขียนรายงานการวิจัย

Wynar, Bohdan S. **Research Methods in Library Science : A Bibliographic Guide with Topical Outlines.** Littleton, C.O. Libraries Unlimied, Inc., 1971.

โครงร่างการวิจัยบรรณารักษศาสตร์ แบ่งเป็น หัวข้อต่าง ๆ แต่ละหัวข้อมีบรรณานุกรม และบรรณนิทัศน์อย่างย่อ ๆ ของสิ่งพิมพ์ที่กำกับไว้ให้ เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าหารายละเอียดเพิ่มเติม เนื้อหาแบ่งเป็นลักษณะของกระบวนการวิจัย เริ่มจากคำจำกัดความของการวิจัย วิธีการทางวิทยาศาสตร์ สมมติฐาน และการเสนอผลการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ ในด้านการศึกษาระดับประวัติศาสตร์ แนะนำเรื่องการนำวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์มาแก้ปัญหาของห้องสมุด ประกอบด้วยบรรณนิทัศน์เกี่ยวกับประวัติของห้องสมุดต่าง ๆ ในอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ในหัวข้อสถิติศาสตร์เสนอวิธีการทางสถิติ เช่น การสุ่มตัวอย่าง สถิติเชิงพรรณนา สถิติเชิงอุปมาน และสถิติของห้องสมุด หัวข้อวิธีวิจัยเชิงทดลอง กล่าวถึงการออกแบบและการดำเนินการทดลอง วิธีการ

ที่ช่วยให้การทดลองมีความถูกต้องเพิ่มมากขึ้น การตีความ และสรุปผล พร้อมทั้งวิธีการทดลองที่นำมาใช้กับบรรณารักษศาสตร์ บรรณนิทัศน์ ในส่วนนี้เน้นการจัดการห้องสมุด รวมถึงการวางแผนและงบประมาณ หัวข้อการสำรวจและการศึกษาเฉพาะกรณีให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัย อาทิเช่น การสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม กล่าวถึงการสำรวจห้องสมุดประเภทของการสำรวจ และวัตถุประสงค์ของการสำรวจ บรรณนิทัศน์ประกอบด้วยตัวอย่างการสำรวจห้องสมุดต่าง ๆ

นอกจากนี้มีหัวข้อการศึกษาริวิจัยด้านการอ่าน กล่าวถึงความสนใจในการอ่าน และความต้องการสารนิเทศ การสำรวจความสนใจในการอ่าน และปัญหาเกี่ยวกับการวัดปัจจัยที่มีผลต่อการอ่าน หัวข้อสุดท้ายคือเรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหา กล่าวถึงคุณลักษณะของเนื้อหา การวัดความสามารถในการอ่าน วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เช่น การวิเคราะห์เชิงปริมาณ การวิเคราะห์เชิงคุณภาพ และการนำไปใช้ในห้องสมุด

รายงานการวิจัย

การสำรวจความต้องการของสังคมภาคเหนือต่อการเปิดหลักสูตร บรรณารักษศาสตร์มหาบัณฑิต

ครุณี ณ ลำปาง*

รัตนนา ณ ลำพูน**

ความเป็นมาของปัญหา

แนวทางการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และสถาบันต่าง ๆ อาศัยข่าวสารและข้อมูลความรู้เป็นเครื่องสนับสนุนการพัฒนางาน และสร้างงานเกือบทุกหน่วยงานจึงต้องการแหล่งที่จะค้นหาข้อมูลได้อย่างสะดวก และรวดเร็ว รวมทั้งต้องการบุคลากรที่จะดำเนินการจัดการเกี่ยวกับข้อมูลเหล่านั้นเพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ทันกับความต้องการ การให้บริการทางด้านบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์จึงเป็นความจำเป็น และมีบทบาทอย่างมากต่อการพัฒนาห้องสมุด และสถาบันข้อมูลต่าง ๆ ผู้บริหารของหน่วยงานหลายหน่วยงานเห็นว่าห้องสมุดเป็นแหล่งรวมความรู้ และต้องการบรรณารักษ์ที่สามารถให้บริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้าให้แก่ักบริหาร หรือผู้ใช้ห้องสมุดคนอื่น ๆ ได้ โดยมีวิธีการจัดหาข้อมูลมาให้บริการอย่างรวดเร็ว และตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการ ซึ่งความต้องการในส่วนนี้ จำเป็นต้องมีการศึกษาเพิ่มเติมในระดับที่สูงกว่าปริญญาตรี บุคลากรที่ปฏิบัติงานอยู่ในห้องสมุด และศูนย์เอกสารเหล่านี้ จำเป็นต้องฝึกฝนเรียนรู้ และแสวงหาความก้าวหน้าทางวิชาการ รวมทั้งติดตามเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่จะนำมาใช้กับงานห้องสมุดได้ สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ที่ทำการสอนระดับปริญญาตรี

ทางบรรณารักษศาสตร์อยู่แล้วต่างก็เห็นความจำเป็นที่จะต้องจัดการศึกษาระดับปริญญาโทขึ้น เพื่อผลิตบรรณารักษ์ให้ออกไปปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับความต้องการของสังคม

ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในภาคเหนือ และได้เปิดสอนวิชาบรรณารักษศาสตร์ มาตั้งแต่ พ.ศ. 2511 ได้ตระหนักถึงความจำเป็นของการศึกษาระดับปริญญาโท จึงดำริที่จะจัดโครงการการศึกษาระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ขึ้นภายในแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) และเพื่อยืนยันความต้องการของสังคมในส่วนนี้ จึงจัดให้มีโครงการวิจัยสำรวจความต้องการของสังคมภาคเหนือ ต่อการเปิดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์มหาบัณฑิต เพื่อนำข้อมูลจากการวิจัยมาใช้เป็นแนวทางการจัดหลักสูตรดังกล่าว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาโทของสังคมภาคเหนือ
2. เพื่อสำรวจความต้องการบริการทางวิชาการระดับก้าวหน้าด้านบรรณารักษศาสตร์ของสังคมภาคเหนือ

*ครุณี ณ ลำปาง ศศ.บ. (ภาษาอังกฤษ), ศศ.บ. (บรรณารักษศาสตร์) อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์)

อาจารย์ระดับ 7 ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

**รัตนนา ณ ลำพูน รองศาสตราจารย์ ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

3. เพื่อประมวลสภาวะความต้องการ และความจำเป็นของภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ในการจัดการศึกษาระดับมหาบัณฑิต

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การสำรวจความต้องการของสังคมภาคเหนือต่อการเปิดหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์มหาบัณฑิตนี้ เป็นการเก็บข้อมูลจากตัวอย่างประชากรในห้องสมุดสถาบันการศึกษาของภาคเหนือ รวมทั้งบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ที่สำเร็จการศึกษา ระหว่างปี 2513-2530

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการสำรวจข้อมูล ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม นำมาแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละโดยใช้สูตร

$$p = \frac{f}{N} \times 100$$

$$p = \text{อัตราส่วนร้อยละ}$$

$$f = \text{จำนวนผู้ตอบปัญหาในแต่ละข้อ}$$

$$N = \text{จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามที่ส่งคืน}$$

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้แยกวิเคราะห์เป็น 2 ตอน ได้แก่

ตอนที่ 1 วิเคราะห์คำตอบที่ได้รับจากห้องสมุดสถาบัน การศึกษา ของภาคเหนือ และหน่วยงานในจังหวัดภาคเหนือ 17 จังหวัด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์คำตอบที่ได้รับจากบัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ ความเห็นของบัณฑิตที่มีต่อลักษณะการศึกษาระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ และความเห็นของบัณฑิตเกี่ยวกับระดับความรู้ของบรรณารักษะระดับผู้บริหาร และหัวหน้างานบริการ

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลจากห้องสมุด

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานในจังหวัดภาคเหนือ 17 จังหวัด ในเรื่อง

1. สถานภาพของผู้ตอบ ผู้ตอบส่วนมากเป็นเพศหญิง ไม่มีคุณวุฒิปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ มีเพียงส่วนน้อยที่มีบรรณารักษะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาโท ผู้ตอบจำนวนมากมีประสบการณ์การทำงานในห้องสมุดอยู่ในช่วงระยะเวลา 1-3 ปี รองลงมา มีประสบการณ์อยู่ระหว่าง 4-6 ปี

2. การจัดบริการในห้องสมุดแต่ละแห่ง ห้องสมุดเกือบทุกแห่ง คือร้อยละ 93.46 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีการจัดบริการรับยืมหนังสือ รองลงมา ร้อยละ 72.90 มีการจัดบริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า รวมทั้งบริการแนะนำการใช้ห้องสมุด มีห้องสมุดเพียงร้อยละ 3.74 ที่จัดบริการข้อสนเทศโดยใช้คอมพิวเตอร์

บริการต่าง ๆ ที่ห้องสมุดจัด ผู้ใช้ส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อบริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า รองลงมาให้ความสนใจต่อบริการข่าวสารทันสมัย มีผู้ใช้เพียงร้อยละ 3.74 สนใจการจัดบริการข้อสนเทศโดยใช้คอมพิวเตอร์ ซึ่งเท่ากับจำนวนห้องสมุดที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์ใช้

3. ลักษณะความต้องการในการใช้ข้อมูลของผู้ใช้ ผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นผู้ที่ไม่หาความรู้ด้วยตนเอง มาใช้ห้องสมุดเพื่อต้องการค้นคว้าหาความรู้ รองลงมา มาใช้ห้องสมุดเพราะต้องการอ่านหนังสือ และวารสารเพื่อความบันเทิง

ผู้ใช้งานจำนวนมากที่สุดร้อยละ 67.29 ของผู้ตอบต้องการใช้ข้อมูลสำเร็จรูป ร้อยละ 61.68 ต้องการทราบเพียงแหล่งที่จะค้นข้อมูลด้วยตนเอง โดยมีบรรณารักษะเสนอแนะ

4. ทักษะของผู้ตอบเกี่ยวกับคุณวุฒิของบรรณารักษะ และการศึกษาต่อ ผู้ตอบส่วนใหญ่

ร้อยละ 62.62 เห็นว่าผู้บริหารห้องสมุดควรมีความรู้ระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ รองลงมาร้อยละ 34.58 เห็นว่าความรู้ระดับปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ ก็สามารถจะบริหารงานห้องสมุดได้ ส่วนความเห็นที่มีต่อบรรณารักษ์หัวหน้างานบริการนั้น ผู้ตอบจำนวนมากร้อยละ 71.03 เห็นว่าความรู้ระดับปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ก็เพียงพอสำหรับการให้บริการ รองลงมาร้อยละ 28.04 เห็นว่าความรู้ระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ จึงจะสามารถให้บริการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มีผู้ตอบจำนวนมากถึงร้อยละ 85.98 เห็นว่าการได้ศึกษาต่อจะทำให้บรรณารักษ์เป็นผู้ที่ไม่รู้ย่ำแย่ตลอดเวลา ซึ่งจะเป็นสาเหตุให้ห้องสมุดมีพัฒนาการ

ผู้บริหารและหัวหน้างานห้องสมุดร้อยละ 88.78 ของผู้ตอบมีนโยบายส่งเสริมให้มีการศึกษาต่อ หน่วยงานที่สนับสนุนการศึกษาต่อร้อยละ 45.79 ของผู้ตอบให้เหตุผลว่าต้องการเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน สร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บรรณารักษ์ รองลงมาร้อยละ 36.45 ต้องการบุคลากรที่มีคุณภาพสูงขึ้น เพื่อพัฒนาคนพัฒนางาน

5. ทักษะคติของผู้ตอบเกี่ยวกับลักษณะการศึกษามหาวิทยาลัย ระดับปริญญาโท
ผู้ตอบส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การจัดการศึกษา ระดับปริญญาโท ควรเน้นบางสาขาวิชาที่จะทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพงานห้องสมุด

6. การคาดการณ์เรื่องการรับบรรณารักษ์เพิ่มในหน่วยงานของผู้ตอบ ผู้ตอบส่วนใหญ่คาดว่าหากจะรับบรรณารักษ์เพิ่ม จะรับบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิทางบรรณารักษศาสตร์ระดับปริญญาตรีหรือโท ก็ได้ส่วนจำนวนที่คาดการณ์ไว้ในอีก 5 ปีข้างหน้า หน่วยงานต่าง ๆ ร้อยละ 33.64 ของผู้ตอบ จะรับบรรณารักษ์คุณวุฒิปริญญาตรีเพิ่มอีก 1-2 อัตรา

รองลงมาร้อยละ 15.89 คาดว่าจะรับบรรณารักษ์คุณวุฒิปริญญาโทจำนวน 1-2 อัตราเช่นกัน และ มีหน่วยงานอีกร้อยละ 49.53 ไม่มีการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าจะรับบรรณารักษ์เพิ่มอีกจำนวนเท่าใด

ตอนที่ 2 วิเคราะห์ข้อมูลจากบันทึกการศึกษาศาสตร์ ในเรื่อง

1. สถานภาพของผู้ตอบ บันทึกการศึกษาศาสตร์ ส่วนใหญ่ยังไม่ได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท บันทึกเกือบจะทั้งหมด ร้อยละ 96.12 ของผู้ตอบแบบสอบถาม มีประสบการณ์ในการทำงานห้องสมุด และจำนวนมากที่สุด ร้อยละ 18.55 เคยทำงานในห้องสมุดมาเป็นเวลา 3-4 ปี รองลงมา ร้อยละ 17.74 เคยทำงานในห้องสมุดมาเป็นเวลา 11-12 ปี

บันทึกส่วนใหญ่ร้อยละ 66.67 ทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ รองลงมาร้อยละ 22.48 ทำงานในตำแหน่งอาจารย์ ส่วนสถานที่ทำงานนั้นบันทึกส่วนใหญ่ทำงานในห้องสมุดมหาวิทยาลัย โรงเรียน และสถาบันการศึกษาอื่น ๆ

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาต่อของบันทึก
บันทึกที่ได้ศึกษาต่อในระดับปริญญาโท ได้ศึกษาในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ เป็นส่วนใหญ่ ส่วนผู้ที่ยังไม่ได้ศึกษาต่อร้อยละ 54.26 ของผู้ตอบมีความตั้งใจที่จะศึกษาต่อแน่นอน

3. ความเห็นทั่วไปเกี่ยวกับการปฏิบัติงานและการศึกษาต่อ หน่วยงานเจ้าสังกัดที่บันทึกทำงานส่วนมากมีนโยบายสนับสนุนให้มีการศึกษาต่อ

บันทึก มีความเห็นต่อการศึกษาระดับปริญญาโทว่า เป็นการเพิ่มพูนคุณวุฒิ และต้องการนำความรู้มาปรับปรุงงานห้องสมุด บันทึกจำนวนมากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบแบบสอบถาม มีความเห็นว่าความรู้ระดับปริญญาตรีจะเพียงพอหรือไม่ ในการปฏิบัติงาน

ในห้องสมุดทั่วไป ขึ้นอยู่กับประเภทของห้องสมุด แต่ส่วนใหญ่ร้อยละ 99.15 ของผู้ตอบเล็งเห็นผลดีของการศึกษาต่อ กล่าวคือ มีความเห็นว่า จะทำให้บรรณารักษ์เป็นผู้รู้ตลอดเวลา ซึ่งจะส่งผลให้ห้องสมุดมีพัฒนาการ

4. ความเห็นของบัณฑิตที่มีต่อลักษณะการศึกษาระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ บัณฑิตส่วนใหญ่ร้อยละ 64.34 ของผู้ตอบเสนอความเห็นว่าการจัดการศึกษาระดับปริญญาโท ควรเน้นเฉพาะบางวิชา ซึ่งได้แก่การบริหารงานห้องสมุด/ การจดหมายเหตุ/ การบริการทั่วไป/ การบริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า/ การวิเคราะห์งานและการวางแผนงานห้องสมุดแต่ละประเภท/ การพัฒนาคุณภาพงานห้องสมุด/ คอมพิวเตอร์/ การสื่อสาร นอกจากนั้นผู้ตอบร้อยละ 12.40 เห็นว่าควรเน้นเรื่องผู้นำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุงงานบริการห้องสมุด

มีบัณฑิตจำนวนมากกว่าเห็นว่าพื้นฐานความรู้ของผู้ที่จะศึกษาต่อระดับปริญญาโทควรเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขาใดก็ได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีบรรณารักษศาสตร์เท่านั้น

5. ความเห็นของบัณฑิต เกี่ยวกับระดับ

ความรู้ของบรรณารักษ์ระดับผู้บริหารและหัวหน้างานบริการ บัณฑิตจำนวนมากที่สุดร้อยละ 73.64 ของผู้ตอบ มีความเห็นว่าบรรณารักษะระดับผู้บริหารควรมีความรู้ขั้นปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ ส่วนความเห็นในเรื่องงานบริการของห้องสมุด ผู้ตอบส่วนใหญ่ร้อยละ 48.06 เห็นว่า ควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์เท่านั้น

อภิปรายผล

ตอนที่ 1 วิเคราะห์ข้อมูลจากห้องสมุด

สถาบันการศึกษาและหน่วยงานในจังหวัดภาคเหนือ 17 จังหวัด จากผลการวิจัยพบว่า ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบงานห้องสมุดในหน่วยงานต่าง ๆ ส่วนใหญ่ไม่มีคุณวุฒิปริญญาตรีทางบรรณารักษศาสตร์ ทั้ง ๆ ที่ในห้องสมุดต่าง ๆ ได้มีการจัดบริการที่ถูกต้องตามหลักวิชาบรรณารักษศาสตร์แล้วก็ตาม กล่าวคือ ห้องสมุดเกือบทุกแห่งมีการจัดบริการรับ - จ่ายหนังสือ มีการจัดบริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า และยังมีบางแห่งมีการจัดบริการข้อเสนอแนะโดยใช้คอมพิวเตอร์ซึ่งจัดเป็นการให้บริการในยุคใหม่

ผู้ใช้ห้องสมุดส่วนใหญ่ให้ความสนใจเป็นพิเศษต่อการบริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า รองลงมาสนใจในการข่าวสารทันสมัย ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ใช้จำนวนมากที่เข้าใช้บริการของห้องสมุดเป็นผู้ที่มากันควาหาความรู้เป็นส่วนตัวและเพื่อผลงานทางวิชาการ รวมทั้งการค้นคว้าวิจัย

ถึงแม้ผู้ใช้ห้องสมุดจะต้องการค้นคว้าหาข้อมูลเอง แต่ก็ยังต้องการความช่วยเหลือจากบรรณารักษ์ และเห็นว่าผู้บริหารงานห้องสมุดควรจะมีความรู้ระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ ส่วนบรรณารักษ์ หัวหน้างานบริการนั้น ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าการรู้ระดับปริญญาตรีบรรณารักษศาสตร์ก็เพียงพอแล้วในการปฏิบัติงาน ซึ่งได้คิดตามสภาพของห้องสมุดที่ไม่ใช่ห้องสมุดขนาดใหญ่ และความต้องการของผู้ใช้ก็ยังคงมีขีดจำกัดและขึ้นอยู่กับงานในหน้าที่

ผู้ตอบจำนวนมากมีความเห็นว่า หากบรรณารักษ์ได้ศึกษาต่อ จะเป็นผลดีต่อห้องสมุด และหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีนโยบายส่งเสริมให้การศึกษาต่อ

สำหรับการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทนั้น ผู้ตอบส่วนใหญ่เห็นว่าควรรับผู้ที่จบการศึกษาปริญญาตรี สาขาอื่น ๆ เข้าศึกษาต่อด้วย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิชาบรรณารักษศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องการพื้นฐานความรู้ด้านอื่น ๆ ด้วย ไม่เฉพาะแต่วิชาชีพเท่านั้น

ผู้ตอบมีการคาดการณ์เกี่ยวกับการรับบรรณารักษ์
เพิ่มน้อยมาก ซึ่งอาจเป็นเพราะนโยบายของหน่วยงาน
ในด้านงานห้องสมุดยังไม่ชัดเจน

**ตอน 2 ข้อมูลจากบัณฑิตบรรณารักษ-
ศาสตร์** บัณฑิตบรรณารักษศาสตร์ที่ส่งแบบสอบถามกลับคืนมา ส่วนมากทำงานในตำแหน่งบรรณารักษ์ และยังไม่ได้ศึกษาต่อ แต่ก็มีความคิดเรื่องการศึกษาต่อเพราะเล็งเห็นผลดีของการนำความรู้มาพัฒนาห้องสมุดให้ดีขึ้น บัณฑิตได้เสนอแนะการจัดการศึกษาระดับปริญญาโทว่าควรเน้นวิชาการบริหารงานห้องสมุด/ การจดหมายเหตุ/ การบริหารงานทั่วไป/ การบริการตอบคำถาม และช่วยการค้นคว้า/ การวิเคราะห์งานและการวางแผนงานห้องสมุดแต่ละประเภท/ การพัฒนาคุณภาพงานห้องสมุด/ คอมพิวเตอร์/ การสื่อสาร รวมทั้งกรรนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้ปรับปรุงงานบริการของห้องสมุด ทั้งนี้อาจจะเป็นการพิจารณาเสนอแนะตามประสบการณ์ของการทำงาน ซึ่งบัณฑิตส่วนใหญ่ได้ทำงานในห้องสมุดมาแล้วไม่ต่ำกว่า 3-4 ปี บางคนทำงานมานานถึง 11-12 ปี

นอกจากนั้น บัณฑิตส่วนใหญ่ยังเห็นว่าพื้นฐานความรู้ของผู้ที่จะศึกษาต่อระดับปริญญาโท ควรเป็นผู้ที่สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีสาขาใดก็ได้ แสดงให้เห็นว่าบัณฑิตที่มีประสบการณ์ในการทำงานแล้ว มีความเข้าใจว่าการที่ผู้เรียนรู้อื่น ๆ มาก่อน เป็นการส่งเสริมความเข้าใจในการเรียนวิชาบรรณารักษศาสตร์ และสารนิเทศศาสตร์ ซึ่งเป็นความคิดที่สอดคล้องกับบางวิชาที่บัณฑิตได้เสนอแนะไว้ในตอนต้น เช่น การวิเคราะห์งานและการวางแผนงาน/

คอมพิวเตอร์/ การสื่อสาร เป็นต้น

บัณฑิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ผู้ที่จะปฏิบัติงานเป็นผู้บริหารงานห้องสมุด และบรรณารักษ์หัวหน้างานบริการ ควรเป็นผู้ที่มีความรู้ระดับปริญญาโท บรรณารักษศาสตร์ ซึ่งแตกต่างจากแนวความคิดของผู้ตอบ ที่เป็นหัวหน้าหน่วยงาน และผู้รับผิดชอบงานด้านห้องสมุดในหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ผู้บริหารงานห้องสมุดควรมีความรู้ระดับปริญญาโทบรรณารักษศาสตร์ ส่วนบรรณารักษ์หัวหน้างานบริการนั้น ผู้ตอบส่วนใหญ่ในกลุ่มของหน่วยงานต่าง ๆ มีความเห็นว่า ความรู้ระดับปริญญาดรก็เพียงพอแล้ว

อย่างไรก็ตาม ผู้ตอบทั้ง 2 กลุ่ม มีความเห็นว่าการได้ศึกษาต่อถึงระดับปริญญาโทจะทำให้ห้องสมุดมีพัฒนาการ และบรรณารักษ์เองจะทำงานได้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งจะมีผลต่อเนื่องให้กับความก้าวหน้าในหน้าที่การงานด้วย

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการสำรวจความต้องการในการใช้ห้องสมุด และข้อมูลจากผู้ใช้ในสถาบันการศึกษา และผู้ใช้ห้องสมุดของหน่วยงานต่าง ๆ โดยแยกกลุ่มผู้ใช้เป็นนักวิชาการ และผู้ใช้โดยทั่วไป ทั้งนี้เพื่อที่จะปรับปรุง และพัฒนาหลักสูตร รวมทั้งการให้บริการที่ทันสมัยซึ่งจะทำให้หน่วยงานต่าง ๆ ที่ยังไม่มั่นนโยบายการจัดห้องสมุดที่ชัดเจน ได้เล็งเห็นความสำคัญ และให้การสนับสนุนการจัดห้องสมุดอย่างจริงจัง ส่วนหน่วยงานที่ส่งเสริมเรื่องห้องสมุดอยู่แล้วจะมีข้อมูลไปปรับปรุงงานให้ก้าวหน้าต่อไป

บรรณานุกรม

- กฤษณรัตน์ สุวรรณรัตน์. "การศึกษาข้อได้เปรียบ และเสียเปรียบในการรับผิดชอบงานห้องสมุดของอาจารย์วิชาบรรณารักษศาสตร์ในมหาวิทยาลัยในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท มหาวิทยาลัย แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- จ้อย นันทวิจิตร, ม.ล. สารนิเทศศาสตร์ฉบับปฐมบท. กรุงเทพฯ : บรรณกิจ, 2532.
- จารุวรรณ สินธุโสภณ. วิทยานุกรมบรรณารักษศาสตร์. กรุงเทพฯ : สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย, 2521.
- ครุณี ณ ลำปาง, ทศนา สัตยะนันท์ และพวงเพชร ศรีสมบุญ. รายงานการวิจัยเรื่องประสิทธิผลของหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิตปีการศึกษา 2519-2533. เชียงใหม่ : ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2525 (อัดสำเนา)
- ทัศนีย์ ทองศิริ. "ประสิทธิผลหลักสูตรบรรณารักษศาสตร์ต่อการปฏิบัติงานของบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2513-2518" วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521.
- นางลักษณ์ ไม่น่ายกิจ. "สารนิเทศศาสตร์ : พัฒนาการ ความหมายและขอบเขต." ใน สารนิเทศศาสตร์ : เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ : วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2531.
- บำเพ็ญ ไรจน์ปรีชา. รายงานสำรวจความต้องการของสังคมต่อการเปิดการศึกษาระดับปริญญาโท และการให้บริการทางวิชาการของสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2528.
- ยุวดี พิทักษ์. "การศึกษาสถานภาพของบรรณารักษ์ห้องสมุดมหาวิทยาลัยในประเทศไทย." วิทยานิพนธ์ปริญญาโท บัณฑิตวิทยาลัย แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- สุทธิลักษณ์ อำพันวงศ์. "การศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย." ใน บรรณารักษ์ 2509. พระนคร : แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510.
- _____. บรรณารักษศาสตร์ภูมิหลัง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2521.

- Boisjoly, H. "Information Science : What is it." **American Documentation** 19 (January 1968) : 3.
- Taylor, Robert S. "The Interface Between Librarianship and Information Science and Engineering." **Special Libraries** 58 (January 1967) : 45.
- Young, Heartsill. **The ALA Glossary of Library and Information Science**. Chicago : _____ American Library Association, 1983.

งานวิจัยนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมษิต*

คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัยนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย เริ่มมี เมื่อ พ.ศ. 2507 เป็นการวิเคราะห์เนื้อหาของหนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพฯ 14 ฉบับ ส่วนวิทยานิพนธ์ ซึ่งถือว่าเป็นงานวิจัยเช่นกัน เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่นับวันจะมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว เพราะต้องจัดทำเพื่อประกอบการศึกษาในระดับปริญญาโท หรือปริญญาเอก จึงพบว่างานวิจัยที่เป็นวิทยานิพนธ์มีจำนวนมากกว่างานวิจัยที่จัดทำโดยนักวิชาการ ทั้งในสาขานิเทศศาสตร์ และสาขาอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยมีปริมาณการเพิ่มที่ค่อนข้างสม่ำเสมอตามจำนวนของการเปิดรับนักศึกษาของแต่ละสถาบัน วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตร์เล่มแรกพบใน พ.ศ. 2509 เป็น

วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิตของแผนกวิชาโสตทัศนศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง อิทธิพลของภาพยนตร์โทรทัศน์ต่อพฤติกรรมวัยรุ่น เขียนโดยปฏิพันธ์ กระแสสินทร์ นอกจากนั้นยังมีการวิจัยที่จัดทำโดยบริษัทเอกชนหรือองค์กรต่าง ๆ เพื่อต้องการเก็บข้อมูล ใช้ในการวางแผนงานเฉพาะในหน่วยงานของตน บางส่วนอาจไม่ดีพิมพ์เผยแพร่

งานวิจัยนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย สามารถแบ่งประเภทตามวัตถุประสงค์ของการจัดทำ และลักษณะหน่วยงานที่จัดทำได้เป็น 4 ประเภท คือ

1. งานวิจัยที่จัดทำเพื่อประกอบการศึกษา

*อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมษิต อ.บ., อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) นศ.ม. (นิเทศศาสตร์พัฒนาการ)
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คือ วิทยานิพนธ์ ทั้งระดับปริญญาโท และเอก ในสาขานิติศาสตร์ หรือสาขาอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อสารหรือการนำสื่อต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้กับเรื่องนั้น เช่น ด้านสาธารณสุข การพัฒนา การเมือง การศึกษา การเกษตร เป็นต้น

2. งานวิจัยที่จัดทำโดยนักวิชาการในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาทั้งของรัฐ และเอกชน ส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการขอตำแหน่งทางวิชาการของอาจารย์ หรือเพื่อให้ได้ข้อมูล ที่มีประโยชน์ หรือพอสรุปที่จะใช้ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป ซึ่งมักจะจัดทำเพราะได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งจากรัฐบาล องค์การระหว่างประเทศ และเอกชน เช่น การสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ด้านสื่อมวลชนจัดทำเป็นทำเนียบนาม สำรวจเอกสารสำรวจความคิดเห็น เป็นต้น

3. งานวิจัยที่จัดทำโดยส่วนราชการที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของชาติ เช่น หน่วยงานของทหาร หน่วยงานของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งต้องทำวิจัยสำรวจข้อมูลเก็บไว้ใช้เฉพาะในหน่วยงาน ส่วนใหญ่จะไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ มักจะเป็นการสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับชนบท และความต้องการความคิดเห็นของบุคคลต่าง ๆ

4. งานวิจัยของบริษัทเอกชนต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะเป็นด้านโฆษณา หรือด้านการประชาสัมพันธ์ ข้อมูลที่สำรวจนี้มีการขายกันในราคาแพง เพราะใช้ในการวางแผนการให้สื่อให้เหมาะสมกับการโฆษณา การวางตลาดสินค้าใหม่ ๆ หรืออื่น ๆ ส่วนใหญ่จึงไม่ตีพิมพ์เผยแพร่ ให้ใช้เฉพาะในกลุ่มบริษัทที่เป็นลูกค้า หรือเครือข่ายเท่านั้น

อดีตและปัจจุบันของงานวิจัยนิเทศศาสตร์

ย้อนหลังไปในปี พ.ศ. 2507 ได้มีงานวิจัยนิเทศศาสตร์เรื่องแรก คือ การวิจัยการเปลี่ยนแปลงของ

หนังสือพิมพ์รายวันในกรุงเทพฯ 14 ฉบับ โดยเกษม ศิริสัมพันธ์ ซึ่งศึกษาเนื้อหาข่าวประเภทต่าง ๆ หลังจากนั้นได้เริ่มมีงานวิจัยนิเทศศาสตร์ทยอยทำออกมาเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในช่วงปี พ.ศ. 2510-2525 นั้น ส่วนใหญ่งานวิจัยจะเป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสื่อประเภทต่าง ๆ และบุคลากรทางการสื่อสารแล้วจัดทำเป็นทำเนียบนาม เพื่อใช้ในการค้นคว้าอ้างอิง นับว่าเป็นความจำเป็นแรกเริ่มของงานวิจัยนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยต่อมาเมื่อมีแนวคิดเรื่องการพัฒนาประเทศมาประยุกต์เข้ากับสาขานิติศาสตร์ การวิจัยจึงเริ่มมีทิศทางไปในแนวนิติศาสตร์พัฒนาการมากขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการวิจัยในเรื่องการใช้สื่อมวลชนเพื่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เช่น การเกษตร การศึกษา การเมือง การสาธารณสุข โฆษณาการ เป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และการยอมรับนวัตกรรมของเกษตรกร หรือนวัตกรรมทางการแพทย์ สาธารณสุขในชุมชนหรือกลุ่มบุคคลต่าง ๆ รวมทั้งการศึกษาดนตรีไทย ๆ ทางสังคมที่เสนอผ่านสื่อมวลชน

ส่วนใหญ่งานวิจัยในสาขานิติศาสตร์พัฒนาการมาจากวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ซึ่งเปิดสอนครั้งแรกใน พ.ศ. 2521 ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ใน พ.ศ. 2525 แต่ก่อนที่จะมีวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทในสาขานิติศาสตร์ในแง่ที่จะเรียกได้ว่าเป็นงานวิจัยนิเทศศาสตร์นั้น ยังมีวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโทจากสาขาวิชาอื่น ๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับสื่อสารมวลชนมาแล้ว ตั้งแต่ พ.ศ. 2509 เนื่องจากความเป็นสหสาขาวิชา (Interdisciplinary) ของนิเทศศาสตร์ วิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยจากนักวิชาการสาขาอื่น ๆ นั้นส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของสื่อมวลชนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา การเมือง การเกษตร สาธารณสุข และสำรวจข้อมูลต่าง ๆ หรือบทความในทางประวัติศาสตร์

แม้ในปัจจุบันงานวิจัยจากวิทยานิพนธ์ และนักวิชาการสาขาอื่น ๆ ก็ยังคงมีอยู่ และนับเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ เช่นกัน

ข้อมูลที่น่าสนใจมากล่าวนี้ อ้างอิงจาก งานวิจัยเรื่องการสำรวจ และจัดทำบรรณนิทัศน์ สิ่งพิมพ์ทางนิเทศศาสตร์ระหว่าง พ.ศ. 2500-2525 และคำสรุปผลการสำรวจงานวิจัย และวิทยานิพนธ์จาก ตารางที่ 1 แล้ว จะพบว่า ในช่วง พ.ศ. 2500-2525 นั้น มีงานวิจัยสาขา นิเทศศาสตร์ทั้งสิ้น 249 เรื่อง เป็นงานวิจัย 63 เรื่อง วิทยานิพนธ์ 186 เรื่อง วิชาที่มีงานวิจัยมากที่สุด คือ สื่อมวลชน (รวมทั้งสื่อมวลชนวิทยุ โทรทัศน์) จำนวน 118 เรื่อง หรือร้อยละ 47.4 นิเทศศาสตร์พัฒนาการ เป็นอันดับ 2 จำนวน 48 เรื่อง หรือร้อยละ 19.2 และวารสารศาสตร์ เป็นอันดับ 3 จำนวน 36 เรื่อง หรือร้อยละ 14.5 ส่วนที่น้อยที่สุด คือ วิจัยนิเทศศาสตร์ จำนวน 1 เรื่อง หรือร้อยละ 0.4

ในปัจจุบันเนื่องจากการศึกษานิเทศศาสตร์ได้รับความสนใจ มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วจนเป็นศาสตร์ที่สาขาวิชาอื่น ๆ ยอมรับในความสำคัญที่มีต่อสังคม เอกสารสิ่งพิมพ์จึงมีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่นเดียวกับงานวิจัยนิเทศศาสตร์ในช่วงตั้งแต่ปี พ.ศ. 2526-2532 ก็เพิ่มขึ้นจากช่วง 25 ปีที่แล้วมามาก ข้อมูลที่จะนำมากล่าวต่อไปนี้จะขอย่ออ้างอิงจากงานวิจัย เรื่อง การสำรวจและจัดทำบรรณนิทัศน์สิ่งพิมพ์ทางนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. 2526-2532 โดยดูรายละเอียดจาก ตารางที่ 2 แล้วสรุปได้ดังนี้ ในช่วง 7 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2526-2532 มีงานวิจัยทางนิเทศศาสตร์ทั้งสิ้น 368 เรื่อง เป็นงานวิจัย 85 เรื่อง วิทยานิพนธ์ 238 เรื่อง สาขาวิชาที่มีงานวิจัยมากเป็นอันดับ 1 คือ นิเทศศาสตร์พัฒนา

การ จำนวน 109 เรื่อง หรือร้อยละ 29.6 อันดับ 2 คือ วารสารศาสตร์ จำนวน 54 เรื่อง หรือร้อยละ 14.7 อันดับ 3 คือ ภาพนิ่ง และภาพยนตร์ จำนวน 46 เรื่อง หรือร้อยละ 12.5 ส่วนที่มีน้อยที่สุดเพราะไม่มีงานวิจัยเลย คือวาทวิทยา

จากตัวเลขเหล่านี้เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับ จะเห็นได้ว่า งานวิจัยในวิชา นิเทศศาสตร์พัฒนาการ มีแนวโน้มที่จะเพิ่มปริมาณค่อนข้างสูง ตั้งแต่ช่วงแรก คือ พ.ศ. 2500-2525 แล้ว แต่เนื่องจากวิชาสื่อสารมวลชน ได้รวมสิ่งพิมพ์ทางวิทยุ และโทรทัศน์เข้าไปด้วยจึงทำให้มีจำนวนมาก แต่ในช่วงหลัง (พ.ศ. 2526-2532) ได้แยก วิทยุ และโทรทัศน์ จากสื่อมวลชน สื่อมวลชนจะมีเฉพาะงานวิจัยที่กล่าวถึงสื่อทุกประเภทรวม ๆ กัน จึงทำให้มีจำนวนน้อยลงมาก แต่จะพบว่าวารสารศาสตร์ มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นมากเช่นกัน

กล่าวโดยสรุปแล้ว งานวิจัยนิเทศศาสตร์ในช่วงปัจจุบัน จัดทำโดยนักวิชาการจากหน่วยงานต่าง ๆ นั้นพบว่า กว่าครึ่งหนึ่งเป็นงานวิจัยเอกสารหรือเชิงประวัติศาสตร์ ส่วนหนึ่งเนื่องจากต้องการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อเฉลิมฉลองปีการสื่อสารโลก พ.ศ. 2526 และอีกส่วนหนึ่งเป็นการวิจัยของคณาจารย์นิเทศศาสตร์ ประมาณ 1/3 เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจข้อมูลต่าง ๆ ส่วนวิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ยังนิยมจัดทำโดยใช้วิธีการสำรวจในเชิงปริมาณ ส่วนที่ใช้เชิงประวัติศาสตร์นั้น ปริญาโทในสาขานิเทศศาสตร์มีน้อยมาก ที่มีอยู่นั้นมาจากสาขาอื่น ๆ เช่น รัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา และบรรณารักษศาสตร์โดยเฉพาะวิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเป็นวิธีวิจัยที่พบว่าทำกันมากในสาขามรรณารักษศาสตร์และนิเทศศาสตร์เป็นส่วนใหญ่

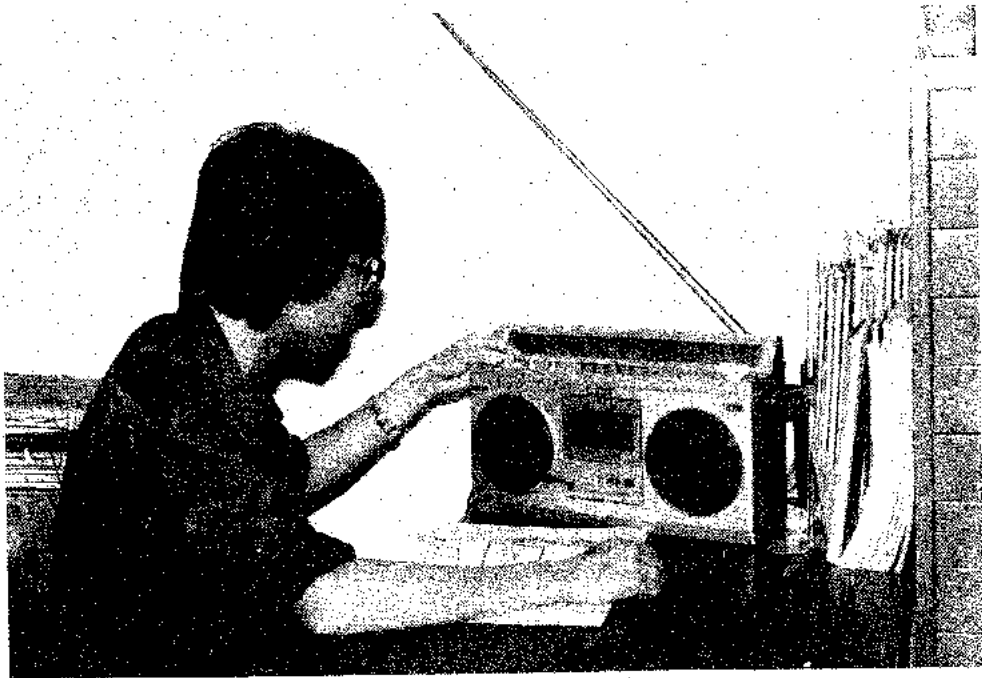
แต่ในแนวทางแตกต่างกัน

ดังนั้นในจำนวนวิทยานิพนธ์ในสาขานิเทศศาสตร์ ประมาณ 1/3 จึงเป็นวิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยจากสาขาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำเนื้อหาที่เกี่ยวกับนิเทศศาสตร์ งานวิจัยในสาขานิเทศ

ศาสตร์ เป็นเรื่องที่กว้างมาก และได้รับความสนใจจากศาสตร์อื่น ๆ ที่จะศึกษาในส่วนที่การสื่อสารหรือสื่อต่าง ๆ จะมีส่วนสัมพันธ์กับวิชาการอื่น ๆ อย่างไรบ้างเพราะการสื่อสารหรือนิเทศศาสตร์เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในสังคมปัจจุบันนั่นเอง

สื่อโสตทัศน

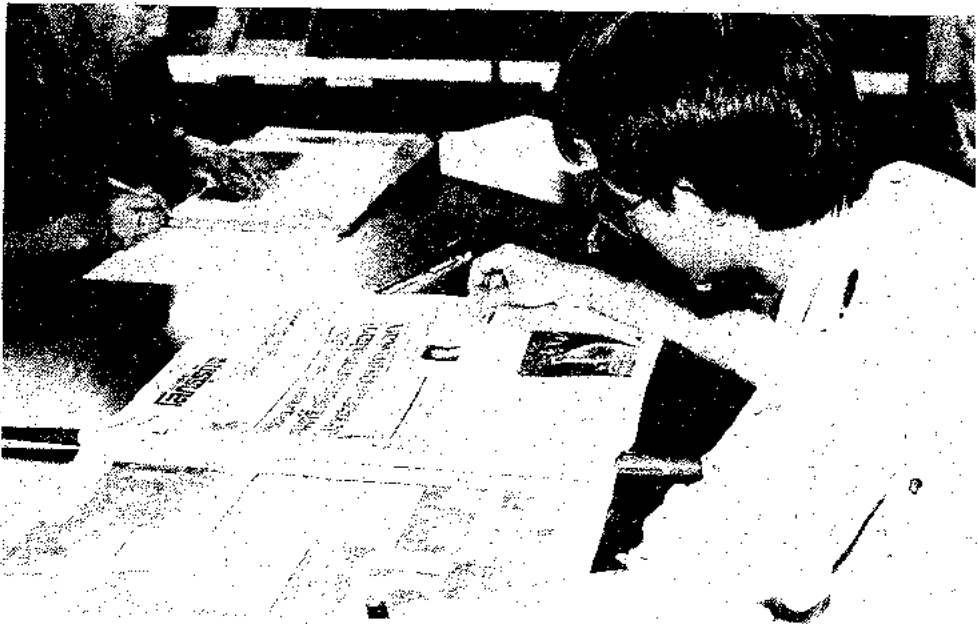

ตารางที่ 1 แสดงงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ช่วง พ.ศ. 2500-2525

สาขาวิชา	งานวิจัย		วิทยานิพนธ์		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. โฆษณา	-	-	5	2.69	5	2
2. นโยบาย และแผนการสื่อสาร	1	1.59	4	2.15	5	2
3. นิเทศศาสตร์พัฒนาการ	9	14.29	39	20.97	48	19.2
4. ประชาสัมพันธ์	2	3.17	9	4.84	11	4.5
5. ภาพนิ่ง และภาพยนตร์	1	1.59	18	9.68	19	7.6
6. วาทยุติยา	1	1.59	1	.54	2	.8
7. วารสารศาสตร์	7	11.11	29	15.59	36	14.5
8. วิจัยนิเทศศาสตร์	1	1.59	-	-	1	.4
9. สื่อสารการแสดง	2	3.17	2	1.08	4	1.6
10. สื่อสารมวลชน	39	61.90	79	42.47	118	47.4
รวม	63	100	186	100	249	100

ที่มา : 1. อุบลวรรณ บิดพัฒนนิเทศ และอุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. บรรณานิกศน์สิ่งพิมพ์ทางนิเทศศาสตร์
ในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2500-2525. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2526.

2. อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์ การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.

หนังสือพิมพ์

ตารางที่ 2 แสดงจำนวนงานวิจัย และวิทยานิพนธ์ช่วง พ.ศ. 2526-2532

สาขาวิชา	งานวิจัย		วิทยานิพนธ์		รวม	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
1. การสื่อสารทั่วไป	13	15.3	26	9.2	39	10.5
2. โฆษณา	4	4.7	9	3.2	13	3.5
3. นิเทศศาสตร์พัฒนาการ	13	15.3	96	33.9	109	29.6
4. โทรทัศน์ และวิทยุทัศน์	5	5.9	35	12.3	40	10.9
5. ประชาสัมพันธ์	4	4.7	11	3.9	15	4.1
6. ภาพนิ่ง และภาพยนตร์	4	4.7	42	14.8	46	12.5
7. วาทยวิทยา	-	-	-	-	-	-
8. วารสารศาสตร์	20	23.5	34	12	54	14.7
9. วิทยุ และเสียงตามสาย	3	3.5	18	6.7	21	5.7
10. สื่อมวลชน	12	14.1	7	2.5	19	5.2
11. สื่อสารการแสดง	7	8.2	5	1.8	12	3.3
รวม	85	100	283	100	368	100

ที่มา : อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมชิต. บรรณทัศน์สิ่งพิมพ์ทางนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
ระหว่าง พ.ศ. 2526-2532. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2533.

บรรณานุกรม

- Thanavadee Boonlue: Approaches to Mass Communication Research in Asia. วารสารนิเทศ-
ศาสตร์ 7 (ภาคต้น 2529) : 76-79.
- นันทวัน สุชาติ "สถานภาพปัจจุบัน และแนวโน้มของการวิจัยทางสื่อสาร" วารสารนิเทศศาสตร์ 7 (ภาคต้น
2529) : 70-75.
- อุบล เบญจรงค์กิจ. "แนวโน้มการวิจัยทางนิเทศศาสตร์พัฒนาการในประเทศไทย" วารสารนิเทศศาสตร์ 7
(ภาคต้น 2529) : 56-65.
- สมควร กวีระ. "การวิจัยการสื่อสารในประเทศไทยเพื่อประเทศไทย" ใน 15 ปีนิเทศศาสตร์มหาวิทยาลัย
กรุงเทพ, หน้า 29-33. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, 2529.
- อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2530.
- อุบลวรรณ ปิติพัฒนะโมชิต. การสำรวจและจัดทำบรรณทัศน์สิ่งพิมพ์ทางนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
ระหว่าง พ.ศ. 2526-2532. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2533.
- และ อุบลรัตน์ ศิริยุวศักดิ์. การสำรวจและจัดทำบรรณทัศน์สิ่งพิมพ์ทางนิเทศศาสตร์ใน
ประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2500-2525. กรุงเทพฯ : คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2526.

ศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

อรนุข หลิมประเสริฐ*

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้เล็งเห็นความสำคัญของการวิจัยทางการศึกษาที่มีต่อการวางแผนและการพัฒนาการศึกษาของชาติ จึงได้จัดทำแผนการวิจัยทางการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ขึ้นตามมาตรการส่งเสริมการวิจัยที่ได้รับระบุไว้ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 ซึ่งจากแผนการวิจัยนี้ได้ระบุให้สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เป็นศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษา เพื่อทำหน้าที่เป็น ศูนย์กลางการประสานการวิจัยทางการศึกษารวบรวมผลงานการวิจัยจากแหล่งต่าง ๆ ให้บริการเพื่อการศึกษาค้นคว้า และเผยแพร่ผลงานวิจัยทางการศึกษาด้วยวิธีต่าง ๆ ตลอดจนประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ที่ทำหน้าที่ให้บริการข้อมูลสนเทศทางการวิจัยการศึกษา

การจัดตั้งศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ มีรองเลขาธิการ เป็นที่ปรึกษา และผู้อำนวยการกองวิจัยการศึกษา เป็นประธานคณะทำงาน (คำสั่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่ 163/2530 8 ตุลาคม 2530) การดำเนินงานในขั้นแรก เน้นการรวบรวมผลงานวิจัยทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยศูนย์สนเทศฯ ได้ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานทางการศึกษาและหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในรอบปีที่ผ่านมาจำนวน 396 แห่ง นอกจากนี้ยังได้จัดให้มีการประชุมสัมมนาระหว่างคณะบดีบัณฑิตวิทยาลัยของสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ เพื่อการประสานงานวิจัยในส่วนที่เป็นวิทยานิพนธ์

ของนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

จากการดำเนินงานที่ผ่านมา ศูนย์สนเทศฯ ได้ประสบปัญหาอุปสรรคบางประการเนื่องจากศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ เป็นองค์กรภายในของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติที่เพิ่งขึ้นมาใหม่ ยังไม่เป็นที่รู้จักของหน่วยงานภายนอก การเริ่มต้นของการดำเนินงานกระทำอยู่ภายใต้ข้อจำกัดด้านบุคคล วัสดุอุปกรณ์เครื่องทุนแรงและเวลา ทั้งหลายทำให้การดำเนินงานต้องกระทำอย่างค่อยเป็นค่อยไป และเป็นในลักษณะเชิงรับมากกว่าจะแสดงบทบาทของศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษา ระดับชาติ ซึ่งต้องรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร เกี่ยวกับการวิจัยโดยทั่ว ๆ ไป จากหน่วยงานเครือข่าย แล้วนำมาจัดกระทำและเผยแพร่ให้หน่วยงานต่าง ๆ เหล่านั้นได้นำไปใช้ประโยชน์ พร้อมทั้งการบริการด้านข้อมูลสนเทศทางการวิจัยแก่ผู้บริหารระดับสูง และข้าราชการของสำนักงานฯ ตลอดจนการพัฒนาระบบการจัดเก็บ และการสืบค้นข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์

ด้วยความพยายามที่จะพัฒนาศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติให้สามารถทำหน้าที่ได้ครบถ้วนตามแผนการวิจัยทางการศึกษาในช่วงแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ที่ประชุมคณะทำงานจัดตั้งศูนย์ฯ ครั้งที่ 1/2532 เมื่อวันที่ 17 กุมภาพันธ์ 2532 มีมติให้ฝ่ายเลขานุการจัดทำแผนพัฒนา ศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ ระยะ 4 ปี (พ.ศ. 2532-2535) ขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ทั่วไปเพื่อ

*อรนุข หลิมประเสริฐ กศ.ม. (จิตวิทยา และการแนะแนว) นักวิชาการศึกษา ระดับ 7 หัวหน้าศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ สำนักคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

พัฒนาศักยภาพ และบทบาทของศูนย์สนเทศทางการ
การวิจัยการศึกษาแห่งชาติ ให้สามารถทำงานตาม
ภารกิจที่กำหนดไว้ในแผนการวิจัยทางการศึกษาได้
อย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพ

โครงสร้างการทำงานของศูนย์

ในการดำเนินงาน ศูนย์สนเทศทางการวิจัย
การศึกษาแห่งชาติ ยึดนโยบายและมาตรการข้อ 3
และ 4 ตลอดจนแนวการประสานการวิจัยทางการ
ศึกษา ตามแผนการวิจัยทางการศึกษาในช่วงแผน
พัฒนาฯ ระยะที่ 6 (แผนการวิจัยทางการศึกษา 2530 :
6 และ 16-17) ซึ่งตามนโยบายและมาตรการข้างต้น
สามารถแบ่งงานหรือกิจกรรมของศูนย์สนเทศทางการ
วิจัยการศึกษาออกเป็นงานหลัก ดังนี้

1. **งานรวบรวม** ทำการรวบรวมข้อมูลข่าวสาร
ทางการวิจัยที่สำคัญ เช่น โครงการวิจัยที่หน่วยงาน
ต่าง ๆ กำลังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันและอนาคต
และทำการรวบรวมผลงานวิจัยที่ได้ดำเนินการเสร็จ
เรียบร้อย ในรูปของบทสรุปย่อ ความยาวประมาณ
5-8 หน้าพิมพ์

การรวบรวมข้อมูลข่าวสารทางการวิจัยและ
ผลงานวิจัยกระทำได้ ดังนี้

1.1 **การรวบรวมข้อมูลและบทสรุปย่อจากงาน
วิจัยที่หน่วยงานส่งเผยแพร่มายังสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาแห่งชาติ** โดยส่งแบบสำรวจไปยังหน่วยงาน
หรือผู้วิจัยเพื่อกรอกข้อมูลที่จำเป็นและบทสรุปผลงาน
วิจัยกลับมายังศูนย์สนเทศฯ

1.2 **การรวบรวมโดยการประสานกับศูนย์
ประสานการวิจัย** จากหน่วยงานทางการศึกษาในจังหวัด
ต่าง ๆ ที่ตอบรับว่าจะประสานการวิจัยกับศูนย์สนเทศฯ
โดยศูนย์สนเทศฯ ส่งแบบสำรวจงานวิจัยไปไว้ที่ศูนย์
ประสานแล้วศูนย์ประสานจะทำหน้าที่รวบรวมงาน
วิจัยในหน่วยงานของตนที่นักวิจัยหรือนักวิชาการใน
ท้องถิ่นศึกษาไว้ ขณะนี้มีงานวิจัยจำนวนประมาณ
700 เรื่องส่งมายังศูนย์สนเทศฯ ต่อไป

1.3 **การรวบรวมจากผลงานที่พิมพ์เผยแพร่
และการประสานงานกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ** ศูนย์สนเทศฯ จะสำรวจงานวิจัยที่พิมพ์
เผยแพร่ในวารสาร จดสารทางการวิจัยแล้ว คัดเฉพาะ
เรื่องที่ยังไม่ได้มีการรวบรวมมาก่อน ทำการส่งแบบ
สำรวจเพื่อทำการรวบรวมต่อไป นอกจากนี้ศูนย์
สนเทศฯ ยังติดต่อประสานกับกองทะเบียนการวิจัย
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ เพื่อขอทราบ
โครงการวิจัยที่อยู่ภายใต้การส่งเสริม หรืออนุมัติของ
สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ โดยทำการ
ติดต่อและรวบรวมผลงานวิจัยในส่วนที่ไม่ซ้ำซ้อนกับ
ที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

1.4 **การรวบรวมข้อมูลข่าวสารที่สำคัญ** ใน
ระยะเริ่มต้นของการจัดตั้งศูนย์สนเทศฯ ยังมีได้
กระทำในส่วนนี้อย่างจริงจัง แต่กระทำการกิจกรรมนี้ใน
ระยะเริ่มแผนพัฒนาศูนย์สนเทศฯ ขาดข้อมูล และ
วิธีการรวบรวม อาจจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะ ลักษณะ
แรก รวบรวมข้อมูลข่าวสาร เช่น โครงการวิจัยที่
หน่วยงานกำลังดำเนินการ รายงานวิจัยที่หน่วยงาน
เพิ่งจะสำเร็จ โครงการในอนาคต และกิจกรรมอื่น ๆ
ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยทำการรวบรวมจากศูนย์
ประสานการวิจัย ซึ่งตอบรับเป็นศูนย์ประสานกับ
ศูนย์สนเทศฯ อีกลักษณะหนึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูล
โดยติดต่อประสานกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัย
แห่งชาติ โดยกองส่งเสริมการวิจัยและกองทะเบียน
การวิจัย จะให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการตรวจสอบ
กับข้อมูลจากแหล่งแรกได้

2. **งานเผยแพร่** ในระยะแรกของการจัดตั้ง
ศูนย์สนเทศฯ การเผยแพร่ยังกระทำไม่ได้เต็มรูปแบบ
กิจกรรมที่ทำอยู่ได้แก่ การจัดทำ **จดหมายข่าวศูนย์
สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ** ซึ่งได้ผนวก
ไว้เป็นส่วนหนึ่งของ **ข่าวสารวิจัยการศึกษา** (ราย 2
เดือน) งานเผยแพร่นี้เมื่อสามารถดำเนินงานได้เต็ม

รูปแล้ว ควรจะมีงานเผยแพร่อย่างน้อย 4 ลักษณะ ได้แก่

2.1 บรรณานุกรมและสรุปรายงานวิจัยในลักษณะย่อ รูปแบบการเผยแพร่มีอยู่ 2 ลักษณะ ได้แก่ การทยอยเผยแพร่รายงานวิจัยที่ศูนย์สนเทศฯ ได้รับในช่วงทุก 2 เดือน ผ่านจดหมายข่าวศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติ และจัดทำรวมเล่มในรอบ 1 ปี โดยมีการเสนอบรรณานุกรมแหล่งที่สามารถค้นคว้าได้ทั้งเล่ม เนื้อหาโดยสรุป จำแนกตามระดับ/ประเภทของการศึกษา และ จำแนกตามหัวเรื่องที่สำคัญ ๆ เพื่อสะดวกในการค้นคว้า

2.2 ข้อมูล ข่าวสารเกี่ยวกับการวิจัย เช่น โครงการที่หน่วยงานการศึกษาและที่เกี่ยวข้องกำลังดำเนินอยู่ในปัจจุบัน และโครงการที่เสนอเพื่อดำเนินการในอนาคตความเคลื่อนไหวทางการวิจัยอื่น ๆ การเผยแพร่อาจเผยแพร่ผ่านจดหมายข่าวของศูนย์สนเทศฯ หรืออาจทำเป็นเอกสารแทรกตามความเหมาะสม

2.3 การจัดทำสรุปงานวิจัย ได้แก่ การสรุปเนื้อหางานวิจัย การจัดหมวดหมู่ การกำหนดความสำคัญของงานวิจัยที่เข้ามายังศูนย์สนเทศฯ เพื่อเผยแพร่แก่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อประโยชน์ในทางการศึกษาและการบริหารงาน เป็นต้น งานนี้จะทำคาบเกี่ยวกับการจัดกระทำข้อมูล เพื่อป้อนข้อมูลงานวิจัยเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์โปรแกรมCDS/ISIS ของ UNESCOซึ่งกำลังพัฒนาอยู่ในขณะนี้ ข้อมูลที่ป้อนเข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ ประกอบด้วย

- ชื่อเรื่องงานวิจัย
- ชื่อผู้ทำวิจัย
- ประเภทของงานวิจัย (วิทยานิพนธ์หรืองานวิจัยของหน่วยงาน)
- ปีที่ทำงานวิจัยเสร็จ
- ระเบียบวิธีการวิจัย
- เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล

- คำสำคัญ

- ประเภท/ระดับของการวิจัย (การศึกษา/ประเภทต่าง ๆ หรืองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประเภทอะไร)

- รหัสโยงเพื่อค้นหาบทสรุป (ตอนที่ 2 ในแบบสำรวจ)

- แหล่งค้นคว้าฉบับสมบูรณ์

ซึ่งในภายหน้าคาดว่าศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษาแห่งชาติจะให้บริการการสืบค้นงานวิจัยในเรื่องราวต่าง ๆ หรือข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยโดยผ่านเครื่องคอมพิวเตอร์ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ได้

2.4 งานชมรมทางวิชาการ ศูนย์สนเทศฯ มีความตั้งใจที่จะก้าวไปให้ถึงแนวทาง การบริหาร และเผยแพร่สารสนเทศเพื่อการวิจัยทางการศึกษา ข้อ 3 ในแผนการวิจัยทางการศึกษา กล่าวคือการสนับสนุนให้ศูนย์สนเทศทางการวิจัยการศึกษา และเครือข่าย รวบรวมสมาชิกในรูปของชมรมหรือสมาคม และจัดกิจกรรมเพื่อก่อให้เกิดการประสาน และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้ทำวิจัย หน่วยงานที่ทำวิจัยและผู้ใช้ผลงานวิจัย กิจกรรมที่คาดว่าจะกระทำในอนาคตอันใกล้ได้แก่ การให้ความช่วยเหลือด้านวิชาการและการประสานการทำงานของ ชมรมผู้สนใจงานวิจัยทางการศึกษา ที่มีอยู่แล้ว จัดรูปการบริหารและกิจกรรมให้มีความเข้มแข็งขึ้น มีการพิจารณาเพิ่มคอลัมน์ใน ข่าวสารวิจัย การศึกษา และ จดหมายข่าว เพื่อสนับสนุนการประสานการวิจัยระหว่างผู้ทำการวิจัยและผู้ใช้ผลงานวิจัย ให้เป็นรูปธรรมมากขึ้น มีผู้สนใจสมัครเป็นสมาชิกพอสมควร

3. งานให้บริการข้อมูลข่าวสารทางการวิจัยเพื่อการพัฒนาการศึกษา นับเป็นหัวใจที่สำคัญยิ่งของศูนย์สนเทศฯ เพราะนอกจากงานทั้งสองดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ศูนย์สนเทศฯ มีความจำเป็นที่จะต้อง

แสดงบทบาทของ ศูนย์ข่าวสารทางการวิจัยในระดับชาติ ให้เป็นที่ยอมรับแก่หน่วยงานทางการศึกษา และที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในการที่จะต้องให้ความร่วมมือทำและร่วมใช้สิ่งที่จะช่วยกันสร้างสรรค์มา

งานบริการของศูนย์สนเทศฯ ในอนาคต อย่างน้อยจะประกอบไปด้วย 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การบริการด้านการสืบค้นงานวิจัยด้วย เครื่องคอมพิวเตอร์ โดยศูนย์สนเทศฯ ป้อนข้อมูลงานวิจัยตามที่กล่าวมาแล้วในหัวข้อ 2,3 และบทสรุปเนื้อหาย่อ ๆ เข้าเครื่องคอมพิวเตอร์ ซึ่งจะทำการเรียก และสืบค้นโดยใช้โปรแกรม CDS/ISIS ซึ่งขณะนี้ในประเทศไทยสามารถพัฒนาโปรแกรมนี้เป็นภาษาไทยได้แล้ว

การเรียกใช้ผู้ต้องการค้นคว้างานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องใด จะหาคำสำคัญ (Keyword) เมื่อป้อนคำสำคัญ เข้าไปในเครื่องพร้อมกับสั่งให้พิมพ์รายชื่องานวิจัยที่เกี่ยวข้องในรูปของบรรณานุกรม และโยงถึงแหล่งค้นคว้าที่เป็นรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์หรือบทสรุปย่อ เพื่อความสะดวกและรวดเร็วในการค้นคว้า

3.2 บริการด้านข่าวสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย เช่น โครงการวิจัยของหน่วยงานต่าง ๆ ทางการศึกษาและที่เกี่ยวข้อง ทุณาการวิจัย และอื่น ๆ ที่จำเป็น

4. งานประสานการวิจัย เป็นกิจกรรมที่เน้น เพื่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ทำวิจัย ผู้ใช้ผลงานวิจัยในระดับต่าง ๆ กิจกรรมที่จัดขึ้นได้แก่ การจัดประชุมสัมมนาเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างบุคคล 2 กลุ่มข้างต้นพร้อมทั้งสรุปผลการสัมมนาเพื่อเผยแพร่ให้หน่วยงานที่ใช้ผลการวิจัยและนักวิจัยได้

รับรู้กันอย่างแพร่หลาย (ดูข้อ 3.3 อนุ 2 หน้า 17 ใน แผนการวิจัยทางการศึกษา) ทั้งยังทำหน้าที่การประสานการวิจัยอื่นทั่ว ๆ ไป นอกเหนือจากหน้าที่ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากนั้นแล้วงานประสานการวิจัยยังจะทำหน้าที่จัดประชุมทางวิชาการ (Symposium) เรื่อง การวิจัยทางการศึกษาและการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา พร้อมทั้งจัดทำ บทสรุปงานวิจัย ระยะทุก ๆ 2 ปี โดยงานวิจัยทั้งสองนี้ ศูนย์สนเทศฯ จะผนวกเข้ามาในช่วงที่ศูนย์สนเทศฯ ได้ขยายบทบาทด้านอื่น ๆ ก่อนข้างสมบูรณ์แล้ว กล่าวคือ จะดำเนินการในช่วงปลายแผนพัฒนา ของศูนย์สนเทศฯ ช่วง ปี 2534-2535

สรุป ในอนาคตอันใกล้นี้ ศูนย์สนเทศฯ จะสามารถให้บริการด้านงานวิจัยแก่ผู้สนใจ และหน่วยงานต่าง ๆ ได้ผลงานวิจัยจากทั่วประเทศจะได้เผยแพร่ไปสู่หน่วยงานต่าง ๆ โดยเฉพาะศูนย์ประสานงานวิจัย ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนากระบวนข้อมูล ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค การค้นคว้างานวิจัยในอนาคต จะสะดวก รวดเร็ว และคุ้มค่าใช้จ่ายในการเดินทางมายังแหล่งรวบรวมข้อมูล ประการสำคัญคือ มีศูนย์รวบรวมข้อมูลงานวิจัยทางการศึกษาทั่วประเทศซึ่งผู้ใช้จะสามารถสืบค้นได้โดยสะดวก รวดเร็ว อันจะก่อให้เกิดการพัฒนา งานวิจัยทางการศึกษาให้ก้าวหน้ายิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

แผนการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2530.

วิธีการประเมินผลระบบสารสนเทศ

พิมพ์ร่ำไพ เปรณสมิทธิ*

การประเมินผลระบบสารสนเทศสามารถแบ่งกว้าง ๆ ได้ออกเป็น 3 วิธีทั้งนี้โดยพิจารณาเกณฑ์ที่นำมาใช้ประกอบการประเมินผล วิธีการดังกล่าวคือ

1. การใช้เป้าหมายของระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์ (Goals as Criteria)
2. การใช้สิ่งแวดล้อมของระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์ (Environmental Criteria)
3. การใช้พฤติกรรมภายในระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์ (Behavioral Criteria)

การใช้วิธีการดังกล่าวเป็นเกณฑ์ในการพิจารณาประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศ มีจุดมุ่งหมายและประเด็นสำคัญแตกต่างกันออกไป

การใช้เป้าหมายของระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์

ระบบสารสนเทศแต่ละระบบมักจะมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นลายลักษณ์อักษรระบุไว้ว่าระบบสารสนเทศนั้นจะต้องดำเนินการไปอย่างไร และมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินการเช่นไร เป้าหมายของระบบสารสนเทศในที่นี้ก็คือข้อความที่แสดงให้เห็นว่าระบบสารสนเทศจะดำเนินการไปเช่นไร และมีเป้าหมายการดำเนินการเช่นไรอย่างกว้าง ๆ ไม่เฉพาะเจาะจง ในขณะที่วัตถุประสงค์จะแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างเฉพาะเจาะจงและสามารถมีผลที่วัดได้ภายในระยะเวลาที่กำหนด

ตัวอย่างของเป้าหมายและวัตถุประสงค์

เป้าหมาย : เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศภายในระบบได้อย่างมากขึ้น และสะดวกขึ้น

วัตถุประสงค์ : ทำการสำรวจเพื่อค้นหาว່ผู้ใช้บริการอาศัยอยู่ห่างจากห้องสมุดเท่าไร โดยคำนวณจากระยะเวลาการเดินทางจากบ้านมายังห้องสมุด และชั่วโมงการให้บริการจะมีความสะดวกกับผู้ใช้หรือไม่ ให้เสร็จสิ้นภายในเดือนพฤศจิกายน 2533

เป้าหมาย : ปรับปรุงการให้บริการเทคโนโลยีสารสนเทศ กับชุมชนมหาวิทยาลัย

วัตถุประสงค์ : เพิ่มจำนวนคอมพิวเตอร์เพื่อใช้ในการสืบค้นสารสนเทศออนไลน์ 25 % ภายในสิ้นปีงบประมาณ 2534

จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าเป้าหมายแสดงให้เห็นแนวทางกว้าง ๆ และวัตถุประสงค์จะช่วยให้ทราบถึงกิจกรรมที่กระทำขึ้นเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย

*พิมพ์ร่ำไพ เปรณสมิทธิ อ.บ. (เกียรตินิยม) อ.ม. (ประวัตินาต) M.S., Doctor of Arts (Library and Information Science) นักเอกสารสนเทศ ศูนย์เอกสารประเทศไทย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หมายที่ตั้งไว้ โดยมีการกำหนดเวลาและขอบเขตที่จะเจตจำนง ผู้ประเมินระบบสารสนเทศจะใช้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ดังกล่าวมาเป็นเกณฑ์ในการศึกษาวิจัยและประเมินผล

อย่างไรก็ตามปัญหาในการใช้วิธีการนี้เป็นเกณฑ์การประเมินผลอาจเกิดขึ้นได้ในกรณีที่ระบบสารสนเทศไม่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เป็นลายลักษณ์อักษรที่จะนำมาใช้ได้ หรือในบางครั้งอาจมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ไม่แน่นอน มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในบางครั้งเป้าหมายจะเปลี่ยนไปตามผู้บริหารระบบสารสนเทศ หรือในบางครั้งอิทธิพลของสภาวะแวดล้อมของระบบสารสนเทศแตกต่างกันออกไปตามระยะเวลา สภาวะแวดล้อมของระบบสารสนเทศในที่นี้ อาทิเช่น หน่วยงานต้นสังกัดของระบบสารสนเทศ และผู้ให้บริการของระบบงานสารสนเทศ

ข้อดีของการใช้เป้าหมายเป็นเกณฑ์

1. เป็นการให้แนวคิดที่เป็นแนวทางชี้แนะการประเมินผลว่าควรจะดำเนินการศึกษาวิจัยในรูปแบบใด กิจกรรมการประเมินที่วางแผนทำขึ้นก็เพื่อเป็นไปตามจุดมุ่งหมายวัตถุประสงค์นั้น ๆ
2. ทำการวัดหรือประเมินผลได้ง่าย เพราะมีข้อกำหนดที่เป็นแนวทางเป้าหมายอย่างชัดเจน

ข้อเสียของการใช้เป้าหมายเป็นเกณฑ์

1. เป้าหมายระบบสารสนเทศที่นำมาเป็นเกณฑ์ในการประเมินบางครั้งไม่เอื้ออำนวยให้ผู้ประเมินสามารถเลือกใช้วิธีการประเมินผลที่ต้องการได้
2. เป้าหมายของระบบสารสนเทศซึ่งแสดงไว้นั้นในบางครั้งอาจจะไม่ช่วยให้เห็นว่าระบบนั้นจะดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพเช่นไร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือประสิทธิภาพของระบบไม่สามารถวัดได้จากเป้าหมายซึ่งในบางครั้งระบุไว้ในเชิงอุดมคติ เช่น "เพื่อยกระดับการเรียนรู้ของผู้ใช้บริการ"

3. เป้าหมายของระบบสารสนเทศอาจตั้งไว้เกินขีดความสามารถที่จะดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ การดำเนินงานของระบบสารสนเทศในกรณีนี้หากจะเรียกได้ว่ามีประสิทธิภาพก็จำเป็นจะต้องทำให้ได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

เป้าหมายของระบบสารสนเทศ มักจะวางไว้เพื่อการดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับด้านต่าง ดังต่อไปนี้คือ

1. การเข้าถึงทรัพยากรสารสนเทศ
2. การใช้บริการของระบบสารสนเทศ
3. การตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการสารสนเทศ
4. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการ
5. ค่าใช้จ่ายของระบบสารสนเทศ
6. ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการลงทุนในระบบสารสนเทศ

เป้าหมายที่วางไว้ในด้านต่าง ๆ เหล่านี้เพื่อนำมาเป็นเกณฑ์ในการวัด ก็จะเป็นการช่วยเป็นแรงจูงใจแก่บุคลากรสารสนเทศ จะมีผลเช่นไรต่อผู้ให้บริการสารสนเทศ และการใช้เป้าหมายเป็นเกณฑ์นี้มักจะไม่ได้ครอบคลุมส่วนประกอบสำคัญของระบบสารสนเทศ คือ ผู้ให้บริการของระบบสารสนเทศนั้น

การใช้สิ่งแวดล้อมของระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์

สิ่งแวดล้อมของระบบสารสนเทศ หมายความว่ารวมถึงสิ่งภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องกับระบบสารสนเทศ ระบบสารสนเทศที่เกิดขึ้นไม่สามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง ระบบนั้นจำเป็นจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของสภาวะแวดล้อมที่กว้างขวางออกไป เช่น ระบบสารสนเทศของมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยในฐานะหน่วยงานต้นสังกัดก็จะถือเป็นสิ่งแวดล้อมของระบบสารสนเทศนั้น ผู้บริหารของมหาวิทยาลัย

ก็เป็นส่วนหนึ่งของสิ่งแวดล้อมของระบบ เป็นต้น สำหรับสิ่งแวดล้อมที่สำคัญของระบบสารสนเทศ คือ “ผู้ใช้บริการของระบบสารสนเทศ” นั้น ๆ

ประสิทธิภาพของระบบสารสนเทศหากจะมองจากการใช้สิ่งแวดล้อมเป็นเกณฑ์ ก็คือการที่ระบบสารสนเทศสามารถนำทรัพยากรที่หาได้ยากมาจากสิ่งแวดล้อมและสามารถสร้างขีดความสามารถในการเลือกใช้ทรัพยากรได้ด้วยตัวเอง นำมาเอาทรัพยากรนั้นมาช่วยสร้างกระบวนการดำเนินงานของระบบเพื่อให้ผลลัพธ์ออกมาตามเป้าหมายที่วางไว้ ทรัพยากรที่กล่าวถึงนี้รวมไปถึงทั้งทรัพยากรทางการเงิน บุคลากร ตลอดจนระบบสนับสนุนต่าง ๆ ซึ่งระบบสารสนเทศมีความจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินงาน

“ผู้ใช้บริการในฐานะเป็น สิ่งแวดล้อม” ที่ระบบสารสนเทศจะต้องมีความสัมพันธ์ด้วยเป็นอย่างมากนั้นได้รับการนำมาใช้เป็นเกณฑ์ในการประเมินผลว่าระบบสารสนเทศนั้นมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงไร ประสิทธิภาพในส่วนนี้ก็คือ ความสามารถของระบบสารสนเทศในอันที่จะสามารถสนองตอบความต้องการจากภายนอกระบบในที่นี้ก็คือ ผู้ใช้บริการได้เพียงไร ตลอดจนอาจจะหมายถึงการที่ระบบสารสนเทศสามารถสนองตอบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแง่ผู้ใช้บริการของระบบได้อีกด้วย

จากการที่มุ่งประเมินที่สิ่งแวดล้อมของระบบนี้ทำให้เกิดความยุ่งยากในการศึกษาวิจัย เพราะโดยทั่วไปการประเมินผลระบบใดระบบหนึ่งก็ตามมักจะมุ่งกับกิจกรรมหรือสิ่งที่เกิดขึ้นภายในระบบเป็นสำคัญ เพราะสะดวกกับการควบคุมดูแลและสังเกตการณ์ ตลอดจนเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนั้นการที่ผู้ประเมินต้องทำการศึกษาปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอก ซึ่งเป็นการยากต่อการควบคุมสำรวจ และ

ศึกษา ทำให้วิธีการนี้ไม่ใคร่เป็นที่นิยมใช้การประเมินผลระบบสารสนเทศนัก

การใช้พฤติกรรมภายในระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์

วิธีการนี้มีความมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่ความสัมพันธ์ของผู้บริหารระบบสารสนเทศกับระบบสารสนเทศ พฤติกรรมที่กล่าวถึงนี้ก็คือ พฤติกรรมของผู้บริหารระบบ การใช้พฤติกรรมเป็นเกณฑ์การวัดประเมินผลด้วยระบบสารสนเทศประสบความสำเร็จมากน้อยหรือไม่เพียงไร มองว่าประสิทธิภาพของระบบขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้บริหาร ซึ่งจะเป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อทิศทางและความเปลี่ยนแปลงที่จะทำให้การดำเนินงานของระบบสารสนเทศบรรลุตามเป้าหมาย

นอกเหนือจากการพิจารณาพฤติกรรมของผู้บริหารมาเป็นเกณฑ์แล้ว วิธีการนี้ยังเน้นเรื่องพฤติกรรมของบุคลากร โดยเห็นว่าบุคลากรมีบทบาทอย่างมากในการที่จะช่วยเหลือให้ระบบสารสนเทศนั้นมีประสิทธิภาพ ระบบสารสนเทศที่ดีจะเปิดโอกาสให้บุคลากรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบตลอดจนช่วยเหลือผู้บริหารในการตัดสินใจอีกด้วย

จากวิธีการที่นำมาใช้เพื่อช่วยในการประเมินผลทั้ง 3 วิธีการ วิธีการที่เป็นที่สนใจและใช้กันมากที่สุดคือ วิธีการใช้เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของระบบสารสนเทศเป็นเกณฑ์ ถ้าการดำเนินการของระบบสามารถวัดได้ตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ผู้ประเมินตลอดจนผู้บริหารก็จะได้รับคำตอบว่า กิจกรรมหรือโครงการของระบบสารสนเทศนั้น เป็นไปด้วยดีหรือไม่อย่างไร มีข้อที่ควรแก้ไขเช่นไรบ้าง ควรมีการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือไม่ การประเมินผลเป็นจักรกลสำคัญในการดำเนินงานของระบบสารสนเทศ ถึงแม้ว่าการประเมินผลในบางครั้งไม่อาจแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในระบบได้ แต่ก็ยังคงเป็นสิ่ง

ที่ป้องกันปัญหานั้นให้เห็นเพื่อการดำเนินการต่อไปในอนาคต การประเมินผลควรจัดทำเป็นการต่อเนื่องอย่างสม่ำเสมอในทุกระบบสารสนเทศ เพื่อวัดประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโครงการ กิจกรรมการให้บริการ หรือเพื่อวัดความสำเร็จหรือล้มเหลวของทางเลือกในการแก้ไขปัญหาได้ปัญหาหนึ่งในระบบ

ในการประเมินผลไม่ว่าจะใช้วิธีการหรือเกณฑ์ใดมาเป็นเครื่องกำหนดก็ตาม จะประกอบด้วยกิจกรรมที่สำคัญ 2 ส่วนคือ การสังเกต และการตัดสินใจ

การสังเกตในที่นี้ หมายถึงการศึกษาพิจารณาถึงปรากฏการณ์หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้น และอาจจะมีการวัดประเมินปรากฏการณ์นั้นด้วยเกณฑ์ที่กำหนดอย่างเด่นชัด หรืออาจจะเป็นการวิจัยศึกษาข้อมูล

ที่ได้เก็บรวบรวมไว้ การสังเกตนั้นก็กระทำขึ้นเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

การตัดสินใจโดยส่วนมากแล้วจะขึ้นอยู่กับการสังเกต ผู้บริหารระบบต้องการการที่จะทราบว่า การดำเนินการเป็นไปด้วยดี หรือไม่ จำเป็นต้องอาศัยข้อมูลจากการสังเกตมาเป็นเครื่องช่วยในการตัดสินใจ หากข้อมูลที่ได้รับและการศึกษาวิจัยเป็นไปอย่างน่าเชื่อถือ ถูกต้อง การตัดสินใจก็จะมีรากฐานจากความเป็นจริง ถ้าได้ข้อมูล ไม่น่าเชื่อถือ ไม่ถูกต้อง การตัดสินใจหรือนโยบายที่วางไว้ก็จะคลาดเคลื่อน

จากความสำคัญของส่วนประกอบทั้ง 2 นี้ ทำให้ผู้ประเมินปฏิบัติเหมือนกับนักวิจัย ต้องทำการเก็บข้อมูลหรือทำการศึกษาเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ เพื่อเป็นพื้นฐานช่วยในการตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงาน

บรรณานุกรม

- Bingham, Richard D. and Felbinger, Claire L. **Evaluation in Practice : A Methodological Approach.** New York : Longman, 1982.
- Holle, Francis W. **Evaluation Research and Development Activities.** Beverly Hills : Sage Publications, 1978.
- Joslin, Ann. "Skills for Library Planning : Evaluation." **the Idaho Librarian** 36 (April 1984) : 43 +
- Levine, Robert A. et al **Evaluation Research and Practice : Comparative and International Perspectives.** Beverly Hills : Sage Publications, 1981.
- Du Mont, Rosemary and Du Mont, Paul F. "Measuring Lilerary Effectiveness : A Review and an Assessment." in **Advances in Librarianship Vol. 9**, pp. 103-139. Edited by Michael H. Harris. New York : Academic Press, 1979.
- Rossi, Peter H. and Freeman, Howard E. **Evaluation : A Systematic Approach.** 3 rd ed. Beverly Hills : Sage Publications, 1985.

ปัญหา คำถาม ความคิด คำตอบ

ควบคุมโดย เพ็ญศรี กัญสุวรรณ

คุยกันก่อน

เนื่องจากมีปัญหา/คำถามตกค้างมาก กระบวนการ “ให้वानขอให้ช่วยตอบ” ขึ้นอีกครั้งหนึ่งและก็ได้ได้รับความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจากทีมงานของสำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ซึ่งฉันจำเป็นต้องขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ปัญหา/คำถาม

ถาม 16 ขณะนี้ได้อินกรรกล่าวขวัญถึงเรื่องมาตรฐานการลงรายการบรรณานุกรมอยู่เสมอ อยากทราบว่าเรื่องนี้มีความสำคัญอย่างไร

ถาม 18 แปลกมากทีเดียวที่ในวงวิชาการบรรณารักษศาสตร์ของไทย ไม่ค่อยพบว่ามีการวิจารณ์หนังสือกันมากนัก อยากรู้จริง ๆ ว่ามีสาเหตุมาจากอะไร

ถาม 19 IFLA คืออะไร มีกิจกรรมอะไรบ้าง

ความคิด/คำตอบ

ถาม 8 ห้องสมุดจะจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านได้อย่างไรบ้าง ถ้าห้องสมุดของท่านเคยจัดกิจกรรมเหล่านี้ โปรดเล่าสู่กันฟังด้วย

ตอบ 8

กิจกรรมส่งเสริมการอ่านนั้น น่าจะเป็นการส่งเสริมให้เกิดนิสัยชอบอ่านทั่ว ๆ ไป ไม่เฉพาะแต่หนังสือและสิ่งพิมพ์ในห้องสมุด (ปกติก็หาอะไรไม่ค่อยจะพบอยู่แล้ว)

กิจกรรมที่เห็นอยู่ทั่ว ๆ ไปก็คือ การจัดชั้นหรือตู้แสดงหนังสือใหม่ บางแห่งอาจเลือกจัดตามเนื้อหา เช่น คณิตศาสตร์ วรรณคดี คอมพิวเตอร์ หรือ เลือกเล่มที่น่าสนใจ เล่มที่มีปกสวย บางแห่งก็อาจเอาหนังสือ

ประดามีที่เข้ามาใหม่ (แต่เก่ามาจากที่อื่นก็ได้) แสดงที่ชั้นหนังสือใหม่เท่าที่เนื้อที่จะอ่านง่าย

อีกกิจกรรมที่ทำกันทั่วไปเกี่ยวกับการชวนให้อ่านหนังสือ ก็คือการทำบรรณนิทัศน์ จะเป็นหนังสือใหม่หรือหนังสือที่ผ่านแล้วก็ได้ ซึ่งได้ผลดีกว่าเอาหนังสือไปวางไว้เฉย ๆ โดยเฉพาะที่เป็นภาษาต่างประเทศ เพราะหนังสือบางเล่มหน้าตาไม่น่าสนใจ ชื่อเรื่องก็ไม่มีสื่ออะไรเอาเสียเลย แต่เนื้อหาเด็ดดวงจริง ๆ ถ้าไม่ทำบรรณนิทัศน์ก็อาจต้องค้างเติ่งอยู่บนชั้นหนังสือเป็นปี ๆ ก็ได้

การจัดทำรายชื่อหนังสือใหม่นั้นก็น่าจะเป็นการจูงใจได้เช่นกัน เสียแต่ว่าห้องสมุดแลกกันเองเป็นส่วนใหญ่มิได้ส่งให้ผู้ใช้อย่างเช่น สำนักพิมพ์เขาทำกัน รายชื่อที่มีนั้นก็มักเข้าแฟ้มสลิ๊ด ๆ ซุกไว้ตามชั้นที่มีดพอกัน

จะเห็นได้ว่ากิจกรรมที่กล่าวมานี้เป็นการทำเอง เออเอง คือมีกิจกรรมวางเอาไว้ ผู้ใช้จะรับแค่นั้นก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ถือว่าฉันทำแล้วก็แล้วกัน ทำไมเราไม่ลองทำอะไรที่ให้ผู้ใช้มีบทบาท มีส่วนร่วมมากขึ้นบ้างล่ะ

ที่ง่ายที่สุดก็อาจเป็นการจัดมุมแลกกันอ่าน ซึ่งจะเป็นโอกาสอันดีให้ห้องสมุดได้ระบายหนังสือได้รับบริจาคที่ไม่เอาเขาด้วยเหตุใดก็ตามไปด้วยแทนที่จะซังกิไลขายอย่างที่ท่า ๆ กันอยู่ หนังสือพวกนี้ไม่ประทับใจห้องสมุด ใครอยากได้ก็หยิบไป ใครมีหนังสือที่อ่านแล้วก็เอามาวางให้คนอื่นเอาไปอ่านบ้าง แลกกันไป แลกกันมา ไม่เบียดเบียนใครและไม่เบียดเบียนใครที่หายากขึ้นทุกวันด้วย

การเชิญนักเขียนเจ้าของผลงานที่ได้รับรางวัล หรือ

กำลังเป็นที่นิยมติดอันดับ มากุญเรื่องผลงานของตน ก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะกระตุ้นให้คนที่ฟังแล้วอยากไปหาอ่าน หรือคนที่อ่านแล้วอยากมาฟังนักเขียน กิจกรรมนี้ถึงจะประเทืองปัญญาที่สุดแต่ก็จัดกันไม่ค่อยได้บ่อยนัก เพราะเปลืองงบประมาณ และเปลืองเวลาบรรณารักษ์ที่ต้องวิเคราะห์ ทำดัชนี และผลิตผลงานตัวเป็นเกลียวอยู่แล้ว

การตั้งชมรมนักอ่านก็เป็นกิจกรรมเปลืองบรรณารักษ์อีกกิจกรรมหนึ่งที่น่าจัด แม้จะเป็นการส่งเสริมการอ่านในกลุ่มเล็กลงไปอีก แต่ก็ใช่ว่าโอกาสนี้บรรณารักษ์ จะได้ใกล้ชิดผู้ใช้ได้จริง ๆ นอกจากจะได้พูดคุยเรื่องหนังสือแล้ว ยังสามารถได้รับรู้ทัศนคติ และข้อคิดเห็นเกี่ยวกับบริการของห้องสมุดจากผู้ใช้บริการ กิจกรรมนี้ออกจะจัดยากมากสำหรับห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งนักศึกษา มีกิจกรรมทั้งนอกและในหลักสูตรมากอยู่แล้ว

ที่เขียนมาทั้งหมดนี้เป็นเพราะอยากให้ห้องสมุดเป็นฝ่ายกระทำบ้าง ไม่ใช่เป็นเพียงห้องหรือตึกที่ว่างไว้เฉย ๆ ให้คนเดินเข้า-เดินออก ตามแต่ความจำเป็นของเขา อยากจะให้ห้องสมุดคุ้นเคยกับปตรรายการให้น้อยลง แล้วไปคุ้นกับผู้ใช้บ้าง (ไม่ใช่แค่ทวงหนังสือนะ) ข้อความทั้งหมดผู้เขียนขอรับผิชอบแต่ผู้เดียว ไม่เกี่ยวกับกิจกรรมส่งเสริมการอ่านของสำนักหอสมุดธรรมศาสตร์แต่ประการใด

ชุกราน อธิระกิจ

ถาม 9 ห้องสมุดของท่านต้องการรับหนังสือบริจาคหรือไม่ หนังสือประเภทใดบ้างที่ท่านต้องการ

ตอบ 9 ฝ่ายพัฒนาทรัพยากร สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีหน้าที่รับผิดชอบในเรื่องการจัดหาสิ่งพิมพ์ เพื่อให้บริการแก่ห้องสมุดกลาง ห้องสมุดคณะ และห้องสมุดสถาบันต่าง ๆ ในสังกัดของมหาวิทยาลัย ซึ่งแต่เดิมมานั้นมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นผู้นำในการศึกษาด้านสังคมศาสตร์ แต่ในปัจจุบันนี้มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ขยายการศึกษาไปใน

ด้านวิทยาศาสตร์ประยุกต์ วิศวกรรมศาสตร์ และแพทยศาสตร์ ด้วยเหตุที่งบประมาณประจำปี มีจำนวนจำกัดมาก การจัดหาสิ่งพิมพ์ด้วยการจัดซื้อแล้วก็ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการจึงได้ให้ความสำคัญในด้านการขอรับบริจาคสิ่งพิมพ์ด้วย

ฝ่ายพัฒนาทรัพยากรมีนโยบายที่จะรับบริจาคหนังสือทุกประเภทที่อยู่ในสภาพดี ไม่ซ้ำรุดทั้งด้านวิชาการ และบันเทิง ซึ่งรวมถึงพวกวารสาร นิตยสาร และจุลสารด้วย เมื่อได้รับหนังสือบริจาคแล้ว ก็จะมาพิจารณาเลือกหนังสือเพื่อนำเข้าห้องสมุดกลาง และห้องสมุดสาขาต่าง ๆ โดยคำนึงถึงหลักสูตรการเรียนการสอน และวัตถุประสงค์ของห้องสมุดเป็นหลักสำคัญประกอบการพิจารณา ถ้าเนื้อหาสาระของหนังสือตรงกับที่ใด ก็จะดำเนินการจัดทำ และนำส่งให้ห้องสมุดสาขานั้น ๆ ไป ส่วนที่เหลือที่มีได้นำเข้าให้บริการในห้องสมุดใด ก็จะจัดส่งต่อไปให้กับห้องสมุดโรงเรียน ห้องสมุดประชาชน หรือห้องสมุดของหน่วยราชการต่าง ๆ ที่ติดต่อขอมา

ในปัจจุบันนี้ฝ่ายพัฒนามา มุ่งเน้นที่จะขอรับบริจาคหนังสือในสาขาวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี ที่ทันสมัย วิศวกรรมศาสตร์ และสาขาการแพทย์ เพื่อจะสนองตอบต่อความต้องการของคณะที่เปิดสอนใหม่ ซึ่งยังขาดแคลนหนังสือที่จำเป็นอีกเป็นอันมาก เนื่องจากหนังสือในสาขาวิชาเหล่านี้เป็นหนังสือที่มีราคาแพงงบประมาณที่ได้รับก็มีจำนวนจำกัดมาก ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของคณะที่เปิดใหม่ได้ การจัดหาสิ่งพิมพ์โดยวิธีการขอรับบริจาคจึงเป็นวิธีหนึ่ง ซึ่งจะช่วยบรรเทาความขาดแคลนหนังสือได้

จตุรัตน์ ผ่องแผ้ว

ถาม 11 ห้องสมุดของท่านเคยมีนักศึกษาแอบทำบัตรห้องสมุดไว้ใช้มากกว่า 1 ใบบ้างหรือไม่

ตอบ 11 บัตรห้องสมุดของนักศึกษามหาวิทยาลัย

ธรรมชาติที่มีอายุ 1 ภาคการศึกษา เวลาทำหรือต่ออายุบัตรห้องสมุดจะมีการประทับหลักฐานของห้องสมุดไว้ในใบเสร็จค่าลงทะเบียนภาคปัจจุบันของนักศึกษาทุกครั้ง ดังนั้นในกรณีของการทำหรือต่ออายุบัตรจึงไม่มีปัญหาว่านักศึกษาจะแอบทำบัตรห้องสมุดไว้ใช้มากกว่า 1 ใบ แต่ในกรณีของการแจ้งบัตรห้องสมุดหายและนักศึกษาพบบัตรห้องสมุดที่เคยทำไว้ครั้งก่อนในภายหลังถ้าอยู่ในภาคการศึกษาเดียวกัน นักศึกษาจะมีบัตรห้องสมุดที่สามารถใช้ยืมหนังสือได้ถึง 2 ใบ ถ้าเจ้าหน้าที่ตรวจพบจะยึดคืนมา 1 ใบ หรือนักศึกษามาแจ้งให้ทราบก็เรียกคืน 1 ใบ เพราะตามระเบียบการใช้ห้องสมุด นักศึกษามีบัตรห้องสมุดเพื่อใช้ในการยืมหนังสือได้คนละ 1 ใบเท่านั้น

อำนาจ แสงกระจ่าง

ถาม 15 ท่านคงเคยพบแผ่นปลิวหรือใบแทรก เช่น ใบแก้คำผิด แผนภูมิ ตาราง เป็นต้น ติดมากับหนังสือโดยไม่เย็บติดกับตัวเล่มบ่อย ๆ ท่านมีวิธีจัดการกับสิ่งเหล่านี้อย่างไรบ้าง บางห้องสมุดใช้วิธีทำซองหรือกระเป๋าคิดไว้กับปกหลังด้านใน แต่ก็ประสบปัญหาฉีกขาดสูญหายอยู่เนือง ๆ โปรดช่วยแสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้

ตอบ 15 แผ่นปลิวหรือใบแทรก ประเภทใบแก้คำผิด เคยเห็นบางห้องสมุดใช้วิธีติดไว้ที่หน้าว่าวของหนังสือเล่มนั้น สำหรับแผนภูมิ ตาราง แผนที่ที่ติดมากับหนังสือโดยไม่ได้เย็บติดกับตัวเล่มหรือวัสดุประเภทอื่น ๆ เช่น เทป แผ่นใส diskette ซึ่งมาพร้อมกับหนังสือและต้องใช้ประกอบกับหนังสือนั้น เคยทราบ bahwa ห้องสมุดบางแห่งนำสิ่งเหล่านี้มาจัดเก็บไว้ในลักษณะพิเศษ เพื่อป้องกันการฉีกขาด ขาด หรือสูญหาย กล่าวคือจะจัดเก็บเป็นคู่มือประกอบของหนังสือซึ่งมีเนื้อหาเป็นหลักนั้น โดยมี วิธีการพอสรุปได้ดังนี้ :

1. หนังสือซึ่งมีเนื้อหาเป็นหลักจะนำมาลงทะเบียนวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ที่หน้าปก

ในและที่ช่องบัตรของหนังสือจะประทับตราอย่างซึ่งมีข้อความแจ้งให้ผู้ใช้ทราบว่าหนังสือเล่มนั้นมีคู่มือประกอบ จากนั้นหนังสือจะถูกนำไปจัดเก็บและเรียงไว้ที่ชั้นตามประเภท และหมวดหมู่ของหนังสือเล่มนั้น

2. บัตรรายการครบชุดของหนังสือที่ note จะเขียนคำอธิบายเพื่อแจ้งให้ผู้ใช้ทราบว่าหนังสือเล่มนั้นมีคู่มือประกอบประเภทอะไร (เช่น แยกเทป/แผนภูมิ/diskette) มีจำนวนเท่าใด และจัดเก็บไว้ที่ไหน

3. คู่มือประกอบไม่ต้องทำบัตรรายการ แต่ประทับตราห้องสมุด และเขียนเลขทะเบียนของหนังสือไว้ที่รายการ (ถ้าเขียนได้) ไว้ที่มุมขวา ส่วนมุมซ้ายเขียนเลขหมู่หนังสือ พร้อมระบุว่า เป็น "คู่มือประกอบ" หรือ "Accom." (มาจากคำว่า Accompanying Material ไปได้เลขหมู่) จากนั้นนำคู่มือประกอบใส่ซอง ที่ช่องเขียนเลขทะเบียนของหนังสือ พร้อมระบุประเภท และจำนวนของคู่มือประกอบไว้ที่มุมขวา แล้วติดซองบัตร และบัตรยืม โดยพิมพ์เลขหมู่ ชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง และเลขทะเบียนของหนังสือ พร้อมทั้งติดใบกำหนดส่ง คู่มือประกอบนี้จะถูกส่งไปจัดเก็บและให้บริการที่งานบริการช่วยค้นคว้า (ตามหลักการควรจัดเก็บ และให้บริการที่งานบริการยืม-คืน แต่เนื่องจากห้องสมุดบางแห่งอาจมีความจำเป็นบางประการ ที่ไม่สามารถจัดเก็บไว้ที่งานบริการยืม-คืนได้ จึงจัดเก็บ และให้บริการที่หน่วยงานที่เหมาะสมที่สุดของห้องสมุดขณะนั้น)

4. การให้บริการจะเขียนป้ายประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับคู่มือประกอบให้ผู้ใช้ทราบ และมีการเขียนกฎระเบียบการยืม-คืน เกี่ยวกับคู่มือประกอบอย่างชัดเจน

จะเห็นว่าวิธีดังกล่าวข้างต้นค่อนข้างยุ่งยาก และมีขั้นตอนการจัดทำละเอียด แต่ก็ เป็นวิธีที่คิดว่าอาจช่วยลดปัญหาการฉีกขาด/สูญหายของสิ่งพิมพ์/วัสดุอื่น ๆ ที่มาพร้อมกับหนังสือได้ในระดับหนึ่ง

จันทร์เพ็ญ เล่าอิทธิโชค

ปัญหา/คำถามฉบับนี้
“ไม่มีเพิ่มเติมเลยค่ะ”

โปรดส่งความคิด/คำตอบ (หรือปัญหา/คำถาม) ของท่านมายัง

เพ็ญศรี ก๊วยสุวรรณ
สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
กรุงเทพฯ 10200

พิชัยการพิมพ์ 127 ซอยนิคมพัฒนา (จรัลสนิทวงศ์ 11)
ถนนจรัลสนิทวงศ์ แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่
กรุงเทพฯ 10600 โทร. 4112038

สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ในพระราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
๒๗๑-๒๗๓ เชียงสะพานลอยสุทิสสาร ถ.วิภาวดีรังสิต พญาไท กทม. ๑๐๔๐๐

ให้บริการ

- จัดตั้งห้องสมุด
- ออกแบบแปลนห้องสมุด
- จัดหาวัสดุ/อุปกรณ์ห้องสมุด
- จัดหาครุภัณฑ์ให้เหมาะสมกับห้องสมุด
- จัดทำบัตรรายการ ครอบชุด
- ปรึกษาปัญหาต่าง ๆ ในการดำเนินงานห้องสมุด
- เป็นศูนย์กลางการรับและบริจาคหนังสือ

จำหน่าย

ครุภัณฑ์ วัสดุ อุปกรณ์ ทุกประเภทในห้องสมุดที่ได้มาตรฐาน พร้อมด้วย
คุณภาพดีเยี่ยม ในราคายุติธรรม เงินสดลดเปอร์เซ็นต์

สมาชิกสมาคม

โปรดรีบสมัครเป็นสมาชิกสมาคมห้องสมุดฯ ตั้งแต่วันนี้ และท่านจะได้
รับ วารสารห้องสมุด ข่าวสมาคม และข่าวสารต่าง ๆ จากสมาคม

สนใจใช้บริการ โปรดโทรศัพท์ติดต่อโดยตรงได้ที่ ๒๗๑-๒๐๘๔
หรือตามที่อยู่ข้างบน

